

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.
Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.
Telefon 432-47.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.
Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 6 (454)

1. novembril 1932. a.

XI aasta

Tellimise hind:	Kuulutuste hinnad:			
	Kaantel		Kaantel	
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 45.—	
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 22.50	
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 11.25	
		1/8 "	" 5.65	
		1/16 "	" 2.50	

Politseiorganisatsioon Prantsusmaal.

Georg Meri

Saksa ajakirjanik Friedrich Sieburg, kes mõne aasta eest kirjutas raamatu „Kas Jumal on prantslane?“, loetleb eesõnas neid mitmesuguseid põhjusi, mis teda sundisid kirjeldama Prantsusmaad. Üks neist oli „see, et Prantsusmaa peab igas teises riigis saavutatud tehnilist või sotsiaalset edu isiklikuks haavamiseks, sest kuidas tohivad inimesed mõelda maailmaparandusele, kui nad pole suutnud lõplikult seedida prantsuse revolutsiooni mõtet.“ Prantsuse revolutsiooni aated, mis seniajani tugevasti mõjutavad riigi poliitilist ja administratiivset elu, on vajutanud oma pitsati ka politseiorganisatsioonile ja, nagu näeme, mitte just „tehnilise või sotsiaalse edu“ suunas.

Kui on maailmas olemas administratsiooni ala, kus korralduse põhimõtted, hoolimata olude ja kogemuste erinevusest, alluvad ühtedele ja samadele põhimõtetele, siis on see politsei. Selle töö äratundmine viis juba enne maailmasõda Lausanne'i ülikooli tuntud politseiteadlase prof. Reiss'i nii kaugele, et ta püüdis leida abstraktse „ideaal-politsei“ organisatsiooni aluseid*). Lugupeetud teadusemees nägi ette kaht liiki politseid: korra- ja kriminaalpolitseid. Poliitiline politsei oli nende kõrval ainult sallitav. Korrapolitsei on see, kelle ülesandeid teostavad mundris politseinikud. Mõlemale liigile prof. Reiss sooviks anda ühe ja sama iseseisva juhi. Juhtimise koondamine vältiks tema arvates konkurentsi. Politseidirektoril peaks olema politseitegevuse alalt põhjalikud teadmised; peale selle ta peaks olema kaasaegse kriminaalteaduse saavutiste kõrgusel. Kriminaalpolitsei juhte võiks eeskätt leida kohtulikest ringest. Alam personaal, kuni politseikomissarini, peaks oma alale asuma noorelt, vastava teoreetilise ja tegeliku ettevalmistusega. Korrapolitsei võiks olla teatava määrani

*) R. A. Reiss, Contribution à la réorganisation de la police, Lausanne, Payot, 1914.

militariseeritud, kuid juhtimise ülekaal peaks sealgi olema kindlustatud tsiviilametnikele .

Võttes lähtekohaks prof. Reiss'i „ideaal-politseid“, peab tähendama, et Eesti politseikorraldus läheneb sellele palju suuremal määral kui Prantsuse oma.

I. Sûreté générale — Prantsuse politsei keskjuhatus.

Ainus politseitegevust koordineeriv asutus Prantsusmaal on siseministeeriumi politseidepartemang, ametliku nimetusega Direction de la Sûreté générale. Tema alla ei kuulu Pariisi politsei prefektuur, mis allub vahenditult siseministrile. Ka pole Sûreté'l otsekohest kontrolli mõne muu politseilise organisatsiooni üle; Prantsuse maapolitseid tugevam jõud — sandarmivägi — allub sõjaministrile ja vähemas osas mereministrile.

Seda asutist juhib direktor, keda tavaliselt nimetatakse prefektide hulgast. Kas prefekti karjäär võimaldab värskete politseidirektorile kohale asumist küllaldaste eelteadmistega? See on ebaisiklik, kuid tavaliselt puudub direktoril põhjalik politseiteaduslik ettevalmistus. Kui direktor on olnud tegelik departemangu prefekt, on see temale ka politsei alal kahtlemata annud mõningaid teadmisi. Prefekt on oma departemangus peamiselt keskvalitsuse esindaja ja tema soovide tõlgitseja. Politseilised jõud temale ei allu, arvatud välja raudtee- ja sadamapolitseid erikomissarid. Tarbekorral võivad prefektid nõuda linnapolitseid ja sandarmiväe, hädakorral ka sõjaväe abi. Linnapolitseid allub tavaliselt linnapeadele (maire'idele). Prefektidel tuleb ainult harukorral politseid tegevuse vahele segada. Ka kriminaalpolitseid suhtes ei ulatu prefektide võimupiirid kuigi kaugele. Seega ei või prefektidele vaadata kui politseid alal eriti kvalifitseeritud asjatundjatele. Nende hulgast Sûreté direktor ongi peamiselt administratiivtegelane; politseid alal ületab tema autoriteeti ülivõimas Pariisi politseiprefekt.

Direktorile alluvad kolm bürood ja kaks peakontrolli, mille raskest ja võõrapärasest nimetusest eestistame eriosakonnaks.

Büroodesse koondub administratiivtegevus, mis oma iseloomult ei erine teiste siseministeeriumi büroode omast. Siin valmistatakse üldisi juhtnõude, koostatakse ringkirju, peetakse isikliku koosseisu registreid. Ametnikke nimetatakse, nagu mujalgi, redakteeriks, alljuhatajaks ja büroojuhatajaks. Sûreté otsekohene koostepgevus politseid alal sünnib eriosakondade kaudu.

Administratiiv- ja eripolitseiosakond (Contrôle général des services de police administrative) koosneb keskjuhatuses, kelle ülesandeks on kohaliku politseiaparaadi tegevuse koordineerimine ning sidepidamine raudtee-, sadama- ja piiripolitseid erikomissariaatidega. Nagu tähendatud, need erikomissariaadid on ainsad politseiorganid, kes vahenditult alluvad departemangu prefektile. Sûreté eriosakonnal pole õigust jagada neile käskke. Eriosakond, kui tegevuse koordineerija, pole muud kui teadete börs. Ta koondab teated,

mis voolavad tema kartoteekidesse igast riiginurgast, võrdleb saadud andmeid, kontrollib, informeerib Sûreté direktorit ning kohalikke politseiinstantse oma erisektsioonide kaudu.

Eriosakonnal on neli sektsiooni: 1. Üldiste teadete sektsioon koondab kõik andmed nii Prantsuse kui võõrasse kodakondsusse kuuluvate isikute kohta, kelle jälitamine on ilmtingimata tarvilik avaliku korra ning riikliku julgeoleku seisukohalt." 2. Hipodroomide ja mängude sektsioon püüab vältida patustusi kihlvedude seaduse vastu ning kontrollib hasartmänge kasiinodes ja klubides. 3. Välismaalaste isikukaartide sektsioon koondab andmeid välismaalastele antud peatuslubade kohta ning korraldab personaalandmete arhiivi. 4. Fotograafisektsioon rakendab päevapildistust politsei teenistusse, korraldab kurjategijate antropomeetrilist kartoteeki ja annab nõu ning abi kohalikele omavalitsusile, kes soovivad seada sisse kurjategijate päevapildistamise ning mõõtmise kabineti.

Osakonda administratiivselt kuuluv, kuid temale mittealluv kohalik eripolitsei on korraldatud komissariaatidesse, mis asuvad raudteejaamades, tähtsamais sadamais, piiripunktes. See autonoomne organisatsioon täidab terve rea raskeid ülesandeid: kontrollib kahtlaste isikute liikumist ja tegevust, naistega kauplemist, salakaubavedu, uimastavate ainete müüki, võitleb salakuulamisega ning vägivaldsete sotsiaalsete doktriinide teostajatega. Tähtsamaid eripolitsei komissariaate asub Elysée lossi juures, kus üks erikomissar ja viisteist politseiinspektorit moodustavad Prantsuse presidendi ihukaitses.

Sûreté teine eriosakond on jälitamise ja liikuva politsei eriosakond (Contrôle général des recherches), asutatud 1907. aastal, et koondada kurjategijate jälitamist ning tõkestada ulakust.

Eriosakond koosneb kahest sektsioonist: 1. Kohalolev sektsioon annab välja kriminaalpolitsei nädallehte, mis saadetakse kõigisse kriminaalpolitsei ning sandarmiväe kohalikesse asutisisesse ning politsei arestimajade ülemaile. Peale selle toimetab sektsioon väejooksikute nimekirja, väljasaadetavate välismaalaste igakuulist nimekirja ning sunnitöödelt põgenenud vangide nimekirja. 2. Liikuv sektsioon, n.-n. keskbrigaad, koondab liikuva politsei kohalike brigaadide tegevust ja võtab enda peale tähtsamaid ülesandeid kurjategijate jälitamise alal. Liikuv politsei asutati, nagu Sûreté teine eriosakond, 1907. aastal banditismi vastu võitlemiseks departemangudes. 1919. aasta dekreedil põhjal on praegu üle Prantsusmaa kakskümmend brigaadi liikuvat apellatsioonikohtud. Nad on enamasti koondatud linnadesse, kus asuvad apellatsioonikohtud. Igas brigaadis on jaoskonnakomissar, kes juhivad brigaadi ja kelle käsutuses on teatav arv komissare ja inspektoreid. Iga brigaadi käsutuses on kergesõiduauto inspektorist juhiga.

Brigaadi tegevuspiirkonda kuulub mitu departemangu. Sellel võrdlemisi laial maa-alal täidab liikuv politsei kohtute poolt peale pandud ülesandeid kriminaalkurjategijate jälitamise alal. Police

mobile on ainult prokuratuuri teenistuses. Prefektidel pole luba teda kasutada, kuigi liikuv politsei allub Sûreté teise eriosakonna kaudu siseministriumile nagu prefektidki. See määrus püüab kindlustada liikuva politsei rakendamist tähtsamaile ülesandeile. Neid ülesandeid annab brigaadikomissarile apellatsioonikohtu ringkonna peaprokurör. Tema otsustab, kas prokuratuuri ja kohtu-uurijate poolt esitatavad nõuded on küllalt kaaluvad liikuva politsei väljakutumiseks.

Brigaadikomissar võib teatavais piires teotseda ka oma algatusel. Ta võib iseseisvalt asuda roimade tõkestamisele või avastamisele, võtta vastu teadaandeid teostunud või oodatavate kuritegude üle, aidata kohalikku politseid suurte rahvakogunemiste puhul.

Kuidas teostub kohaliku liikuva politsei side Pariisis asuva kesibrigaadiga? Keskasutise ülesandeks on kõigepealt teadete koondamine ja süstematiseerimine neil aladel, „mis puutuvad isikute ja varade julgeolekusse“, peale selle koordineerib ta kohalike brigaadide tegevust, jälgib elukutselisi kurjategijaid, võitleb salakuulamise vastu ja aitab kaasa tagaotsitavate kurjategijate leidmisele.

Sûreté générale kolme bürooga, kahe eriosakonna, eripolitsei ja liikuva politseiga olemegi loetlenud need Prantsuse politseiasutised, mille juhtimine on enam-vähem tsentraliseeritud. Prantsuse politsei tagapõhjal on see tsentraliseeritud osa väike. Eripolitsei koosseisu kuulub üks peakontrolör (ülem), 441 komissari ja abikomissari (nende hulgas 5 jaoskonnakomissari) ja 201 politseiinspektorit. Liikuv politsei koosneb ühest peakontrolörist, tema abist, 21 jaoskonnakomissarist, 93 komissarist ja 305 inspektorist. Ainuüksi Pariisi politseiprefekti käsutuses olev politseijõudude arv ületab mitmekordselt Sûreté kaudu juhitava politseimeeskonna. Vastandiks prof. Reiss'i „ideaal-politseile“ pole Prantsuse politsei sugugi tsentraliseeritud.

II. Pariisi politseiprefektuur ja erakorralised prefektuurid departemangu-linnades.

Pariisi politseiprefektuur, mille tähtsus kehastub prefekti isikus ja tuletub Pariisi võrratust osatähtsusest prantsuse elus, on mitmes suhtes paradoksaalne nähe. Politseiprefekt ei allu Sûreté direktorile. Veel enamgi, Prantsusmaa ametkonna ierarhilisel redelil asub politseiprefekt tunduvalt kõgemal politseidepartemangu direktorist. Direktori nimetamine Pariisi politseiprefektiks oleks temale hinnatav ametikõrgendus. Muuseas annaks see nimetus temale otsekoheise käsitusõiguse politseijõudude üle Pariisis; Sûreté direktorina ta võib teha korraldusi ainult siseministri volitusel.

Kui politseiprefekt on seega siseministeriumi kõrgemaid ametnikke, siis teiselt poolt on ta ärarippuv Pariisi omavalitsusest, s. o. linna nõukogust. 50% prefektuuri eelarvest kannab linn prefekti poolt esitatava eelarve põhjal. Eelarvevaidluste hoos on juhtunud teravaid konflikte politseiprefekti ja linna nõukogu vahel. Riik on

mitmel puhul sunnitud olnud tõstma 50% subventsiooni, et päästa prefekti kokkuhoidlike ja rahulolematute linnaisade küüsisist.

Rippuvus kaheksagusest poliitilisest instantsist nõuab prefektilt suurt kohanemisoskust ja poliitilisi talente. Tema seisukohta ei kergenda see, et tal on tegemist veel ühe võimuga, seekord vähe- maha, nimelt Seine'i prefektiga. Pariisil pole linnapead. Selle kohused, ka politsei alal, on jagatud politseiprefekti ja Seine'i de- partemangu prefekti vahel. Viimasele kuuluvad politseilised üles- anded on vähem tähtsat laadi (tervishoid, ehituspolitsei j. n. e.), kuid teatavaid kompetentsi konflikte on siiski olnud mõlema või- mumehe vahel.

Millest on tingitud nii omapäraselt asetatud politseiinstantsi, Pariisi politseiprefektuuri olemasolu?

Politsei prefektuuri päritolu on ajalooline. Enne prantsuse re- volutsiooni kuulus Pariisi politsei erilise kindralleitnandi võim- konda, kelle tegevus on jätnud sügavad jäljed mitte üksi vanades, politseialasse küündivates romaanides (v. Manon Lescaut), vaid ka pärastise politseiprefektuuri organisatsioonis. Prefektuur seati sisse 1799. aastal. Napoleoni-aegse politseiministeeriumi ülekaal ei an- nud tal alul mahti enese maksmapanekuks, kuid politseiministee- riumi ärakaotamine avas selleks vaba tee. Praegu on Pariisi po- litseiprefekt siseministri kõrval Prantsuse administratsiooni võim- saim isik. Tema alla kuulub väga imposantne politseiar mee, kokku üle 15.000 mehe.

Pariisi politseiprefektuur koosneb keskadministratsioonist ja kahest tehnilisest direktsioonist, kuhu on koondatud aktiivne polit- seiteenistus.

Keskadministratsiooni kuulub prefekti kabinett ühes ülemaga, prefektuuri peasekretariaat ning isikliku koosseisu, arvepidamise ja varustuse direktsioon. Keskadministratsiooni tegelikuks juhiks on prefektuuri peasekretär, kel on õigus prefekti eest kirjutada alla. Salajased asjad ja poliitiline tegevus on koondatud kabineti ülema kätte. Keskvalitsuse koosseis ei võta osa aktiivsest politseitee- nistusest. Koosnedes administratiiv-ala ametnikest, ta pole selleks ka kuidagi kohane.

Linnapolitsei direktsioon on see prefektuuri osakond, mis juhib avaliku politsei tegevust, s. o. korra alalhoidmist avalikel teedel. Direktsiooni eesotsas on direktor kahe abiga. Sealt allapoole on administratsiooni korraldus keeruline ja järk-järgulise päritoluga, mille üksikasjad ei paku väljaspool seisjaile suuremat huvi. Olgu tähendatud, et organisatsiooni peaprobleemiks oli vahelülide kor- raldamine linnapolitsei direktsiooni ja Pariisi kaheksakümne polit- sei jaoskonna vahel ning politsei elava jõu tagavarade jaotus. Need tagavarad on õige suured, kuid ülesannete raskus, mis Pariisi po- litseijõududel lasub, on samuti õige suur. Otstarbetu jõudude jaotus võib tunduvalt takistada nende ülesannete täitmist. Pärast mit- mesuguseid uuendusi on see organisatsioon praegu järgmine:

Esimene pulk Pariisi pikas politseiredelis on postikordnik

(ametlikult „gardien de la paix“, rahvakeeles „agent“). Seda alamat politseiametnikku käib ametikohuste täitmisel kontrollimas „brigadier“ (juhhib üht postide gruppi sama jaoskonna piirides), brigadier-chef (jaoskonna postide kontrolör) ja peainspektor (Pariisi linnaosa — arrondissement'i — poolt väljasaadetak postide kontrolör).

Kõige vähema territoriaalüksuse ülem on jaoskonnakomissar (commissaire de police de quartier), kelle arv Pariisis ulatub 80. Jaoskonnakomissar täidab oma jaoskonnas kõik ülesanded nii korra kui kriminaalpolitsei alal. Temal on selleks käsutada jõud, mis tema käsutusse, kooskõlas olukorraga, määrab linnaosa komissar. See viimane kontrollib politseijõu kasutamist jaoskonnakomissari poolt. Oma tegevusalal võib aga jaoskonnakomissar olla vahenditult ühenduses keskasutisega, s. o. prefektuuri linnapolitsei direktsiooniga, ning prokuratuuriga.

Linnaosa komissar (commissaire d'arrondissement) on alama politseipersonaali jaotaja linnaossa kuuluvate jaoskondade vahel (linnaosi on Pariisis 20). Igal linnaosa komissaril on käsutada üks kordnike kompanii, kuhu kuulub vahelduv arv kordnikke (400 kuni 460), teatav arv kordnike-jalgrattureid ja erariides politseinikke. Linnaosa komissaril lasub kaheksagune ülesanne: meeskonna tegevuse juhtimine ning kontrollimine ja avaliku korra alalhoid temale usaldatud linnaosas. Kuigi jaoskonnakomissarid seisavad teenistuslikult temast madalamal, pole temal õigust vahele astuda sellele osale nende tegevusest, mis sünnib kooskõlas prokuratuurilt saadud ülesannetega (s. o. kriminaal-alal).

Linnapiirkonna komissaridel (commissaire divisionnaire), kelle arv Pariisis ulatub kümneni, on tegevuspiirkonnaks igaühel kaks linnaosa, üks sisemine ja selle külge kuuluv väline naaber-linnaosa. Linnapiirkonna komissar teostab järelevalvet nii linnaosade kui ka jaoskondade politsei tegevuse üle. Ta on oma piirkonnas asuvate politseijõudude ülem. Tähtsamail juhtudel ta juhhib isiklikult suuremate koondatud politseijõudude tegevust.

Tuleb pidada silmas, et selle organisatsiooni peaülesandeks on (1) anda jaoskonnaülemate käsutusse küllaldane hulk alamat personaali ja (2) sellest hoolimata võimaldada suurte politseijõudude ülikiiret koondumist. Selle ülesande lahendamist ei peeta täiesti õnnestunuks, sest instantside rohkus kutsub esile sagedaid hõõrumisi. Lahenduse otsimisel on püütud suurendada prefektuuri käsutuses olevaid jõude. Peale linnaosadesse koondatud kordnike kompaniide on politseiprefektuuril üheksa erikompaniid, neist viis tänavaliikumise kompaniid, kaks risttänavate kompaniid, üks turgude kompanii ja üks jõekompanii. Linnaosades asuvad rattursalgad, kelle varuks on prefekti käsutuses oleva vabariikliku kaardiväe jalgratturite kompanii 200 mehega. Prefekti üldiseks reserviks on sõjaliselt organiseeritud vabariiklik kaardivägi (ajalooliselt Napoleoni ihukaitses kaardiväe järeletulija), kuhu kuulub kaks pataljoni à kolm kompaniid jalaväge ja neli ratsaeskadroni, kõik valitud mehed.

Isikliku koosseisu probleem Pariisis on raske, seda enam, et tükil ajal värbamisvõimalusi piiras seaduse nõue, mille järgi $\frac{4}{5}$ kordnikest tuli palgata erru lastud sõjaväelaste hulgast. See nõue andis distsiplineeritud mehi, kuid nende hulgas ainult väheseid, kelle huvid ja püüded olid sihitud politseitegevusele. Kõik kordnikud peavad lõpetama prefektuuri juures asuvas kasarmus 6-kuulised politseikursused. Väljaspool seda ettevalmistust korraldatakse politsei koosseisule ainult tehnilisi loenguid. Teenistusoludelt ja tasult loetakse Pariisi politseiteenistus üldiselt rahuldavaks.

Administratiivsete ja kohtulike uurimuste direksioon töötab peamiselt kriminaal-alal. Tema eesotsas on direktor, kes juhib kogu direksiooni tegevust ning teostab kriminaal-alal järelevalvet linnapiirkondade komissaride tegevuse üle. Direktori abile allub peamiselt eeslinnade politsei tegevus samal alal.*)

Direksiooni juures asub kriminaalsektsioon (Service de la sûreté), mis koosneb gruppidest; viimased on omakorda jagatud brigadidesse. Esimesse gruppi kuulub kaks brigadi: teadete brigadi, mis nõutab informatsiooni ning korraldab uurimusi kriminaal-alal, ja hotellide brigadi kombulusvalve sektsiooniga, mis koondab piirkondade komissaride kaudu kogutud teateid, valvab kahtlaste majade üle ja võitleb naiste ning uimastavate ainetega kauplemise vastu. Teine grupp, mida moodustab avalike teede brigadi, jälgib vargaid ning tänavprostituutsiooni. Kolmandasse gruppi kuulub mandaatide brigadi, millel lasub peamiselt kohtuotsuste täitmine, häirebrigadi, mis vastab äkilistele kutsetele, korraldab ootamatuid läbiotsimisi ja haaranguid, ning kriminaalarhiiv.

Teiseks organiks direksioonis on eribrigadi, millele pannakse eriti raskete või delikaatsete ülesannete lahendamise.

Kolmandaks organiks on kriminaalkurjategijate registreerimise sektsioon, mis koosneb omakorda kolmest suurest osakonnast. Esimeseks on kohtulik kartoteek, mis sisaldab vajalikke andmeid iga kohtulikult karistatud isiku kohta. Kartoteek koosneb enam kui 12 miljonist üksiklehest, mis võimaldab roimarite kiiret äratundmist igasuguste tundemärkide järgi. Kaubandusliku kuritegevuse sektsioon valvab äritehingute ning toiduainete müügi järele. Kohtulikele uurimusele delegeeritud komissarid, kes moodustavad sektsiooni kolmanda osakonna, on abiks kohtu-uuri jaoks.

Direksiooni kohalikeks organeiks on juba mainitud 10 piirkonnakomissari, 80 jaoskonnakomissari ning kaks erikommisariaati, mis teostavad järelevalvet hallides (s. o. Pariisi keskturul) ja börsil. Iga piirkonnakomissari juures asub kriminaalinspektorite brigadi, kust jaoskonna politseid saavad oma käsutusse tarvilisel arvul kriminaliste. Keskasutise juures asuvate kriminaalinspektorite arv ulatub 600. Kriminaalinspektorid valitakse sobivate isikute hulgast pärast katsete sooritamist prefektuuri politseikoolis. Krimi-

*) Pariisi politseiprefektuuri alla kuulub mitte ainult Pariisi linn, vaid ka lähem ümbrus, mis kokku moodustavad Seine'i departemangu.

nalistide teaduslikuks ettevalmistuseks töötab 1922. a. peale Pariisi ülikooli õigusteaduskonna juures kriminaalteaduste instituut.

Direktsiooni neljandaks organiks on administratiiv-uurimuste ja hasartmängude sektsioon 400 ametnikuga. Sektsiooni ülesandeks on uurimuste korraldamine ja teadete kogumine riigi julgeolekusse puutuvais küsimusis. Siia on koondatud poliitilise politsei alasse kuuluv tegevus. Sektsioon töötab kontaktis siseministeeriumi Sûreté générale'iga. Hasartmängude alal sektsioon teostab järelevalvet kihlvedude, hipodroomide, mänguklubide ning ringide üle.

Pariisi politseiprefektuuri tähtsamate asutiste loetelus tuleks veel mainida üldist inspektsiooni, mis kontrollib komissariaatide asjaajamist ja kogub andmeid politsei isikliku koosseisu tegevuse kohta. Peainspektorile kuulub ka politseiametnike ametikäigu korraldamine politseiprefekti heakskiitmisel. Vähemat huvi organisatsiooni seisukohalt pakuvad tavalised politseiasutised, nagu toksikoloogia instituut, kohtuliku arstiteaduse instituut, kaubandusettevõtete inspektsioon, avalike söögikohtade inspektsioon, mootorsõidukite inspektsioon, hallide, turgude ja tapamajade inspektsioon. Politseiprefekti käsutuses on sõjaministeeriumile alluvaist jõududest üks Seine'i sandarmite kompanii ja Pariisi sapöör-tuletõrjajate rügement.

III. Munitsipaalpolitsei departemangudes.

Pealinna võimsalt arenenud politseiaparaadi kõrval esineb departemangude politsei korraldus õieti nõrgana. Ta koosneb kahest suurest alljaotusest: linna- ja maapolitseist. Esimese korraldamine kuulub linnavalitsustele; ainult üksikus suuremas linnas — Lyon, Marseille, Toulon, Nice — on politsei riigistatud.

Linnapolitsei allub linnapeale (riigistatud linnapolitsei — kohalikule prefektile), kellel on õigus avaldada määrusi kõigi heakorda puutuvate alade kohta. Prefektidel on õigus teha avalikusse julgeolekusse puutuvaid korraldusi, eriti siis, kui linnapea on süüdi tegevuseta olekus või kui tarvitusele võetavad abinõud tuleb ühel ja samal ajal maksta panna mitme omavalitsuse piirkonnas. Need juhud on erakorralised. Need maha arvatud, politsei allub valitud linnapea korraldustele, mis sageli on kirjutatud ette parteipoliitilistest kaalutlustest. Prantsuse politsei ajalugu tunneb juhtu, kus Bresti kommunistlik linnapea laskis politseil ajada laiali patriootilisi meeleavaldajaid. Prefekt võis igakord vahele segada alles pärast sündmust.

Üldiselt linnad korraldavad politseiaparaati oma äranägemisel. 1799. a. seadus näeb ette siiski teatavaid organisatsiooni norme. Igas linnas, kus enam kui 5000 elanikku, peab olema vähemalt üks politseikomissar. Kui linnas on üle 10.000 elaniku, siis iga järgneva 10.000 kohta tuleb kutsuda ellu veel üks komissariaat. Nende linnade politseikorraldus, kus elanike arv ületab 40.000, kutsutakse ellu kokkuleppel keskvalitsusega ja vabariigi presidendi poolt väljakuulutatava dekreediga. Tegelikult tunneb keskvalitsus

linnade politseiorganisatsioonide vastu vähe huvi, linnad aga kaitsevad väga südilt oma õigusi maksude kõrgendamise kartusel. Tulemuseks on see, et politseikorraldus on väga kirju ja vaheldub linnast linnast.

Linnapolitsei tehniliseks juhiks on keskkomissar (commissaire central), keda nimetab linnapea prefekti või allprefekti nõusolekul. Temale alluvad komissarid, kes teotsevad nii korra- kui ka kriminaalpolitsei aladel. Komissarid on küll ametivanuse alusel jagatud seitsmesse klassi, kuid see ei väldi liialdatud detsentraliseerumise puudust — nimetuste juhuslikkust poliitilisel ja isikulisil mõjutusel. Kordnikud on suurelt osalt ilma mingi kutselise ettevalmistuseta, ja ka kriminaalametnikele võimaldab teadmiste omandamist ainult tegelik töö.

Banditismi arenemine mõnes Lõuna-Prantsuse linnas, kus politseikorraldus oli eriti nõrk, sundis valitsust neljal mainitud juhul politseid riigistama. Tulemused osutusid heaks nii avaliku korra kui kulude kärpimise seisukohalt. Et anda ülevaadet riigistatud linnapolitsei organisatsioonist, toome Nice'i (Nizza) politsei koosseisu. Olukorras, mis umbes vastab Tallinna omale (linnas ja ümbruses 230.000 elanikku, linnapiirkond 7192 ha.), esinedes ainult umbes 30% rahvarikkamana, on Nizzas: üks komissar-direktor, üks kriminaalpolitsei ülem ja üks abi, 6 jaoskonnakomissari 25 jaoskonnasekretäri, 60 kriminaalpolitsei inspektorit, neist 11 kõrgeamas astmes; kordnike kompanii koosneb 2 ohvitserist, 31 allohvitserist ja 193 kordnikust; jalgratturite brigaadi kuulub 60 kordnikku, nende hulgas 9 allohvitseri. Maapolitseinikke (gardes champêtres) on linnal 30, neist neli brigadiiri. Selle politseijõu ülalpidamine maksab kokku umbes 650.000 krooni aastas.

IV. M a a p o l i t s e i .

Maapolitsei teostajaiks on maapolitseinikud (gardes champêtres) ja 1903. aastast saadik ka sandarmivägi. Maapolitseinikke nimetab vallavanem (s. o. kommuuni maire) ja kinnitab ametisse prefekt ehk politseiprefekt. Suuremas osas kommuunides on ainult üks politseinik. Ta peab täitma nii korra- kui kriminaalpolitsei ülesandeid oma kommuuni piirides. Tavaliselt ta tegevus piirdub maire'i korralduste täitmisega aladel, mil pole midagi ühist politseiga. Ta on kommuuni kirjajandja, määruste ettelugeja, koosolekute kokkukutsuja, vallamaja koristaja. Leidub maapolitseinikke, kes on kirjaoskamatud või jalutud. Kurioosumina jutustatakse kellestki maapolitseinikust, kes, olles 80-aastane rauk, hooelnud, et ta viimase 30 aasta jooksul pole koostanud ainustki protokollit. Kõik autorid on selle kohta enam-vähem ühel arvamusel, et Prantsuse maapolitsei ei tule sellisena üldse arvesse.

Sandarmivägi allub sõjaministrile, teostades eriülesandeid nekrutite võtmise ja mobilisatsiooni alal, kuid peale selle on määratud ka avaliku julgeoleku kaitseks, roimade ärahoidmiseks ning roimaurite jälitamiseks maal. Sandarmivägi on Prantsusmaal kolme liiki:

1) Departemangude sandarmivägi on koondatud departemangu pealinnadesse ühe kompanii kaupa iga departemangu kohta. Kompanii ülemaks on tavaliselt major, kes teostab koostööd kohalike politsei- ja kohtuvõimudega. Administratsiooni või prokuratuuri nõudmisel on sandarmivägi kohustatud pakkuma neile oma abi.

2) Mereministeeriumi sandarmivägi koosneb viiest kompaniist, mis koondatud ühte leegioni. Tema ülesanded on enam-vähem samad, mis departemangude sandarmiväel, ainult tegevuspiirkond on teine: ta teotseb peamiselt tähtsamais sadamais, eriti laevastiku- baasides.

3) Liikuv sandarmivägi allub departemangu sandarmiväe ülemale. Igas departemangus on 40-meheline rühm ühe leitnandi juhatusel. Hädaohtlikkusesse paikadesse on sageli suudetud koondada mitu liikuva sandarmiväe rühma. See on kahekordselt kasulik. Ühelt poolt ta hoiab ära sõjaväe üleliigset kasutamist, teiselt poolt departemangude sandarmiväe liigset nõrgendamist tema tavalistes asukohtades.

Sandarmivägi omab kõik puudused, mis tavaliselt omased sõjaväeliselt korraldatud, kuid kutseliselt ettevalmistamatule politseiväele. Eriti on see maksev ohvitseride kohta, kes püsivad vähem kui mehed sandarmiväe koosseisus, tülles üldisest sõjaväekaadrist ja lahkudes sinnasamasse oma normaalse teenistuskäigu sooritamisel. Neis on raske eeldada suurt huvi kriminaalküsimuste vastu. Et sandarmiväel on siiski hea kuulsus, tuleb nähtavasti sellest, et enne teda polnud maal üldse mingit korraldatud ja teotsemisvõimelist politseijõudu.

Nagu ülevaatest selgub, puudub Prantsusmaal ühest keskkohast juhitud politseiorganisatsioon. Prantsuse politsei on detsentraliseeritud. Selle organisatsiooni puuduse all kannatab tema koosseis, kannatab tema seesmine ühtlus, kannatab varustus ja lõpuks ka tegevus.

Et prantslased pole saamatud politseitegevuse korraldamisel, näitab eriti pealinna võimas politseiaparaat. Politsei detsentraliseerumise piiramist ei tule võtta kui oskuse küsimust. Et praegune organisatsioon on puudulik, see on selge prantslasile, kes lähemalt tegelema küsimusega. Parandusettepanekuist pole olnud puudust.

Suuremaks takistuseks uuendusele on Prantsusmaa poliitiline minevik, suure revolutsiooni ideoloogia, mis, nagu toonitas Sieburg alul toodud tsitaadis, on prantsuse rahvale kallim kui tehniline edu. Suur revolutsioon tekkis, nagu kõik revolutsioonid, mitte vana korra julmusest, vaid tema nõrkusest. Vana Prantsuse kuningriik ei suutnud 18. sajandi teisel poolel jätkata oma ajaloolist ülesannet, keskvalitsuse kõvendamist sisulike ja provintsiaal-autonoomsete takistuste kiuste. Seda ülesannet asuski täitma 1789.—94. a. revolutsioon. Tema mõju oli tsentraliseeriv. Nagu see sageli revolutsioonidega sünnib, nii ta külvas rohkesti uusi aateid, kuid ei suutnud elada lõikuseni. Prantsuse provintsi politseiaparaat kujunes juba reaktsiooniajal 1799. aastal, kus provintsi tahtis vabaneda pealinna mõju alt. Napoleon jätkas revolutsiooni püüdeid tsentralisee-

rimise poole, olles suur revolutsiooni teostaja; kui ta töö tuli likvideerimisele, siis likvideerus ka tsentraliseeritud politseiaparaat, kellel lasus avaliku arvamuse silmis usurpaatori ja türanni pitser. Järgmiseks hoobiks politsei koondamisele oli Napoleon III ebapopulaarse režiimi kokkuvarisemine. Sealt alates lehkas Prantsuse politsei, eriti see, mis seisis väljaspool kohalike omavalitsuste mõju, järjest radikaliseeriva rahva ninas poliitika järgi. Ka praegu pole politsei tavalise prantslase silmis erapooletu riigiaparaat. Prantslane näeb politseis eeskätt võimule pääsenud isikute sõjariista. Rahvas pole politsei vastu vaenulik; sageli võib märgata, et politsei on koguni populaarne. See ei kõrvalda aga veel põhimõttelisi arusaamatusi politsei osa üle moodsas riigis. Nii kaua, kui linnapead ja kommuunide maire'id armastavad näha oma kasutuses avalikke jõude, määrata nende koosseisu oma poliitilisi kliente ning korraldada oma äranägemisel politseitegevust, nii kaua leiab senine puudulik kord ikka veel tugeva pooldajate kaadri.

Milles avalduvad praeguse korra puudused? Ülikooli õppejõud, vanad silmapaistvad tegelased ja Vanglate keskselts (Société générale des Prisons) on neile korduvalt juhtinud avalikkuse tähelepanu.

Võtame koosseisu värbamise ja kutselise ettevalmistuse küsimuse. Sel alal valitseb Prantsusmaal kõige karjuvam mitmekesisus. Ametisse võetavate politseinike kohta pole kusagil seatud üles ühtlasi nõudeid. Meie nägime, et Pariisi politseiagendid peavad lõpetama 6-kuulise kursuse prefektuuri juures asuvas politseikoolis. Departemangu-linnades õpivad politseinikud oma kohuseid tundma juba tegelikus töös. Vähemates linnades asuvate politseiüksuste hulgas olevat hulk ametnikke, kes ei suuda loetleda oma kohuseid ja pole tuttavad politseialasse puutuvate seaduste ning määrustega, rääkimata maapolitseist, kus leidub isegi kirjaoskamatu.

Politseiorganisatsioon on praeguse süsteemi juures kujunenud ülikeeruliseks, raskeks ja kirjuks. Ta võimaldab suuri konflikte kompetentsi küsimuses ning paralleelselt teotsevate ametiasutiste võistlust. Linnade ja kommuunide politseiorganisatsioonides pole ühtlust. Kujutlegem ainult Sûreté direktori raskusi sidepidamises Prantsuse kümne tuhande omavalitsusega, kus kõikjal on isesugune organisatsioon, töömeetod ja arusaamine oma ülesannetest. Ta peab arvestama seda, et näit. Brest'i linnavalitsusel pole kriminaalpolitseid, kuigi linn on Prantsuse laevastiku baas, kuna näit. Tour'is on korralik kriminaalkomissar, et Bricy-Longwy tööstuskeskuses on ainult üks politseiametnik iga 3000 elaniku kohta, ja Bordeaux's selle vastu üks politseiagent 500 elaniku kohta.

Tehnilise varustuse mitmekesisus, mis tingitud detsentraliseerumisest, avaldab otsekohest mõju tegevusele. Departemangude abinõud roimarite äratundmiseks ja jälitamiseks on lahkuminevad. Võrdlemisi vähearvuline riiklik kriminaalpolitsei (s. o. ülalnimetatud „liikva politsei“ kohalikud brigaadid) ei või toetuda kohaliku politsei ühtlustatud sisseseadetele, vaid peavad kõikjal arvestama kohalikku omapära.

Politseitegevust takistavad eriti kohaliku politsei olemasolust tingitud territoriaalkompetentsi küsimused. Politseiametniku tungimine naaberkommununi piirkonda, kus valitseb teine maire, on nagu tungimine viimase kompetentsi. Kui võimumeeste omavahelised suhted on head, siis võib see veel minna; on need halvad, siis koheldakse politseinikku pea ühel alusel jälitava roimariga. Seda viga on soovitatud parandada kohaliku politsei tegevusala laiendamisega 20 km. maariba võrra üle kogukonna piiri. Niisugust ettepanekut on aga raske kooskõlastada maksva korraga. Üks kahest — kui politsei on kogukondlik, siis ta peab teotsema oma territoriaalüksuse piirides; ei tee ta seda, siis muutub ta üldpolitseiks. Ja nii kaugemale pole praegu veel mindud.

Prantsuse politseiorganisatsiooni arenemissuund näib viivat politsei riigistamise poole. Kuid see arenemine on nii aeglane, et ta alles aastakümnete jooksul võib tunduvalt muuta Prantsuse politsei ilmet. Autoriteetsemaid uuenduskaavadest Vanglate keskselts pooldab 1920. aastast peale politsei riigistamist. Maire'ide kongressid seevastu ei poolda riigistamist. Nad nõuavad üldiselt praeguse seisukorra jäädvustamist, soovitades vaid teatavaid tehnilisi uuendusi kogukondade politseis ning riikliku liikuva politsei kõvendamist.

Kokkuvõttes pakub Prantsuse politsei kujukat pilti detsentralisatsiooni vähestest voorustest ja paljudest puudustest, ilma et lähemas tulevikus võiks loota otsustavat muutust paremuse poole.

Allikad: Prantsuse politseiorganisatsioonist puudub autoriteetne ja kokkuvõtlik teos. Doktori väitekirjadest võiks sellega tutvumiseks soovitada järgmisi, millest vanemad leiduvad ka Tartu ülikooli raamatukogus: L. Pélatant, *De l'organisation de la police*, Dijon, 1899. E. Lasserre, *L'organisation de la police et des projets de réforme*, Rennes, 1920. A. Lauriot, *La police à Paris et en province*, Paris, 1924, kust nende ridade kirjutaja hankis suurema osa oma andmeist, C. Blanchard, *L'organisation de la police en France*, Dijon 1927. Politsei seisukohast Prantsuse administratsioonis: Berthélemy, *Traité élémentaire de droit administratif*, 11-e éd., Paris 1926. Politseisse puutuvate seaduste kogu: Dolloz, *Petit Code Administratif*, Paris 1932.

Faktilise tõestamise teaduslikud alused.

Dr. Edmond Locard'i järgi A. Liit

Kuritegude jälgimine kasutab teadustest neid kogemusi, mis võimaldavad asetada faktilist tõestamisviisi selle asemele, mida Bacon nimetab „tunnistajate avaldiste mürgiks“. Paneme siin lähemalt tähele, kuivõrd tähendatud aseaine on õigustatud loogili-

selt seisukohalt; selleks peab mainima kriminalistika teaduslikke aluseid.

Kõik need teadmised kokku, mida teatava pealetükkivusega ebatäpselt nimetatakse „politseiteaduseks“, ei moodusta tööpooldest mingit iseseisvat teadust. Teadus on üldmõiste: ta püstitab põhilauseid õppelausete või seaduste näol, mis on kohaldatavad igal juhul, ega salli erandeid. Samas mõttes nagu ravimiskunsti kujutavad need põhimõisted, millele tugneb faktiline tõestamisviis, endast sõna tõsisel mõttes oskust, kunsti, seega — tehnikat. Nende ainsaks õigeks nimetuseks on politsei- või kriminaaltehnika.

Olgugi palja oskusena vajab kuritegude jälgimise tehnika samu plaanipäraseid talitusviise, mis on käsitatavad teadustes, millele ta end rajab. Tegelikult ammutab kuritegude jälgimise tehnika oma tõestamisvahendid peamiselt bioloogiast ja keemiast, arvatud välja õige väike osa matemaatikast, mida vajatakse mõningate šifreeritud kirjade dešifreerimisviiside puhul. Bioloogial põhjeneb näit. daktyloskoopia ning käekirja võrdlemine, keemial — kahtlaste plekkide, valeraha, ainete võltsimiste, tintide jne. uurimine. Loodusteaduse ja füüsika meetodikalt võtab politseitehnika seega järgmised talitusviisid: vaatlemise, oletuste tegemise, katse ja järelduste tegemise

1. **V a a t l e m i n e.** Vaatlemine puudutab siin peamiselt asjaolude kindlakstegemist, mis leiduvad teopaigal. Ta võib piirduda vaid selle tähelepanemisega, mis iseendast torkab silma, ilma et sealjuures tuleks nähtavale eriline nuhkimismeel. Siin peab kordama Bertilloni tabavat ütelist: „Nähakse ainult seda, mida vaadeldakse ja vaadeldakse seda, mida mõistetakse.“ Ettevalmistamatu vaatleja näeb üksnes neid asjaolusid, mis teravalt torkavad silma, tal puudub umbusk silmnähtava vastu, eksituste allikas, mis tõelisusega seisab igavesel vaenujalal. Seesugune vaatleja ei juurdle oma tähelepanekuid lähemalt, talle on oma silm kuningaks; mida see näeb, on vastuvaidlematu tõde, kuna tal puudub võimalus kontrollida nähtut oma mõistuse abil. Varjatud kurjategija jäljed on tema jaoks tummad ja võib tänada õnne, kui ta neid oma teadmatuses ja oskamatuses hoopis ei hävita. Seesuguse vaatleja juures võivad isegi lohakalt korraldatud pettejäljed hõlpsasti oma otstarvet saavutada, s. o. viia vaatleja soovitud arvamusele. Teravmeelsema ja vastava ettevalmistusega ametniku kohalejõudmise ajaks on teopaik tihti juba ilusti seatud korda ja enamasti on sellega ka kogu juurdluse saatus ette otsustatud. Kuriteo jälgimise esimesed tunnid on hindamatu väärtusega; ühes kasutult möödalastud ajaga haihtub ka tõde.

Püüame selgitada vaatlemise tähtsust näitega.

Tütarlaps heast perekonnast saab traagilistel asjaoludel surma; vend ja ema seletavad, nad olevat leidnud tema laibana, surnuklöödult laest langenud krohvikamakatest, oma voodis, mille eesriided kõrbenud. Nende seletus tekitab mulje, nagu oleks tegemist õnnetusjuhtumiga, mille põhjustajaks tulikahju. Vaatlusi

sündmuspaigal toimetatakse väga puudulikult, vaatamata sellele, et ema ja venna seletusis leidub ränki ebatõenäolisusi. Ometi tehakse vaatlusega kindlaks, et krohv laes on seevõrd hästi kinnitatud, et ta üksnes tugeva kepi või luuavarrega tagudes pudeneb maha, samuti konstateerib arst, et summa põhjuseks ei olnud krohvitudükide läbi tekitatud haavad. Kuna ohvril leidsid ilmsed vägivallamärgid, tuldi arvamusele, et siin võiks olla tegemist sugulise vägivalla tarvitamisega, mis lõppes surmaga, kui ka tulesüütamise katsega. Edasi, tahtes kindlaks teha, et tapmine pole toimitud ema või venna poolt, leitakse lõpuks tapetu voodi alt verine taskurätik, millest arvatakse, et mõrtsukas selle on pillanud maha, sissetungimise jäljed ja isegi näpujäljed väljas aknal. Asja uurivad kordamööda mitu kohtu-uurijat (lugu sündis Prantsusmaal) ning lõpuks tõstetakse ometigi süüdistus venna vastu õe vägistamises ja tapmises. Üks asjatundjaist seletab kohtus, et kaebelume olevat sootuks suguvõimetu, vannutatud mehed ei pea süüdistust küllalt põhjendatuks ning roim jäi karistamata.

Mida siin oleks võinud anda vaatlus, mis toimetatud tehnika eeskirjade kohaselt. Niipea kui ohvri surm oli tehtud kindlaks, oleks pidanud sündmuspaiga meetrilise või selle pundusel hariliku aparaadiga päevapildistama. See esimene hädavajalikkus õiendatud, oleks tulnud piinliku täpsusega uurida võimalikke ilmsid kui ka varjatud teo jälgi: *iga sile pind võis kanda näpujälgi, iga ruutmillimeeter pörandast oleks tulnud uurida läbi jalajälgede suhtes.* Ärgu trööstitagu end seega, et teoga ühenduses tekkinud jäljed võidi enne vaatlust ära tallata; teatava isiku jalajälgi võib tunda isegi elava liiklemisega tänaval. Siis oleks pidanud uurima lähemalt laerikke ja tulikahju põhjusi; päevapildiplaat vististi oleks suutnud ilmestada, mil kombel krohv laes oli purunenud. Krohvi pudenemisel tule mõjul ja purunemisel kepi tõugetest pole vähimatki sarnasust. See sündinud, oleks tulnud asuda selgitamisele, kust kurjategija oli tunginud sisse, kuna ju arsti otsuse järgi ei olnud tegemist õnnetusjuhtumiga, vaid üksnes selle pettekujutusega. Akende ja uste vahetu uurimine, kusjuures päevapildiaparaat on truuks abimeheks, oleks selles mõttes kindlasti toonud selgust ja, võib olla, romaanitaoliselt kõlaval jutustusel ronimisjälgedest jalad alt lõõnud. Samuti oleks võinud õigel ajal ettevõetud mööblite aluste hoolas uurimine verise taskurätiku sattumise juurdlusmaterjali hulka võimatuks teha. Kui sel moel oleks selgunud, et oletus väljastpoolt sissetungimisest või sissetungimisest osutus sama ebatõenäoliseks kui õnnetusjuhtumgi, siis oleks ruumis leiduvate plekkide, eriti voodis leidunud vere põhjalikum ja kiirem uurimine üheks teiseks oletuseks rohkem põhjust annud kui seda oli vägistamiseks. Vististi oleks tulnud kuriteole, mis toimus oma perekonna süles; ema ja vend on üksmeelselt teotsenud hoopis teise eesmärgiga; nad ei ole mingisugust sugulise vägivalla akti saatnud korda ega seda tahtnud varjata, kui nad voodi madratsi, millel leidis suur vereloik, viimase varjamise sihiga pöörasid üm-

ber. Tähendatud vereloigu tõelise päritolu suhtes oleks vähegi vilunud jälgi ilma keemilise ja mikroskoopilise uurimusetagi võinud selgusele jõuda. Nii oleks asjatundja tunnipikkuse plaanipärase tööga, mille juures kriminalistliku vaatlemise eeskirjad silmas peetud, selle mõistatuse lahendanud, mis oli küllaltki huvitav, kuid kaugeltki mitte erakordselt salapärane, ja mille kohta Sherlock Holmes'i väljendus: „Mida vähem igapäine on kuritegu, seda kergemini laseb ta end selgitada“ — imehästi sobib. Kõik keerdkäigud ja ebameeldiv kõmu, mis käis nende kannul, oleksid jäänud ära, kui jälgimisvõimude esialgsed sammud oleksid olnud vähein puudulikud. Kuudeviisi seisis perekond kõige halvemate kahtlustuste all ja lõpuks jäi süüküsimus ikkagi otsustamata. Kuid saladus on lahendamata ja kahtlustus püsib edasi tänu nende oskamatusetele, kes olid kutsutud ja seatud toimetama jälgimise tähtsamat talitust — vaatlust.

Vaatlemine ei tähenda ainult silmitsemist hea õnne peale, mitte paljalt selle teatavaks võtmist, mis tähelepanu endale tõmbab, millele pilk nagu iseendast satub. Vaatlemine on plaanipärane otsimine varemalt koostatud kava kohaselt; ta nõuab kõige selle otsimist ja peenemate üksikasjadeni ulatuvat kirjeldamist, mis käesoleva kuritegelise mõistatuse lahendamiseks võiks aidata kaasa. Vaatlusest peame seega nõudma, et ta oleks piinlik ja täpisealne ja et ta võetaks ette viivitamata.

Vaatlus on täpne, kui iga avastatud asjaolu suurima hoolega on uuritud kõigekülgselt kuni viimaste peensusteni. On tegemist mõnesuguse kahtlase pleki või jäljega, siis määratakse tema asukoht, kuju ja muud omadused asjakohase mõõtmise, mastaabipärase joonestamise ja meetrilise päevapildistamise abil kindlaks. Tahetakse tähendada kaugus ühest punktist teiseni, siis kunagi ei tohi hinnata seda silmamõõdu järgi, vaid tuleb anda üles täpsed arvud. On tegemist sündmuste kronoloogilise üksteisele järgnevuse määramisega, siis sündigu kõik selleks, et üksikud ajavahe-
mikud oleksid määritletud võimalikult täpselt. Alati olgu uurimuste kirjeldused toetatud tunnistajatega, kes oma seletusi ei muuda, esemed neil leiduvate muljendite ja jälgedega, joonestised, kaajundid. Kus tarvis küsitagu asjatundjalt nõu või lastagu uurida leitud esemed laboratooriumis.

Vaatlus on piinlikult täpne, kui ükski asjaolu ei ole jäetud silmapaari vahele. Siin seisab hädasoht harilikult selles, et kaldutakse piirduma ainult hädavajalikkuga. Tegelikust elust võiks tuua rea näiteid, kust selgub, et isegi pealtnäha tühisemad jäljed võivad aidata kaasa raskeimate küsimuste selgitamisel. Kes ei jäta küünlarasvaplekki, ega paberossituhka, ega krammikest polituuril, ega rebenenud augukest ämblikuvõrgutaolisel riidel tähele panemata, sellest võib öelda, et ta on täitnud oma kohuse vaatlejana. Arvatavasti leiab ta ka usaldusväärse materjali oletusteks ja otsustamisteks, mis juhivad tõe juurde. Seesuguseks piinlikuks täpsuseks on aga alati vaja põhjalikku tehnikatundmist, sest parem

viis millegi leidmiseks seisab selles, et mõistetakse otsida. Selleks kulub teataval määral ettenägelikkust või kui just tahetakse — annet, mis võimaldaks mõistusele leida kõrvaliste üksikasjade hulgast just seesugused üles, mida ükski õpperaamat ega ükski kooliprogramm ei suuda näha ette, mis aga ometi sageli moodustavad esimese niidiotsa keerulise kuriteo lahtiharutamiseks. Kuid vaevalt oleks usutav, et andekas algaja suudaks oma esimeste vaatlustega midagi avastada, mida vähem andekas, kuid selle eest tehnikas viinunum vaatleja ei suudaks järele teha. Puudub kellelgi eriline anne, siis aidaku ta end välja seda suurema kohusetundega.

Vaatlus võetagu ette viivitamata. Rutatagu kõige kiiremate abinõudega teopaigale. See on tähtsamaid politsei kasvatus- ja organisatsiooniküsimusi. Hilinenud vaatluse tagajärjed on alati ebakindlad. Väga mitmesugused hädaohud ähvardavad teopaigal leiduvaid teo märke enne vaatlust: jäljed võidakse maha pühkida või tallata, esemete asendit muuta, olemasolevaid esemeid kõrvaldada, teistega vahetada ümber või koguni poetada juurde uusi esemeid. Kõige rumalamaks kujuneb lugu siis, kui asjatundmata vaatleja ise teopaiga põhjalikult vussib ära, ilma midagi avastamata, nii et ka asjatundja poolt korraldatav teiskordne vaatlus enam ei suuda midagi parandada.

On vaatlus lõpetatud, tuleb selle tagajärjed õieti panna paberile. Peab hoolega hoiduma selle eest, et kirjalik edasiandmine ei moonutaks seda, mida vaatleja arusaamine ammutas meelelisest tajumusist. Kirjeldatavad asjaolud tuleb korraldada nii, et nad moodustaks kergestimõistetava ülevaatliku terviku. Ometi tuleb üksikasjade protokolleerimisel alati olla valvel, et mõne esimeste muljete all tehtud oletuse mõjul üks või teine vaatlustulemus ei omandaks eredama või kahvatuma värvingu, sedamööda, kas ta räägib omaksvõetud oletuse poolt või vastu. Vastasel korral võib juhtuda, et mõni esialgu objektiivselt nähtud ja vaadeldud asjaolu kaotab protokollis oma õige näo ja muutub ebakindlaks. Sellest selgub ka, miks nii väga rõhutatakse tarvet, asendada kirjalikku edasiandmist, mis vägisi tükitab muutuma subjektiivseks, päevapildistuse, skitseerimise, kujundamise ja mõõtmisega. Esialgne mulje, mis võib olla ekslik, manab kohutaval määral esile tõeliste asjaolude moonutamise hädaohu.

Kord küsiti Sherlock Holmes'ilt ühe sündmuse uurimise ajal, mida tema asjast arvavat: „Ma kahtlustan iseennast.“ — „Kuidas nõnda?“ — „Et teen liig kiiresti otsuseid.“ Sügav mõte, mis peaks olema iga politseilise vaatluse põhireeglaks. Kui juba füüsik või keemik, kes teatava reegli võimalikkuse kainelt on mõelnud läbi, peab võitlema kiusatuse vastu, et mitte liiga kergel käel tõlgitseda tehtud katsete tulemusi uuritava reegli kasuks, siis palju suuremal määral peab olema valvel kriminalist, et palavast jälgimisest harsarti aetuna mitte sattuda ennakoletuste mõju alla. Seepärast hoitagu alal külma verd ja kogutagu teoandmeid peale piinliku täpipealsuse ka veel teadliku erapooletusega.

Vaatlemisega kogutud tõsiasiad peavad nüüd leidma nende kokkukuuluvusest järgneva seletuse. Siin tuleb käsitlusele teine uurimise tegur:

Oletuste tegemine. Ilma ettekujutusvõimeta, mis isegi matemaatiliselt tehinguis etendab oma osa, ei tule muidugi ka toime kuritegude jälgija. Hoopis selle vastu, julgetest oletustest tuntakse lõikavat politseiametnikku. Kuigi jälgija oma sellele omadusele ei pea panema käsi raudu, siis on ikkagi endastmõistetav, et ta mitte pimesi ainult fantaasia sõna ei pea kuulma, vaid ühtepuhku ohje peab pingutama. Edgar Poë, kes vististi on olnud suurimaid kriminaliste, tõestades oma andekuse suurust kuritegude jälgimise alal mitte üksinda oma surematuis luuletöis, arvab, et kriminalist peaks omama luuletaja ettekujutusvõime. Ta laseb oma kangelase Dupin'i öelda, et vaatlus omaette pole kuigi palju väärt ja et ei pea raiskama oma kallist aega kuriteo sündmuse uuesti elustamisega, sest „mitte sügavas orus ei leita tõde, vaid kõrgel mäel avaruses“. Nõnda püstitab Dupin ainult kasinate ajalehe-väljalõigete varal oletuse, mis hiilgavalt lahendab Marie Roget saladuse. Talle jääb ainult veel üle kontrollida püstitatud oletust kohal. Siin on tegemist põhjendamatu aimamisega, mis mõnesuguste sündmuse katkendite varal tekkinud enne vaatlust ja mille kõlvlikkust kontrollitakse vaatlusega. Selle süsteemi halbused on seevõrd käega katsutavad, et neist ei maksaks üldse teha juttu, kui nad tuleksid ette ainult kriminaalromaanides. Ei tohi unustada, et Marie Roget lugu ei ole välja mõeldud, vaid on tõeliselt olnud kuritegu, mille lahendamine Neuyorgi politseile valmistas palju peamurdmist. Kui siis lõpuks politsei lõi kahtlema, et tal kunagi õnnestuks seda kuritegu paljastada, tegi Edgar Poë oma kambrikeses eespool tähendatud aimamiste süsteemi varal, kasutades üksnes ajalehtede teateid, teo kordasaatja avalikkus. Ta jutustab seda juhtumit oma „Salapäraustes lugudes“ järgmiselt:

Marie Roget on väga ilus ja veidi edev naistöeline, kes kord olnud ühe nädala kadunud ja nimelt viis kuud enne draamat, mille pidi lahendama Dupin. Arvatud välja see vahejuhtum, näib ta muidu olevat olnud korralik inimene, pealegi kihlatud tubli mehega, keda ta kirglikult armastas. Ühei hommikul lahkus ta oma töökohast; keegi ei teadnud, mis temast sai, kuni viimaks viis päeva hiljem leiti tema laip jões ujumas. Tema kehalt oli nahk mitmest kohast hõõrdunud maha, kaei oli paelaga nõõritud kinni. Kalda ligidalt põõsastikust leitakse mõnesuguseid esemeid, mis kuuluvad Mariele, ja sealt viivad keha lohistamise jäljed järsule jõekaldale. Põõsastikus leidub jälgi, mis näitab, et seal on leidunud aset pikem äge võitlus. Politsei jõuab kindlale otsusele, et Marie on langenud hulguste kamba ohvriks. Siin juba triumfpeerib Dupin: ta teeb selgeks, et noor tütarlaps, kui talle oleks tunginud kallale salkkond hulguseid, ei oleks jaksanud avaldada mingisugust vastupanu ja niisugusel korral ei oleks võinud leiduda sündmuspaigal ka mingisuguseid võitlusjälgi, ja teisest küljest —

mitu meest, tahtes toimetada laiba jõe ääre, ei oleks hakanud seda maad mööda lohistama, vaid oleks kannud ta lihtsalt ära, ei oleks jätnud maha teoga ühenduses seisvaid asju, ei oleks teel aeda lõhkunud maha, vaid oleks tõstnud laiba sellest üle, et nad poleks üldse sellele tulnud, siduda ohvri kaela ümber paela, et teda selle abil lohistada. See kõik sihib palju enam sellele, et arvesse võib tulla üks mees, kes oli pingutusist väsinud, mida tekitab tunduva raskuse edasitoimetamine. Kes aga oli see? Ta võis kaduda paadis, mida oli tarvitatud kuriteo toimimiseks; tal oli seega vaba juurdepääs teopaigale ja tundis enda seal peremehena. Teisest küljest, see mees, kellega Marie põgenes esimesel korral, oli keegi mereväeohvitser. Ajavahemik mõlema kadumise vahel vastas ühe ristleja väljasõidu kestvusele. Nüüd võidi toimija kerge vaevaga teha kindlaks. See aimums osutus õigeks.

Peame painutama endid asjaolude järgi. Oletuste tegemine ilma eelkäiva põhjenduseeta on tõendanud oma eluõigust. Kes seda aga ilma pahandusteta mõtleks kasutada, peab omama väljapaistvaid vaimseid jõude, suuri teadmisi ühenduses elava ettekujutusvõimega, ühe sõnaga, peab olema väga andekas. Seetõttu ei või tema tarvitamist vähem andekatele soovitada, seda enam, et kui vaadata asju lähemalt, siis pole päris kindel, kas seesugused oletused ilma aluspõhjata üldse on võimalikud. Dupin ei toimetanud vaatlust, kuid ta kasutas ajalehtedes ilmunud politseilise vaatluse aruannet, jättes selle vaid omapoolt kontrollimata. Igal juhtumil on parem rahulduda oletustega, mis tagantjärele viivad vaatlusega kogutud tõsiasiad arusaadavasse seosesse ja mille täpsust edasi tuleb kontrollida.

Oletuste valik on neid kriminalistika peatükke, milleks kõige raskem luua reegleid; see jääb jälgiva ametniku sünnipäraseks võimeks. Ta on seda, mida nimetatakse lõhna võtmiseks. Kuigi on raske seda neile külge pookida, kellel selleks puuduvad kalduvused, siis võib vähemalt kirjeldada selle paremusi ning näidata, milles seisab õnnelik valik.

Oletuste parim omadus seisab selles, et ta rahuldaks kõiki probleemi tingimusi, s. o. et arvestaks kõiki vaatlusega avastatud tõsiasi. Leitakse näiteks mahajäetud majas laip. Jälgede uurimine maja õuel avastab sõiduki ettesõitmise jälgi, mille rataste vahemaa väike. Inimese jalajäljed puuduvad. Hobuse seisukohal on maapind tihedalt tallatud, nagu oleks sõiduk seisnud kaunis kaua ilma järelevaatuseta. Oletus, et mõrtsukas võiks olla voorimees, teeb kõik need andmed arusaadavaks. Tegelikult vastabki kitsas rataste vahe üüriroskale, aga mitte härraste tollale. Jalajälgede puudumine tõendab, et mõrtsukas ja tema ohver võisid kohale tulla üksnes sõidukis. Hobuse ja sõiduki jälgede asetus trepi ees näitab, et voorimees ei jäänud istuma pukki.

Oletus on täiuslik, kui üksi tema kõigile olemasolevaile tingimustele vastab. Kirjutuslaud murti lahti. Tal leidub hull näpujälgi, mis kuuluvad omanikule. Viimane on kuriteo avastamisest

saadik kadunud. Muu hulgas asetseb üks näpujälgedest mitte tavaisel polituuril, vaid peitliga tekitatud lohus. Ainsaks oletuseks on simuleeritud murdvargus. Jääb veel üle kontrollida, mis huvi oli omanikul iseendalt varastada: varguskindlustus, väärtuslike dokumentide kõrvaldamine, ettevalmistused kasutoovaks pankrotiks? Nagu näeme, satume sobivale oletusele seda kergemini, mida harukordsemad on kuriteo tunnused. Igapäiste kuritegude, näit. juhuslike varguste puhul on tunnused enamasti seevõrd väheütleavad, et tihti osutub raskeks teha nende põhjal tabavat oletust. Kui aga seevastu on tegemist vastiku, ebahariliku, iseärasustelt rikka kuriteoga, siis võimaldab seesuguste üksikasjade kuhjumine, mille suhtes ei saa tekkida kaht arvamust, peaaegu alati teha äärmiselt tõenäolisi oletusi, mida siis võrdlemisi kerge kontrollida. Laibatükeldamised, rituaaltapmised, muud veretööd kui ka loomuvastased kuritööd kuuluvad harilikult sellesse gruppi. Kui tehtud oletus osutub kontrollimisel ekslikuks, tuleb sellest loobuda ja otsida teisi teid tõe leidmiseks.

Oletuste teiseks omaduseks on nende psühholoogiline iseloom. Sellega on mõeldud, et nad peaksid vastama ka otsitava hingelisele struktuurile. Kui jälgimist toimetav ametnik nii-öelda võib hüpata kurjategija nahasse, siis suudab ta ka aimata viimase teotsemise põhjusi ja kogu sündmus muutub arusaadavaks. Senikaua, kui ei tunta teo toimija südametunnistust ja neid ajureid, mis sundisid teda teole, jäävad kõik oletused ebakindlaks. Leiata teie digitaaliini või arseeni laiba sisekonnast ja samu mürke kellegi juurest, kes seisab mürgitajana kahtluse all, siis jäävad tõendused teie käes seniiks jõuetuks, kuni pole selgunud, missugustel motiividel toimiti kuritegu. Kellegi vastu tõstetakse süüdistus riigi äraandmises: kuigi asjatundja kinnitab, et süüdistav kirjatükk on kirjutatud kahtlusaluse käega, jääb teie oletus kõlkuvaks ja võib viia eksiteele, kui teil ei lähe korda teha kindlaks, miks äraandmine võeti ette. Seotakse aga tõsiasjad, mis ammutatud sündmuse vaatlemisest, teadetega hingelisist läbielamusist ja olukorrist, siis leiab jälgija ka pimedail juhtumel lahendusele viiva juhtlõnga kätte.

Neis ringkonnis, mis seisavad alalise moraalse alaväärtuslikkuse õhkkonnas, ilma et nad tarvitseksid olla elukutselised kurjategijad, on südametunnistuse küsimused, moraalmõisted ja loomulikud kalduvused hoopis teissugused kui teistel seltskonnakihtidel. Seepärast võib jälgimist toimetav ametnik asetuda sellest ringkonnast päritoleva kurjategija hingeelusse ainult siis, kui ta seal valitsevate kõlblusmõistete varemalt põhjalikult on teinud tegemist. Kurjategijate ringkonnis valitsevate kommete, ebausuga ja tõekspidamisega peaks olema põhjalikult tuttav iga kohtunik, politsei-ametnik ning asjatundja. Lõbutüdrukud, nende Alfonsid ja päevavargad omavad hoopis erilise, ainult neile omase mõtte- ja tundeilma. Õpperaamatud võivad tuua sellest ainult umbmääraseid näiteid; peab puutuma nendega lähemalt kokku, kui tahetakse mõista

nende kuritegude põhjusi. Samuti peab tundma näit. maarahva mõtteilma, kui tahetakse mõista nende hulgas ettetulevaid kuritegusid.

Nõnda jääb jälgede vaatlus isegi siis, kui ta on toimetatud kõigi tehnikaga abinõudega, surnultsündinuks, kui teda ei elusta oletus, mis korraldab ja seletab teo asjaolusid, ja mis on seda usutavam, mida enam ta on valgustatud ümbruskonna, või mis veel parem — teo kordasaatja psüühiliste omaduste tundmisega. Oletuste täpsust peab aga alati kontrollima.

Laevade kodakondsusest.

Joh. Kaiv.

Meie räägime kodakondsusest harilikult ainult füüsiliste isikute suhtes ja seepärast tundub selle tarvitamine laevade suhtes vahest teataval määral isegi imelikuna. Peab märkima, et laevu juriidilises keeles personifitseeritakse, mis võib tunduda imelikuna isegi juristile, kui ta pole tegeleenud mereõigusega. Nii räägitakse näiteks laeva süüst kokkupõrgete puhul jne. (vt. näiteks Kaubalaevade kokkupõrgete seadus — RT 48 — 1930). Niisugust füüsilise isikuga sarnastamist võib näha ka laevade kodakondsuses.

Vaatleme allpool seda rahvusvahelise õiguse instituti.

Iga laev peab alluma teatavale riigile — ta peab omama teatava riigi kodakondsuse ja peab võima seda tõendada. See on tarvilik eeskätt selleks, et teda ei saaks kahtlustada merivõõvis¹⁾. See on väljakujunenud rahvusvahelise õiguse nõue merede vabaduse kasutamiseks. Kui mõnd laeva on selles kasutamises takistatud, siis peab olema võimalus kaevata ja nõuda kahjutasu. Kuid selleks on tarvilik, et laev kuuluks mõne riigi alla.

Laevade kodakondsusega on seotud veel mõnesugused õigused. Nagu endistest kirjutistest mereõiguse alal käesolevas ajakirjas nägime, on näiteks rannasoit reserveeritud oma riigi laevadele, samuti leiame oma laevade suhtes eesõigusi kalastamise, maksude jne. aladel.

Tähtsus on laevade kodakondsusel tsiviil- kui ka kriminaalõiguse alal. Nii alluvad laeval ulgumerel viibides kordasaadetud süüteo üldreeglina laeva lipuriigi kohtutele; tsiviilaktidele kohaldatakse laeva lipuriigi tsiviilõigust: näiteks abieluaktid, sünnid jne.

Laev võib omada ainult ühe kodakondsuse. Mitmekordne kodakondsus tooks sekeldusi ja kelmuste võimalusi. Nende tingimuste määramine, mille olemasolul teatav riik loeb antud laeva oma kodakondsuses seisvaks, on iga riigi siseseaduseandluse asjaks. Need nõuded, mida riigid on laevadele lipu kandmise õiguse aluseks võtnud, on väga mitmekesised. See oleneb iga riigi majanduspolii-

¹⁾ Meriröövi mõiste ei lange kokku kriminaalseadustiku röövi mõistega. Vt. Riigivõimust ulgumerel — „Eesti Politsei“ nr. 5 — 1931.

tikast; oleneb riigi tahtest elustada oma laevade ehitustööstust, anda oma kodanikele soodustusi laevasõidu alal jne. Peasjaoludena, millega seaduseandlused on sidunud laevade kodakondsuse, võiks nimetada laeva ehituskohta, laevaomanike kodakondsust, laevajuhi ja -pere kodakondsust.

Peale selle nõutakse mereriikide seaduseandluste järgi harilikult laevade erilisse registrisse kandmist ja selle kohta erilise tunnistuse muretsemist.

Kuigi niisugune laevade kodakondsusse puutuvate normistikude mitmekesisus võib tekitada vahel raskusi, ei ole sel alal rahvusvaheliselt suudetud läbi viia ühtlustamist. Võiks vahest mainida seda, et Rahvusvahelise õiguse instituut seda küsimust arutas 1896. a. Veneetsia istungjärgul. Seal võeti vastu selles asjas sooviavaldusi. Need seisukohad on aga seni jäänud ainult sooviavaldusteks, ilma et nad oleksid omandanud rahvusvahelise õiguse normide tähtsust.

Laeva kodakondsus tõendatakse lipu ja laevapaberitega.

Laeval olev riigilipp on laeva kodakondsuse nähtavaks tõenduseks. Mõned riigid omavad kaubalaevade tarvis erilise kaubalaevade lipu.

Laevajuhid, kes kasutavad ilma õigustuseta oma laeval teatava riigi lippu, langevad selle riigi kriminaalseadustes ettenähtud karistuse alla, kelle kodakondsusse laev tõeliselt kuulub, kui ka riigi seadustes ettenähtud karistuse alla, kelle lipuõigust laevajuht on usumpeerinud.

Kaubalaevade lipuõigus ei ole üksi mereriikidel, vaid see õigus on n. n. Barcelona deklaratsiooniga 1921. aastast tunnustatud ka neil riigil, kellel ei ole mereranda. Selle deklaratsiooniga on ühinenud ka Eesti (vt. RT 74 — 1929). Niisugusel korral registreeritakse laevad niisuguse riigi piirides asuva kindlaksmääratud koha järgi.

Lipp on, nagu ülal tähendasime, laeva kodakondsuse väline tunnus. Kodakondsuse tõendamiseks on tarvilikud veel kindlamad tõendused. Selleks on laeva paberid. Nende paberite arvu, nende iseloomu ja vormi määramine sünnib jällegi iga riigi siseseaduseandluse järgi.

Tähtsamaks niisuguseks paberiks on laeva registreerimis- või liputunnistus. Selles annab riigi kompetentne võim laevale õiguse tõsta riigilippu.

Laevapaberiteks võib lugeda veel laeva ehituse akti, mõõdukirja, omandustunnistusi, munsterrolli jne.

Järelevalve teostamise otstarbel laevanduse üle seatakse üles nõuded laeva identifitseerimise kohta. Esimeseks niisuguseks nõudeks on laeva nime paigutamise nõue nähtavale kohale, teiseks on kodusadama tähendamise kohustus ja laeva maht. Viimase tõenduseks nõutakse mõõtkirja.

Meil on kaubalaevade kodakondsus reguleeritud Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadusega (RT 100 — 1930). Nimelt õel-

dakse seal § 3: Laev loetakse Eesti laevaks ja võib kanda Eesti lippu:

- 1) kui laev kuulub Eesti kodanikule;
- 2) kui laev kuulub laeväHINGULE ning kui vähemalt 50% laeva väärtusest kuulub liikmetele, kes on Eesti kodanikud;
- 3) kui laev kuulub täisühingule ja kui pool täisomanikkude arvust ning prokurist on Eesti kodanikud ja kui vähemalt 50% täisühingu varast kuulub Eesti kodanikkudele;
- 4) kui laev kuulub usaldusühingule ja kui kõik täisosanikud ning prokurist on Eesti kodanikud ja kui vähemalt 50% usaldusühingu varast kuulub Eesti kodanikkudele;
- 5) kui laev kuulub aktsiaseltsile, osaühingule või kooperatiivühingule ja kui nende seltside või ühingute juhatus asub Eestis ning tema enamik koosneb Eesti kodanikkudest.

Nii võivad kaubalaevade omanikeks olla nii füüsilised kui ka juriidilised isikud. Peale selle näeb seadus ette veel erilise omaniku — laeväHINGU. Viimane on puht-mereõiguslik nähe ja see erineb oma iseloomult kõigist teistest tsiviilõiguslikest isikute koondistest. LaeväHINGU instituut on normeeritud Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seaduse §§ 18—37.

Laev võib tõsta ainult sel korral Eesti lipu üles, kui see on registreeritud ja laevatummistus omanikule välja antud (Kaubalaevade mõõtmise ja registreerimise korraldus — RT 18 — 1919 — § 3).

Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus räägib üldse kaubalaevadest, ilma et ta seaks üles ühtki määra ujuvabinõu mahu suhtes, ja seepärast paistab esimesel pilgul, nagu laieneks lipu õigust käsitlev ettetoodud § 4 kõigile ujuvabinõudele, vaatamata nende suurusele. Nagu järgneb kaubalaevade mõõtmise ja registreerimise korraldusest, ei saaks pidada niisugust järeldust õigeks. Nimelt kuuluvad laevade nimekirja sissekandmisele need ujuvabinõud, mille kandejõud on 60 kbm. või enam. Kuna teiselt poolt lipu õiguse kandmiseks nõutakse laevade registreerimist, s. o. nimekirjas seismist, siis peab oletama, et ülalkirjeldatud lipuõiguse normering käib vaid ujuvabinõude kohta, mille maht ületab 60 kbm. Seepärast tekib küsimus, kuidas otsustada vähemate kui 60 kbm. mahuga ujuvabinõude kodakondsust. Selle küsimuse kohta meie ei leia lahendust rahvusvahelisest praktikast ega anna selle kohta otsekohest vastust ka siseseaduseandlus. Kuna meil väikestel ujuvabinõudel ei ole formaalseid kodakondsust tõendavaid dokumente, siis ei saa nende suhtes vist formaalsest kodakondsusest rääkida. Kuigi võib olla neid mõnesugusel otstarbel arvel peetakse, ei saa seda registreerimist võtta ujuvabinõu lipuõiguse alusena. Nähtavasti tuleb niisuguseid väikesi ujuvabinõusid käsitleda hariliku vallasvarana. Niisugusena tuleks väikesi ujuvabinõusid lugeda nende isikute omaks, kelle käes nad on. Järelikult oleks nende suhtes mõõduandev nende juhi kodakondsus, kui selle vastu ei räägi teised andmed.

Meremeeste kodu seaduse (RT 13 — 1928) järgi nõutakse, et laevapere vähemalt $\frac{3}{4}$ osas koosneks Eesti kodanikest peale juhtkonna, kes täielikult peab koosnema Eesti kodanikest (§ 69 p. 1). See nõue ei ole aga seotud laeva lipuõigusega, nagu seda leiame mõnes välisriigis. Selle nõude mittetäitmise tagajärjeks ei saa olla lipuõiguse kaotamine, vaid selle eest on nähtud ette laevajuhile karistus (sama sead. § 90).

Laeval peab olema laevatunnistus või nagu see nimetati vene seaduseandluses — patent lipuõiguse kohta. Harilikult määratakse seadustes ära, mida peab niisugune tunnistus sisaldama. Selle tunnistuse sisu kui ka vorm olid nähtud ette ka vene Kaubanduse seaduses (§§ 122, 123 ja edasi). Nimetatud seaduse vastavad paragrahvid on meil aga kaotatud Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadusega (RT 100 — 1930). Kaubalaevade mõõtmise ja registreerimise korraldus (RT 18 — 1919) näeb küll ette, millised andmed tuleb kanda laevade nimekirja (§ 7), mida peab aga sisaldama laevatunnistus, see on jäetud lahtiseks. Küll aga kõneldakse viimases seaduses sellest, „kui peale registreerimist laevalt tunnistuses äramärgitud üksikasjade kohta muudatusi ette võetakse“ (§ 9). — Siin on meie seaduseandluses tühi koht, mis nõuab normeerimist. Laevatunnistus on niivõrd tähtis dokument, et selle sisu peab ette nähtama seaduses.

Tegelikult antakse meil laevatunnistused välja Teedeministri poolt kinnitatud vormi järgi.

Ettetoodud seadused kõnelevad Eesti lipust. Meil ei ole kaubalaevade tarvis ette nähtud erilippu, vaid tarvitatakse üldine riigilipp.

Kaubalaevade mõõtmise ja registreerimise korralduse järgi peab laeva nina või külje peal olema selgesti märgitud laeva nimi ja pära peal laeva ja kodusadama nimed.

Kodusadama nime võib muuta ainult Teedeministeeriumi loaga (§ 13).

Laeva kodusadamaks loetakse sadam, mis sellena märgitud laevade registris (Kaubal. omand. ja vastut. s. § 4).

Sama mõõtmise ja registreerimise korralduse § 6 järgi peab juhul, kui pärast registreerimist tunnistuses äramärgitud andmetes võetakse ette muudatusi, sellest Veeteede valitsusele teatama 6 nädala jooksul ja laeva dokumendid nende muudatuste sissekandmiseks ette näitama. Välismaal ettevõetud muudatuste korral on kapten kohustatud sellest kohe teatama lähemale konsulile. — See kord on ilmselt puudulik. Selle järgi võiks laev näiteks kuus nädalat sõita teise nime all ja alles siis tulla muudatust registreerima.

Laev varustatakse mõõtkirjaga, mis tõendab laeva mahtu. Niisugune dokument on tarvilik mitte ükski avalikkudes, eriti fiskaalhuvides, vaid sellel on praktiline tähtsus ka tsiviil-alal. Selle tunnistuse olemasolu tõttu ei ole tarvilik laeva prahtimisel igal üksikul juhul toimetada laeva mõõtmist selleks, et lepingusse oleks võimalik võtta laeva mahtu.

Meil peab iga laev, bruttomahuga 20 reg.-tonni või rohkem, enne ärilisel otstarbel sõiduks tarvitamist mõõdetud ning sellekohase mõõtkirjaga varustatud olema (Laevade mõõtmise seadus, RT 85/86 — 1924, § 2).

Laevade mahutuse mõõtmine toimetatakse Eestis n.n. Moorsomi süsteemi põhjal Vabariigi Valitsuse poolt väljaantavate laevamõõtmise määruste järgi (määrus vt. RT 144 — 1924).

Eesti piirides sõitvad välismaa kaubalaevad kuuluvad mõõtmise alla samadel alustel kui Eesti laevad. Mõõtmisest vabastatakse ainult nende riikide laevad, kes mõõtkirjade vastastikku tunnustamise kohta on sõlminud Eestiga konventsiooni või tunnustavad konventsioonita Eesti mõõtkirju ja oma laevu mõõdavad samadel alustel kui Eestis (ülaln. sead. § 3). Meil on viimasel alusel terve rea riikidega mõõtkirjad vastastikku tunnustamist leidnud. Enne mõõtkirja väljaandmist on laevaomanik või -juht kohustatud laevamõõtja korraldusel suurluugi tagumisel äärel olevasse tekkpalki või komingisse allpool tekki või, kui laev tekita, seespool ülemisse esimesse pärapalki sisse löikama, põletama või teissugusel viisil üles tähendama laeva rahvusmärgi, mahutuse ning mõõtmisaasta. On laeva mõõtmine välismaal toimetatud ja laev pärast seda otsekohe kodumaale ei tule, siis on laevajuht kohustatud pärast mõõtkirja kättesaamist varustama laeva eelpoolnimetatud rahvus- ja mahutusmärkidega (sama sead. § 12). — Mõõtmise lähem kord on nähtud ette tsiteeritud seaduses ja ülalmainitud Vab. Valitsuse määruses.

Nagu varem täendasime, loetakse laevapaberite hulka veel laeva munsterroll. Viimane kujutab laeval teenivate isikute nimestiku. Munsterrolli annavad meremeeste munsterdajad. Viimasteks on Tallinnas Meremeeste Kodu vanem ning teistes sadamates Meremeeste Kodu agendid või nende puudumisel sadamapõlv või, kus viimast ei ole, tollitülem ja välismaal — kohalik Eesti konsul või kui viimast ei ole, siis lähem Eesti konsul, keda reisi ajal kohatakse (Meremeeste kodu seadus RT 13 — 1928, § 67). Munsterroll valmistatakse kas pärast terve laevapere palkamist või tehakse sellesse sissekanded üksikute laevaperre kuuluvate isikute palkamisel (sama s. § 74). Munsterrolli vormi kinnitab Teedeminister (vt. RT 45 — 1930). See dokument peab olema alati laevajuhi juures laeval ja viimane on kohustatud seda näitama laevaperre kuuluvate isikute nõudmisel (Kaubanduse seaduse § 251).

Teede koormatusest.

E. Dolf

(Lõpp.)

III.

Maanteede seaduse maksmahakkamisega on kaotatud kõik varem maksvusel olnud seadused ja nende põhjal antud määrused, korraldused ja eeskirjad maanteede ehitamise, parandamise, korrashoiu ja järelevalve kohta. Uue seaduse järgi on jäänud maksma endiselt teede ja sildade korrashoid ja parandamine naturaalkohustuste alusel, kuid need kohused on märksa vähenenud, sest et osa teede ja sildade ehitus ja korrashoid toimub teedekapitalide kulul. Nende kapitalide arvele peab Maanteede seaduse järgi võetama järk-järgult ka kõik ülejäänud klassiteed ühes sildadega, kui seda võimaldavad riigikassa seisukord ja sellekohaseist maksudest sissetulevad summad.

Endistes seadustes ja määrustes maksvaist normest teede koormatuse täitmise alal on nii mõnigi jäänud püsima uues seaduses, kuigi osalt muudetud kujul, kuid on ka maksma pandud palju uusi norme, mille vajadus on tingitud muutunud olukordadest.

Enne kui asuda Maanteede seaduse lähemale vaatlemisele, peatume küsimuse juures, mis on tekitanud seaduse täitmisel omavalitsuste asjaajamises rohkesti arusaamatusi, nimelt, kas vallad on õigustatud võtma naturaalkohuslasilt erilist naturaalkohustuste maksu või tasu sarnaste tööde ja kohustuste täitmiseks naturaalkohustuse alusel korraspeetavate teede ja nende päraldiste korrashoiu alal, milliseid ei saa tehniliselt jaotada natuuras täidetava töö näol naturaalkohuslaste vahel (sillad, truubid, üksikud halvad teesoad jne.), vaid mis tuleb teostada palgatud tööjõududega.

Selle küsimuse selgitamisel peab jõudma otsusele, et seadus ei tee selleks takistusi. Teedetegemise naturaalkohustuse täitmisega on seotud rida töid, mida, nagu juba tähendatud, ei saa jaotada naturaalkohuslaste vahel natuuras täidetava orjusena. Need tööd teostatakse naturaalkohuslasilt võetava maksu arvel. Seda tehti enne Maanteede seaduse maksmahakkamist ja tehakse tegelikult ka praegu.

Mis õigustas aga vallaomavalitsusi varem ja ka praegu selliselt tegutsema? Õiguse selleks enne Maanteede seaduse maksmahakkamist andis Vabariigi Valitsuselt 7. sept. 1920. a. antud teede korraspidamise määrus (R. T. 151/152 — 1920). Selle määruse § 5 järgi sildade ja trummide ehitamine, käsipuude, teetähiste, teenäitajate, vahe- ja verstepostide panemine ning nende tarvis materjali vedu, tee täitmised, lumest lahtikaevamised ja muud üldised tööd teede korraspidamiseks, mille jaotamine teetegemiskohuslaste vahel tehniliselt oli raske või otstarbetu, tehti kas üldises valla töökorras või lasti teha vallavolikogu korraldusel raha

eest, jaotades kulu teetegemiskohuslaste vahel ja nõudes sisse administratiivkorras. Samuti kaeti ka teede korrastamiseks tarviliku materjali muretsemise kulu, peale puumaterjali, mis anti lähemast riigimetsast.

Võidakse vahest tuua ette, et tsiteeritud määruse paragrahvi maksmapanemiseks puudus Vabariigi Valitsusel seaduslik alus. Säärase väitega ei saaks leppida, sest selle aluse annab Kogukondlikkude koormatuste seaduse (VSK IV k. 1899, järg 1912—1914) § 288¹, mille järgi vallakogukondadel on õigus niisuguseid naturaalkohustuse täitmisega seotud töid lasta teha raha eest, milliseid ei ole võimalik tehniliselt jaotada naturaalkohuslaste vahel natuuras täidetava tööna, ja kulu teetegemiskohuslaste vahel ära jaotada.

Ülaltoodud Vabariigi Valitsuse 7. sept. 1920. a. teede korrastamiseks määrus on oma maksvuse kaotanud Maanteede seaduse maksmahakkamisega. Missugusel alusel võivad seepärast vallad praegu maapidajailt võtta eelpooltähendatud erilist naturaalkohustuste maksu? See sünnib sama kogukondlikkude koormatuste seaduse § 288¹ alusel. Võidakse aga tuua ette, et see paragrahv on kaotanud Maanteede seaduse maksmahakkamisega oma maksvuse. Ka sellega ei saa leppida, sest Maanteede seaduse maksmahakkamisega kaotasid maksvuse kõik seni maksvusel olnud seadused, mis käisid maanteede ehitamise, parandamise, korrashoiu ja järelevalve kohta, mitte aga Kogukondlikkude koormatuste seaduse § 288¹ kohta, mis sisaldab üldist normi kogukondlikkude koormatuste alal. See seisukoht on tõeks võetud ka kohtu- ja siseministeriumi ning teedeministeriumi esindajate ühisel nõupidamisel.

Kas ei kohusta Maanteede seadus valdu ülaltähendatud töid ise tegema valla üldeelarve kulul? Kui Maanteede seaduses on tarvitatud mitmel pool väljendusi, et vald täidab seda või teist ülesannet, nagu: „naturaalkohustuste alusel korraspeetavate valdade teosade vahemärkide ülesseadmine on valdade kohus ja teostatatakse nende arvel“ (§ 23, esimene lõige), „kilomeetripostide ülesseadmine III klassi teedel, kuni nende teede korrashoiu teedekapitali kanda võtmiseni, võib valdadele sunduslikuks teha maavolikogu otsusega“ (§ 23, kolmas lõige), „teetähiste ülesseadmine ja tee sõidukõlvulikuks hoidmine naturaalkohustuse alusel korraspeetavatel teedel talvel sünnib ... vallavalitsuse korraldusel ja kulul ... kas küüdi korras või kokkuleppe alusel palgatud jõududega“ (§ 44, esimene lõige), „sillad ja truubid, mis kuuluvad valdade korrastamiseks, peab korras vald, kelle teesosa-piirkonda need kuuluvad“ (§ 25, kolmas lõige) jne., siis ei tähenda need väljendused sugugi veel seda, et tähendatud tööd tehakse valla üldeelarve kulul, vaid siin on tahetud teha ainult vahet, millised ülesanded teede ja sildade ehitamise ja korrashoiu alal on jäetud riigi ja maavalitsuste teedekapitali arvele ja millised jätab seadus endiselt valdade korraldusse. Kõik kohustused teede ja nende pärdiste ehitamise ja korrashoiu alal, mis on jäetud valdadele,

täidetakse ka endiselt naturaalkohustuse alusel kuni naturaalkohustuse lõpliku kaotamiseni (§ 21), ega ei saa järeldada eeltoodud seaduse teksti väljendusist seda, et mõni osa teetegemise naturaalkohustusest, näiteks sildade ehitamine ja korrashoid, oleks pandud valdadele kui niisugustele selles mõttes, et vallad peaks teostama seda osa naturaalkohustusest valla üldiste tulude arvel. Kuigi näit. Maanteede seaduse § 25 viimane lõige lausub, et sillad ja truubid peab korras vald, siis sama seaduse § 19 esimene lõige kinnitab, et kuni § 16 ettenähtud klassiteede hulka kuuluvate kruusateede korrashoiu ja parandamise teedekapitali kanda võtmiseni teostatakse nende korrashoid ja parandamine ühes tarvilikkude III klassi teedel asuvate sildade ja truupide ehitamisega, mille avauseid alla 3 meetri, naturaalkohustuse alusel. Kui see nii on, siis ei saaks ju oletada, et näit. § 25 viimases lõikes käsitatud sillad ja truubid peaks ehitama ja hoidma korras vald oma üldeelarve kaudu saadavate maksude ja tulude arvel. Küsimus seisab vaid selles, kuidas vald tehniliselt korraldab teede ja nende päraldiste naturaalkohustuse täitmist naturaalkohuslaste vahel.

Oleks seaduseandja tahtnud panna ülalmärgitud kulude kandmise valla üldeelarvele, siis oleks ta seda täpselt väljendanud seaduses, nagu seda on tehtud tarvilikkude teenäitajate ja kaitsetöke ülesseadmise kuludega III klassi teedel (§ 23, teine lõige), milline ainuke erand on nähtavasti juhuslikult sattunud seadusse.

Teedeministeerium alul asus seisukohale, et valdadel ei ole õigust võtta naturaalkohuslasilt maksu tööde eest, mida ei saa jaotada nende vahel naturaalselt täidetava tööna ja mis seepärast lastakse teha vallaomavalitsuse korraldusel raha eest. Hiljem oli ta sunnitud loobuma sellest seisukohast, tunnustades vastuvõetavaks kohtu- ja siseministeeriumi poolt koostatud vallavalitsuste arvepidamise korra ja eelarve kava (v. R. T. 23 — 1932, § 15), mille järgi kõik naturaalkohustuste täitmisega seotud tulud ja kulud tuleb eraldada valla üldisest eelarvest ja paigutada erinaturaalkohustuste eelarvesse ning arvestada erinimestikes ja erinaturaalkohustuste arvel, peale tööde, mille täitmine Maanteede seaduse järgi peab sündima valla üldise eelarve summade kulul (§ 23, teine lõige).

Kõigest sellest selgub kokkuvõetult, et üldised tööd teede korraspidamiseks, mille jaotamine teetegemiskohuslaste vahel tehniliselt on raske või otstarbetu, tehakse kas üldises valla töökorras või lastakse teha vallaomavalitsuse korraldusel raha eest, kusjuures kulu ei kaeta valla üldeelarve summadest, vaid ta jaotatakse ära teetegemiskohuslaste vahel ja nõutakse viimastelt sisse. Valla üldise eelarve summadest kaetakse ainult teenäitajate ja kaitsetöke ülesseadmine III klassi teedel.

Asudes Maanteede seaduse lähemale vaatlemisele, näeme, et see on käsitamise lihtsustamise mõttes jaotatud nelja ossa: I teede liigitus, II avalikud teed, III erateed ja IV lõppmäärused, kusjuures teises osas leiduvad järgmised alljaotused: 1) liigitus ja

nende all olev maa-ala, 2) teede ehitamine ja korrashoid, 3) teede ümbrus ja teede tarvitamine, 4) teede kulude katmise allikad, 5) sildade ja parvede tarvitamise eest võetavad maksud ja 6) tehniline organisatsioon ning järelevalve.

Teede liigitus. Kõik maanteed on seaduse järgi jagatud kahte liiki: avalikud teed, mis teenivad üldhuvi, on avatud kõigile ja peetakse sunduslikult korras, ja erateed, mis teenivad üksikute isikute ning nende majapidamiste huve, näiteks teed põllule, karja- ja heinamaale jne., samuti ka need avalikult teelt üksikute talundite, elamute või ettevõtete juurde viivad teed, mis ei ole tarvilikud üldhuvides.

Avalikud teed. Avalikud teed nende ehitamise ja korraspidamise suhtes jagunevad kahte liiki: üldkulul ja erakulul ehitatavad ja korraspeetavad teed.

Üldkulul ehitatavad ja korraspeetavad avalikud teed jagunevad nende tähtsuse ja liikumise suuruse järgi kolme klassi: I klass — suurema liikumise ja tähtsusega teed; II klass — vähema liikumise ja tähtsusega teed; III klass — külateed.

Peale klassiteede kuuluvad üldkulul ehitatavate ja korraspeetavate teede hulka veel talve- ja jalgteed, mis hõlbustavad kohaliku liikumist niihästi tee lühendamise kui ka parema liikumisvõimaluse mõttes.

Erakulul ehitatavaks ja korraspeetavaks avalikeks teedeks loetakse teed, mis üldkulul korraspeetavatel teedel viivad talundite, elamute või ettevõtete juurde ja on tarvilikud üldhuvides. Neid teid peavad lahti hoidma üldhuvides käimiseks ja sõitmiseks kinnisvarapidajad, kelle talundite, elamute või ettevõtete juurde need viivad.

Teede klassidesse määramine sünnib vastavalt nende tähtsusele mitmesuguste asutiste poolt: I klassi teed — Vabariigi Valitsuse poolt teedeministri ettepanekul, kuulates ära vastavate maavolikogude arvamused ja ettepanekud; II klassi teed — teedeministri poolt, kuulates ära vastavate maavolikogude arvamused ja ettepanekud, ja III klassi ja talveteed — maavalitsuse poolt, kuulates ära vastavate vallavolikogude arvamused ja ettepanekud.

Avalikud erakulul ehitatavad ja korraspeetavad teed ja jalgteed määrab vallavolikogu vallavalitsuse ettepanekul.

Vastavalt teede tähtsusele ehk klassidele on nähtud ette nende laius: I klassi teedel vähemalt 7 meetrit, II klassi teedel vähemalt 6 meetrit ja III klassi teedel vähemalt 4 meetrit. Erakulul ehitatavate avalike ja samuti talveteede laiuks on arvatud vähemalt 4 meetrit, jalgteede laiuks $\frac{3}{4}$ meetrit. Teede laiust, samuti ka nende telge ja sihti võib muuta: I ja II klassi teedel — teedeministri ja III klassi teedel, talveteedel, avalikel erakulul ehitatavail ja korraspeetavail teedel ning jalgteedel — vastava maavalitsuse otsusel. Teede laius on arvatud kaldast kaldani. Teede piirkonda, arvatud välja talve- ja jalgteed, kuuluvad peale tee pealispinna veel nõlvad, kraavid ja 0,5 meetri laiused ribad väljaspool kraa-

vide kaldaid; nõlvade ja kraavide puudumisel kuuluvad teede piirkonda poole meetri laiused ribad kummaltki poolt pealispinda.

Teede päraldisiks loetakse peale tee oluliste osade kõik tee kasutamiseks ja korrashoidmiseks tarvilikud sisseaadad, nagu käsipuud, kaitsemärgid, kaitsetammid, kaitsemüürid, puudeistandikud, kilomeetripüstid, teejuhatajad, hoiatustahvlid, vahimajad, töövalitsuse ja tööliste hooned, avalikud kruusaaugud, kraavid tee kõrval, samuti kraavid vee ärajuhtimiseks jne.

Teede ja nende päraldiste alla maa võõrandamise viisi on seadus püüdnud võimalikult lihtsustada, pidades silmas seejuures maaomanike huve. Maa võõrandamine klassiteede alla sünnib sundlikult asutise või isiku otsusega, kellele allub vastava teeklassi määramine, kusjuures aga erakulul ehitatavate ja korraspeetavate avalike teede kui ka talve- ja jalgteede alla maa võõrandamine sünnib vastava maavolikogu otsusega maavalitsuse ettepanekul. Kaebused maavõõrandamise otsustele antakse teedeministri kaudu Vabariigi Valitsusele.

Võõrandatud maa läheb maavalitsuse valdamisele, kes võib erakulul ehitatavate ja korraspeetavate avalike teede alla võõrandatud maid üle anda vastavaile eraomanikele.

Võõrandatud maade eest makstakse tasu üldisil alusel (VSK X k. 1. j. § 577 ja järgm.) teedekapitalist või erakulul ehitatavate ja korraspeetavate teede suhtes vastavate eraomanike poolt, kelle huvides on võetud ette maavõõrandamine.

Tasuta võõrandatakse ainult need riigimaad, mis on riigi valdamisel.

Seaduses on lähemalt määratud tee alt vabanenud maa-ala tagasiandmise tingimused, et vältida õigustamatute vahakasude võtmist.

Teede ehitamine ja korrashoid. Seaduses on selgesti väljendatud uute teede ehitamise ja vanade sulgemise kord. Uute teede ehitamise ja vanade sulgemise üle otsustavad: I klassi teede suhtes — Vabariigi Valitsus teedeministri ettepanekul, kuulates ära vastavate omavalitsuste ettepanekud; II klassi teede suhtes — teedeminister, kuulates ära vastavate maavolikogude arvamused ja ettepanekud, ja III klassi teede, erakulul ehitatavate avalike teede, talve- ja jalgteede suhtes — maavalitsused, kuulates ära vastavate vallavolikogude arvamused ja ettepanekud. Tekivad maavalitsusil lahkarvamused, otsustab küsimuse lõplikult teedeminister.

Seaduse järgi kõigi uute klassiteede ehitamine ühes tarvilike sildade ja teiste päraldisiga teostatakse maavalitsuste teedekapitali arvel. Samuti teostatakse maavalitsuste teedekapitali arvel kunstteede korrashoid nende peal asuvate sildade ja teiste päraldisiga kui ka I ja II klassi teedel olevate sildade ümberehitamine ja korrashoid ja samade teede kapitaalparandus ja ümberehitamine kui ka sildade ehitamine III klassi teedel avausega 3 meetrit

ja üle selle. Ka vähemate kui 3 mtr. sildade jaoks on nähtud ette ehitusmaterjali andmine teedekapitali arvel.

Pidades silmas naturaalkohustuse kaotamise tarvidust, näeb seadus ette, et kõigi klassidesse kuuluvate kruusateede korrashoid võetakse teedekapitali kanda järk-järgult vastavalt selleks riigi poolt eriti lubatud krediitidele ja maavalitsuse teedekapitalis selleks otstarbeks määratud muudele summadele, kusjuures I klassi kruusateed kuuluvad ülevõtmisele hiljemalt melja aasta jooksul, arvates Maanteede seaduse jõusseastumisest.

Teedeministeeriumi maanteede ja ehitusosakonna ringkirjaga 4. jaan. 1930. a. nr. 2769 all tehakse maavalitsustele teatavaks, et alates 1. aprillist 1930. a. võetakse teedekapitali arvele 5000 km kruusateid. Et säärane teede võrk nõuab korrashoiuks suuri summasid ja pealegi praktiliselt oli summa suurus veel teadmata, siis juhiti maavalitsuste tähelepanu sellele, et eesjoones tuleb rõhku panna kruusateede ja sildade korrashoiule, kruusateedel pehmemate kohtade parandamisele ja kruusatamisele ja alles siis asuda kapitaalehituste ja uute ehituste juurde, kui rahaline seisukord lubab seda.

Sama osakonna ringkirjaga 4. veebr. 1930. a. nr. 963 all teatati maavalitsustele, et teedekapitali arvel tuleb hoida korras ainult teedeministri poolt kinnitatud maanteede võrk. Kui maavalitsused soovivad vabastada suuremal arvul teid naturaalkohustuste tegemise alt, siis tuleb maavalitsustel nõutada selleks omalt poolt krediiti, kuid mitte teedekapitalist võtta.

Maanteede olukorra tõstmiseks uute teede, kunstteede, sildade, trüüpide, teenäitajate, kilomeetripostide jne. ehitamiseks ja korrashoiuks ning riigimetsade kohustuse täitmiseks, samuti ka teede korrashoiu naturaalkohustuse kaotamiseks annab riik igal aastal vastavad summad. Nendest summadest teedeminister määrab osa teedeministeeriumi juures asuva teedekapitali heaks, kuna ülejäänud osa jaotatakse maavalitsuste teedekapitalide vahel teedeministri korraldusel, arvestades teede ehitamise, parandamise ja korrashoiu tarvidust ning raskust iga üksiku maakonna piiris.

Teedeministeeriumi teedekapitali arvel: 1) muretsetakse suuremad maantee ehitamise ja korrashoiu masinad ja abinõud, 2) kaetakse kulud I klassi teede ehitamisel, mis läbistavad mitu maakonda, samuti ka suurematel jõgedel ja muil tähtsamail kohtadel sildade ehitamisel, kui see nõuab erilist suurt kulu, 3) toetatakse riikliku tähtsusega sildade ehitamist linnade piirkonnas ja 4) toetatakse linna piirideni ulatuvate klassiteede ehitamist linna administratiivpiirist kuni linna ehitusraionini.

Olgugi et suur osa teid ehitatakse ja peetakse korras teedekapitali arvel, siiski on naturaalkohustus kruusateedel osalt maksev, nimelt teostatakse klassiteede hulka kuuluvate kruusateede korrashoid ja parandamine kuni nende teede korrashoiu ja parandamise teedekapitali kanda võtmiseni naturaalkohustuse alusel.

Samal alusel teostatakse ka III klassi teedel asuvate sildade ja truupide chitamine ja korrashoid.

Klassiteede hulka mittekuuluvate avalike teede ehitamine, parandamine ja korrashoid on kohuseks neile, kelle talundi, elamu või ettevõtte juurde need viivad. Kui selle täitmiseks kohuslaste vahel ei saavutata kokkulepet, siis jaotab selle kohustuse nende vahel kohalik vallavalitsus.

Eriti on seaduses pandud rõhku õiglase teede naturaalkohustuse jagamisele.

1930. a. kevadest alates läks I klassi teede korrashoid teedekapitali arvele, mistõttu osa põllupidajaist, kellel seni lasus nimetatud teede korrashoid, vabanes teede tegemise ja korraspidamise kohustusest. Sellest on tingitud, et hädatarvilik oli viia läbi uus teede jaotus naturaalkohuslaste vahel, millest kõik põllupidajad ühtlaselt võtaksid osa, ka need, kes I klassi teede maavalitsuste teedekapitali arvele üleminekuga vabanesid teetegemise kohustusest.

Selle ülesande teostamisele asudes tuli maavolikogudel seaduse järgi kõigepealt määrata kindlaks teeüksuste hindamise alused ja selle põhjal teeüksuste arv maakonna piirides. Teeüksuste hindamisel pidi võetama arvesse teede laius, teede aluspinna omadused ning naturaalkohustuste hulka kuuluvad ja teedel olevad sillad, truupid ja võimaluse korral materjalide saamise raskus ning ka teised asjaolud, mis mõjutavad teede korrashoiu raskust. Selle järgi maavolikogud maavalitsuste ettepanekul määrasid keskmise teeüksuste arvu ühele maaüksusele maakonnas. Saadud keskmise teeüksuste arvu, mis vastab ühele maksuüksusele, kasvatamise teel vastavale maksuüksuste arvule, tuli maavalitsustel teha kindlaks Maanteede seaduse § 31 korras maavalitsuse teedekapitali arvel korraspeetavate teeüksuste hulk ja eraldada see üldisest teeüksuste summast. Ülejäänud osa teeüksusi jaotab maavolikogu valdade vahel võimalikult proportsionaalselt valdades olevatele põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuüksuste summale, arvatud välja seaduse § 31 alla kuuluvad kinnisvarade maksuüksused, s. o. maksuüksused, mis maavalitsuse nõusolekul on läinud üle rahaliste kohustuste peale teedekapitali heaks, samuti ka riigimetsad.

Eelpooltähendatud proportsionaalse põhimõtte järgi ja maavolikogu poolt määratud teeüksuste hindamise alusel jaotab vallavolikogu vallale eraldatud teeosad üksikute naturaalkohuslaste vahel.

Teeüksuste arvu määramist ja teede jagamist valdade ja teekohuslaste vahel võib võtta ette mitte sagedamini kui iga 5 aasta tagant. Erijuhtudel võib seda teha sagedamini, maakonna piirides — teedeministri, valla piirides — maavalitsuse nõusolekul.

Riigimetsad on kohustatud andma metsamaterjali kõigi avalike teede, sildade, truupide, parvede ja nende päraldiste, kilomeetripostide, teenäitajate ning käsipuude jaoks ja muudeks teede ehitamise ja korrashoidmisega ühenduses olevateks otstarveteks. Materjali hinna määrab Vabariigi Valitsus ja lähema andmise korra määrab teedeminister kokkuleppel põllutööministriga.

Kivid, kruus, liiv, savi jne. teede ja sildade ehitus- ja parandustöödeks antakse tasuta lähemast riigi- ja omavalitsuse maast, mis riigi ja omavalitsuse valdamisel. Ei leidu nimetatud materjale riigi või omavalitsuse valdamisel olevatelt maadelt või on need maad liiga kaugel, avatakse tasu eest riigi või omavalitsuse maad, mis ei ole nende valdamisel, või eramaadel kruusaaugud kivide, kruusa, liiva, savi jne. võtmiseks maavalitsuse otsusega, milles ka tasusumma määratakse, või ostetakse tarvisminev materjal vabal kokkuleppel. Kruusaaukude vabanemisel langeb nende all olev maa tasuta tagasi krundi külge, millest see võõrandatud, ja läheb krundikasutaja valdamisele.

Seaduses on viidud läbi põhimõte, et teedekohustust peavad kandma kõik maa piirides asuvad tööstus- ja kaubandusettevõtted, riigimetsad ja muud varandused, peale põllumajanduslikult kasutatavate, iga-aastase maksuga maavalitsuse teedekapitali heaks. Maksustamise kava kinnitab maavolikogude ettepanekul majandusminister kokkuleppel teedeministriga. Kinnitatud kava alusel arvutab maksu suuruse iga maksuobjekti kohta maavalitsus.

Maavalitsustel on õigus vabastada valdu kui ka üksikuid naturaalkohuslasi nende soovil teetegemise naturaalkohustusest osalt või tervelt ja neilt võtta maksu maavalitsuse teedekapitali heaks. Vabastamise korral peetakse vastavad teeüksused korras maavalitsuse teedekapitali arvel maavalitsuse korraldusel, kas otsekohe või vallavalitsuste kaudu. Samuti peetakse korras teedekapitali arvel riigimetsade peale jaotatud teeüksused. Rahalisele kohustusele võib naturaalkohustuse alusel uuesti tagasi minna.

Teede ja sildade projekteerimist ja ehitamist toimitakse teedeministeeriumi poolt antud tehniliste juhtnööride järgi. Projektid ja eelarved uute ehituste ja põhjalike paranduste kohta, mis teostatakse riigi kulul, toetusel või maavalitsuse teedekapitali arvel, kinnitab teedeministeerium.

Naturaalkohustuse alusel korrashoitavate klassiteede jooksvat parandamist teostatakse vähemalt kord aastas maavalitsuse määramisel võimalikult pärast kevadist külviaega. Pärast üldist kevadist teetegemist võib veel üksikutes teeosades võtta ette erakorralisi tee täitmisi ja parandamisi vallavalitsuste määramisel.

Teede kulude katmise allikad. Teedeministeeriumi ja iga maavalitsuse juurde asutatakse teedekapital. Teedeministeeriumi teedekapitali kuuluvad riigi poolt antud ja teedeministri poolt määratud summad. Maavalitsuse teedekapital luuakse: 1) riiklikust toetusest, 2) maavalitsuse eelarve summadest, 3) sellekohastest maksudest või olevate maksude osadest, mis määratud maavalitsuse teedekapitali heaks, 4) maksudest ujuvate sildade ja parvede tarvitamise eest, 5) teede alt vabanenud maade müügist saadud summadest ja 6) juhuslikest sissetulekuist.

Teedeministri nõusolekul võivad maavolikogud võtta maksu maavalitsuse teedekapitali heaks: 1) ujuvate sildade ja parvede tarvitamise eest, 2) sildade ja parvede avamise eest veesõiduriis-

tade ja parvede läbilaskmiseks. Sellest maksust on vabastatud riigiveod, veod teede ehitamiseks ja korrashoidmiseks, post, igasugused sõjaväe liikumised ja veod. Jalakäijatelt võib maksu võtta ainult parvedel.

Tehniline organisatsioon ja järelevalve. Teede korrasolek oleneb tähtsal määral heast teede tegemisest. Et teede tegemine korralikult sünniks, ripub suurel määral ära järelevalvest. Kuna teede heas korras olek üldistes huvides on väga tähtis, siis järelevalve teede alal peab tugev olema. Järelevalve peab selle eest hoolitsema, et seadusepärased nõuded teede korrashoiu alal korralikult ellu viidaks.

Ülem järelevalve kõigi maanteede üle kuulub teedeministeriumile. Teedeministri heakskiitmist vajab ka üldine teedehituse kava iga maakonna piiris, mis määratakse ette vähemalt ühe või enam aastate peale. Teedeministeriumil on õigus toimida oma valitsustes revideerimisi maanteede ehitamise ja korrashoiu alal, nõuda rahalisi ja tehnilisi andmeid, eelarveid ja aruandeid, anda tarvilikke määrusi nende ehitamiseks, samuti tööde väljaandmise lepingute sõlmimise ja nende tööde täitmise üle.

Maa- ja linnavalitsustele on pandud kõigi teede, sildade ja parvede ehitamise ja korrashoiu korraldus ja otsekohene tehniline järelevalve.

Maakonna teedekapitali arvel ülalpeetav alaline tehniline organisatsioon kujundatakse Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnõotide alusel maavolikogu otsusel. Tehnilise organisatsiooni peajõu, maakonna inseneri, kinnitab ametisse teedeminister maavalitsuse ettepanekul.

Järjekorralist teede revideerimist ja vastuvõtmist toimetavad maavalitsuse või tema poolt määratud teede revidendid.

III klassi teede revideerimist ja vastuvõtmist, samuti järelevalvet väljaspool klassi olevate avalike teede korrashoiu üle võivad maavalitsused teha ülesandeks valdadele, kes seda teostavad vallavanema, tema abide või vallavalitsuse poolt määratud teede revidentide kaudu.

Teede korrashoiuks ja revideerimiseks tarvisminevad juhtnõoid annavad vastava maavalitsused kokkukõlas teedeministri poolt antud määrustega.

Et Maanteede seaduse § 89 järgi selle seaduse maksmahakkamisega kaotasid maksvuse kõik seni maksvusel olnud seadused, mis käisid maanteede ehitamise, parandamise, korrashoiu ja järelevalve kohta, siis selle paragrahvi redaktsioonist võiks esimesel pilgul järeldada, et sellega on kaotatud kõik politsei senised õigused maanteede korrashoiu järelevalve alal. Peab tähendama, et see ei olnud siiski seaduseandja tahteks. Nimelt on Riigikogu omavalitsuse komisjoni seletuskirjas Maanteede seaduse eelnõu juurde öeldud: „§ 65 valitsuse ettepanekust kustutati kui üleaarne, sest seniste seaduste järgi on juba politseil need õigused.“ Vabariigi Valitsuse esitise § 65 käis aga järgmiselt: „Järelevalvet maan-

teede seaduse korraliku täitmise ja avalikkude teede seaduslikus korras hoidmise üle teostab ka politsei.“ Nagu sellest nähtub, ei olnud Riigikogu komisjoni tahteks muuta politsei seniseid õigusi ja kohuseid kõnesolevas asjas. Riigikohtu seletuse (näiteks Üldkogu ots. nr. 15 — 1926) järgi on aga komisjonide seletuskirjadel kaaluv tähtsus seaduse mõtte tõlgitsemisel.

Politsei järelevalve õigus nähtub ka Maanteede seaduse § 53, mille järgi liikumise ajutise sulgemise õigus teedel, sildadel ja parvedel on peale omavalitsusasutiste, kelle korraspidamisele tee kuulub, ka politseil, kui tee, sild või parv on muutunud hädaohtlikuks läbikäimisele, samuti ka taudide korral. Esimesel juhul on politsei kohustatud viibimata pöörduma asutise poole, kellest oleb tee, silla või parve kordaseadmine.

Teetegemiskohuslased, kes ei täida teede ja nende päraldiste parandamist ja korrashoidu käesoleva seaduse nõuete ja tema põhjal antud määruste ja korralduste kohaselt või neid puudulikult täidavad, võetakse vastutusele vastavate seaduste alusel. Tegetamata jäetud, määruste või korralduste vastaselt või puudulikult tehtud tööd laseb valla- või alevivalitsus maavalitsuse nõudel teha teetegemiskohuslaste kulul, missugune kulu neilt sisse nõutakse vastuvaidlematus korras.

E r a t e e d. Erateede korraldus olenes meil enne Maanteede seaduse jõusseastumist maksvusel olnud seaduste järgi pea täielikult maaomanike heaksarvamisest. Küsimuse ainus lahendamiseviis oli erakokkulepe. Riigivõim siin vahele ei seganud, kui mitte arvestada erandjuhtu, kus ühisvara kohtulikul jagamisel mõne asjaosalise nõudel kohtu poolt üksikuid kinnisvara reaalsi teerjusega võidi koormata. Tegelik elu on näidanud, et siin riigivõimu reguleeriv vaheleastumine sageli on hädatarvilik.

Kuivõrd siin üksikud kinnisvarad neile tarvismineva tee avamisel ja sulgemisel naaberkinnisvara omaniku, kelle kinnisvara sarnane tee koormas, heast tahtest olenesid, näitab see, et pärast 1. juulit 1867. a. ka varem ilma tasuta tarvitatud, aegumise teel sissesetatud teerjused (jalgsikäimiseks, sõitmiseks, vedudeks, karjateeks jne.) oma jõu kaotasid, kui neid ei kantud sisse kinnisturaamatuisse. Seega võidi palju aastaid järgemööda ilma tasuta tarvitatud tee nende maapidajate poolt, kus tee läbi läks, pahahtlikult kinni panna. Ka sarnaste isikute, isikute grupi või nende majapidamise huve teenivate teede, nagu eriti karjaajamise teede ja neil leiduvate suuremate trummide jne. korrashoid oli kokkuleppe puudumisel ja teosade õiglase ärajaotuseta vaevalt teostatav.

Ettetoodud motiivididel on Maanteede seadusse eriosana võetud üles erateed.

Seaduse koostamisel erateede osas oli tarvis lahendada esimesena küsimus, millisel õiguslikul alusel antakse tarvitamiseks teenõudjale teealune maa-ala. Leiti otstarbekohaseks jääda peatuma teerjese (servitus) vormi juurde, mis väljendatud seaduse § 67. See paragrahv lausub, et kui asjast huvitatud kinnisvaraomanikud

ei saavuta kokkulepet tee avamise, selle asetuse või ulatuse kohta, siis on teenõudjal õigus paluda tee tarviduse määramist ning tee sunniviisil avamist. Säärasel juhul võib kinnisvara, mille piirides nõutakse tee avamist, nõudjale kuuluva kinnisvara kasuks teeservituudiga koormata Maanteede seaduses ettenähtud korras.

Kuna siin on tegemist sissetungimisega võõrale maa-alale ja tihtipeale üksteisele vastukäivate huvide ja tahtmiste lepitamise ja kooskõlastamisega, siis on pärast mitmekülgseid kaalumisi otstarbekohaseks tunnustatud panna lõplik tee tarvilikkuse määramine ja kasutamise õiguse sundvõõrandamise läbiviimine ühe instantsi ja nimelt maavalitsuse peale. Kuna meil kollegiaalne süsteem on üldiselt maksev, siis peeti küllaldaseks, kui maavalitsus lõplikult seisukoha võtab, kusjuures on nähtud ette edasikaebuse võimalus maavalitsuse otsuse vastu üldises korras rahukogule.

Tee avamise läbiviijana tegutseb selleks nimetatud maavalitsuse liige või maavalitsuse ametnik, kes kohal peab selgitama, kas avatavast teest teenõudjatele jäädavalt suuri hõlbustusi on loota, vähemalt sarnaselt, et tee läbi saadav kasu tähtsal määral ületab tee alla mineva maa väärtuse kahanemise ja kahju.

Pärast ülevaatuse lõppu, kui kõik tee avamiseks tarvisminevad asjaolud on selgitatud, on jäetud asjaosalistele võimalus korrigeerida oma esiletoodud seisukohti ja põhjalikult läbi kaaluda seega, et võimaldatud on täiendavate seletuste esitamine maavalitsusele asja otsustamise päevaks kui ka oma seisukohtade kaitsmine isiklikult maavalitsuse koosolekul, milleks kõigile asjaosalistele varakult kutsed peavad olema saadetud.

Maavalitsuse otsusega kas rahuldatakse või lükatakse tagasi palve tee avamise kohta. Sellele otsusele, nagu juba tähendatud, võib edasi kaevata rahukogule administratiivkohtu korras. Ei ole seaduses ettenähtud tähtaaja jooksul esitatud edasikaebust, antakse teenõudjale välja maavalitsuse sellekohase märkusega varustatud otsus ühes selle otsuse juurde kuuluva kaardiga. See seaduse nõue on tingitud tarbest võimaldada ametiasutistele ja isikutele, kellele teenõudja poolt tema õigusi tõendav dokument pannakse ette, dokumendi järgi selgusele jõuda, et tegemist on mitte vaieldava, vaid tõesti lõpliku ja seadusejõusse astunud otsusega.

Maavalitsuse otsus tee avamise kohta kirjutatakse eraldi paberile, kuna otsuse tekst kantakse maavalitsuse koosolekute protokolliraamatusse. See seadusenõue on tingitud püüdest hoiduda vastollusattumisest teiste maksvate seadustega, mis mõjuva põhjuseta teeks nende muutmise möödapääsematuks. Nimelt nõuab Notariaalseadus, et kõik kinnistamiseks tarvilikud dokumendid oleksid esitatud algkirjas.

Olgugi et Maanteede seadus korraldab õige põhjalikult teede koormatuse ala, on tegelik elu siiski näidanud, et seadus vajab vastavaid parandusi ja täiendusi, millega osalt ka juba algust on tehtud ja mida pärast tarvilikkude materjalide kogumist kavatakse jätkata.

Sünni-, abielu- ja surmaaktide parandamise võimalusist.

T. Teder

Perekonnaseisu seaduse § 14 (RT 191/192 — 1925) ja selle seaduse kohta Kohtu- ja Siseministrilt antud juhtnõõride § 54 (RT 48 — 1926) selgub, et vead, mis akti ettelugemisel on tulnud ilmsiks, parandatakse õiendustega akti lõpul enne aktile allakirjutamist. Vigased sõnad või tähed pannakse klambritesse, ilma neid läbi tõmbamata.

Järelikult, seni kui akt ei ole kirjutatud alla, võib selles võtta ette igasuguseid parandusi, vaatamata, kas viga on sisulise või mitte-sisulise tähendusega andmetes.

On aga akt asjaosaliste poolt kirjutatud alla, siis on see omanud seadusliku maksvuse, ja puudused, mis selgunud, olgugi seal-samas pärast akti allakirjutamist, on võimalik parandada selle järgi, missugused need vead on, kas täiendava akti kokkuseadmise teel või kohtu korras (K.-S. adm.-o. seletus 3. IX 1926, nr. 308 Jõeletme ev.-lut. kog. perekonnaseisuametnikule ja Prs. s. § 24).

Praktikas on tulnud ette juhtumeid, kus perekonnaseisuametnik on unustanud aktile alla kirjutamast. Niisugusel korral tuleb akt tagantjärel kirjutada alla. Tagantjärel võib kirjutada alla aktile ainult akti koostaja ise, mitte mõni teine perekonnaseisuametnik. Alles perekonnaseisuametniku allkirjaga omab aktiraamatu sissekanne avalikõigusliku akti iseloomu ja tõestamise jõu. On akt maksvusetu põhjusel, et see alla kirjutamata perekonnaseisuametniku poolt, kes vahepeal surnud, võib järelevalve asutise nõusolekul uue teadaande põhjal seada kokku maksva akti. Niisugusel juhul tuleb vana ja uus sissekanne varustada õiendusega, et lõpetamatu akt on maksvusetu, ja et järelevalve asutise nõusolekul või ettekirjutusel on seatud kokku uus akt. On uue akti kokkuseadmine asjaosaliste surma või nende kaugele elama asumise tõttu võimatu, tuleb akti kava järgi tõestada asjast teadjate ülekuulamise teel perekonnaseisuametniku õiendusega akti äärel.

Aktiraamatus lõpetamata jäänud sissekande tühistamine kohtu korras ei ole nõutav, sest see ei ole veel omanud akti iseloomu. Niisuguse sissekande äärel tuleb aga teha sellekohane õiendus (A. v. Erichsen. Die Führung der Standesregister, lhk. 71). Nii tuleb ka näiteks, kui sünniakti koostamine on jäetud pooleli põhjusel, et selle koostamise ajal selgus, et on tegemist surnultsündinuga, kes oleks tulnud registreerida surmaregistris, poolelijäänud sissekanne varustada sellekohase õiendusega, mis võiks olla sõnastatud järgmiselt: „Käesolev sissekanne, kui ekslikult alatud surnultsündinu kohta, on jäetud pooleli; toimetus on uuesti võetud ette surmaregistris akti nr. 5 — 1930. a. all. 30. aprillil 1930. T. Haljaspöld. Perekonnaseisuametnik.“ (Vt. Prs. s. j. § 15, RT 48 — 1926.)

Aktide parandamise kord pärast akti allakirjutamist on nähtud

ette Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) §§ 24, 27, 33 ja Prs. s. juhtnööride (RT 48 — 1926) §§ 50, 55—59.

Akti parandamise all on mõeldud mitte ainult muudatused ja kustutused, vaid ka akti täiendamine puuduvate andmetega.

Pärast perekonnaseisuakti allakirjutamist, millega akti kokkuseadmine lõpeb, võib perekonnaseisuametnik selle parandamist võtta ette ilma kohtuta täiendava akti kokkuseadmise teel ainult siis, kui parandus ei muuda sisuliselt perekonnaseisuakti. Mittesisulist laadi veana nimetatakse Kohtu- ja Siseministri juhtnöörides Perekonnaseisu seaduse kohta (§ 55) abielluja sünniaja mittevastamist tema sünniregistris tähendatud ajale. Samasugused ebaolulist laadi oleksid muutused, mis ei puutu registreeritavat sündmust ennast, vaid parandavad kõrvalisi eksimusi, nagu seda on vanemate nimede kirjutamise vead sünniaktis, abielu- ja surmaaktides, ka abiellujate ja surnud isiku mitme nime hulgast mõne väljajätmine; sünniaktis eksimused lapse vanemate sünniaja, sünnikoha, elukoha, elukutselise tegevuse, ema vallaspõlve perekonnanime või lapse järjekorra arvu tähendamises; abieluaktis eksimused abiellujate sünniaja, sünnikoha, elukutselise tegevuse või alalise elukoha, isegi perekonnaseisu tähendamises, kui see abielu maksvust ei riiva, näiteks kui abielluja on märgitud vallaliseks, kuna ta on lesk, või aga ümberpöörduvalt; surmaaktides eksimused surnud isiku vanaduse, perekondliku seisu, surma põhjuse ja matmisikoha tähendamises.

Seadus on ebaolulist laadi puuduste hulka lugenud leitud lapse sünniaktis teadete puudumise lapse vanemate kohta, lubades leitud lapse vanemate avalikukstulekul nende poolt esitatud andmete põhjal üldkorras seada kokku uue täiendava akti ja registreerida lapse vanemate perekonnanimele (Prs. s. § 33), mil puhul muidugi ka lapse sünniaeg täpsemalt võidakse märkida. Samuti, kui pärast tundmatu surnu registreerimist tuleb avalikuks tundmatu surnu isik, tehakse esitatud andmete põhjal üldkorras uus täiendav surmaakt (Prs. s. j. § 50).

Täiendav akt tehakse korras, mis maksev akti tegemisel, ning kirjutatakse alla isikute poolt, kes asjaosalistena on võtnud osa akti tegemisest (Prs. s. j. § 56). Täiendavas aktis märgitakse saadud uued andmed, akti kokkuseadmise aeg ning alus, mille põhjal parandus tehtud, ja akti järjekorranumber. Tähestikus märgitakse esialgse akti kõrval ka täiendava akti lehekülje number (Prs. s. j. § 57).

Täiendava aktiga tehtud paranduste põhjal ei tõmmata esialgses aktis vigaseid andmeid läbi. On parandusega nimes või perekonnanimes tehtud muudatusi, pannakse akti äärele väljakirjutatud nimi või perekonnanimi klambritesse, kirjutades õige nime juurde (Prs. s. j. § 59).

Nendele juhtnööridele (Prs. s. j. §§ 55—57, 59, RT 48 — 1926) täienduseks on Kohtu- ja Siseministeeriumil tulnud anda õige palju seletusi.

Üldreeglina täiendav akt seatakse kokku selles perekonnaseisumetis, kus seati kokku esialgne akt. Kohtu- ja Siseministeeriumi

korraldusel on võimalik teha erandeid sellest põhimõttest, näiteks, kui tuleb parandada usuühingu perekonnaseisuametis kokkuseatud akt, mille perekonnaseisuaamet vahepeal on likvideeritud. Niisugusel juhtumil on Kohtu- ja Siseministeerium teinud mõnele teisele perekonnaseisuaametile ülesandeks uue akti koostamise.

Viga, mille kõrvaldamiseks täiendav akt tuleb seada kokku, peab olema tõestatud. Oletuse põhjal, kuigi viga näib usutavana, ei saa täiendavat akti koostada.

Täiendava akti kokkuseadmiseks peab perekonnaseisuaametnik asjaosalisi kodanikke välja kutsuma perekonnaseisuaameti, määrates ilmumise aja, sest Prs. s. juhtnõotide § 56 põhjal kirjutatakse täiendav akt alla isikute poolt, kes asjaosalistena võtnud osa akti tegemisest. Sellest ei saa veel järeldada, et täiendava sünniakti kokkuseadmisest peaks tingimata asjaosalistena võtma osa samad isikud, kes võtnud osa esialgse akti kokkuseadmisest. Kui perekonnaseisuaametnik, kes esialgse akti seadnud kokku, vahepeal on lahkunud ametist, võib täiendava akti seada kokku tema järeltulija uus perekonnaseisuaametnik. Samuti kui endisel tunnistajal kaaluval põhjusel, näiteks surma, eemalviibimise j.n.e. juhul, võimatu on ilmuda, võib teda täiendava akti kokkuseadmisel asendada teine isik. Ka võib täiendava sünniakti koostada ilma tunnistajata, kui perekonnaseisuaametnik ei pea tarvilikuks tunnistaja tõendust. (K.-S. adm.-o. seletus Tõrva linna perekonnaseisuaametile 29. X 1931, nr. 1282.) Lõpuks ka teadaandjana ei tarvitse esineda sama isik, kui see pole võimalik isiku surma, välismaale ehk teadmata kuhu ärasõitmise j.n.e. juhul. Nii näiteks, kui esialgse akti kokkuseadmisel esines teadaandjana kaaluval põhjusel Perekonnaseisu seaduse § 30 ettenähtud isik, ei ole takistusi täiendava akti kokkuseadmisel esineda teadaandjana lapse vanematel; või kui esialgse akti kokkuseadmisel oli teadaandjaks isa, tema aga vahepeal on surnud, ei ole takistusi täiendava akti kokkuseadmisel esineda teadaandjana emal (Prs. s. §§ 29, 30 ja K.-S. adm.-o. seletus Nõmküla valla perekonnaseisuaametnikule 23. XII 1930, nr. 1267).

Kohtu- ja Siseministeerium on lubanud täiendava akti koostada isegi ilma teadaandja allkirjata, kui selle saamine osutub võimatuks, kuid ainult siis, kui on olemas selle kokkuseadmiseks vastuvõetav iseloomuga dokumendid (näiteks meetrikatunnistused vanemate õige sünniaja suhtes).

Niisugusele täiendavale aktile tuleb teha märkus, mis selgitaks teadaandja allkirja puudumine põhjust, ja üksikasjalikult märkida dokumendid, mille alusel tehtud parandused (K.-S. adm.-o. kiri Kõnnu valla perekonnaseisuaametnikule 23. VII 1932, nr. 328). Niisugusel juhtumil kirjutab täiendavale aktile alla ainult perekonnaseisuaametnik.

Täiendavas aktis tuleb kõik andmed sisse kanda. Mõned on Prs. s. juhtnõotide § 57 saanud nii aru, et märkida tuleb ainult need andmed, mis esialgses aktis olid vigased. Täiendav akt tehakse uue akti järjekorra numbri all. Täiendava akti kokkuseadmise

ajaks märgitakse aeg (aasta, kuupäev), millal täiendav akt tegelikult seatakse kokku, aga mitte esialgse akti kokkuseadmise aeg. Edasi märgitakse, missugusel alusel, s.o. missuguste tõenduste põhjal täiendav akt on seatud kokku, ja nimelt missugusele aktile on see täiendavaks aktiks.

Akt, millele koostatud täiendav akt, tuleb varustada märkusega, et selle akti parandamiseks on sel ja sel aastal, kuupäeval ja akti numbri all seatud kokku täiendav akt. Soovitav on märkida, missuguste puuduste kõrvaldamiseks on koostatud täiendav akt. Ääremärkused peavad olema varustatud ka nende tegemise aja märkusega ja perekonnaseisuametniku allkirjaga (Prs. s. j. § 15). Kui niisuguse akti teine eksemplar juba Kohtu- ja Siseministeeriumis, saadetakse ära kiri märkusest ka sinna sissekandmiseks akti teise eksemplari.

Täiendava akti teist eksemplari, mis koostatud eelmise aasta akti parandamiseks, ei ole tarvis saata Kohtu- ja Siseministeeriumile varem, kui kõik teised jooksva aastal koostatud aktide teised eksemplarid (K.-S. adm.-o. kirjad 15. IV 1932, nr. 1660 Anna valla perekonnaseisuametnikule; 2. V 1931, nr. 1435 Võru ev.-lut. kog. perekonnaseisuametnikule ja teistele).

Küsimusele, kuidas koostada täiendav akt sünniakti kohta, mille äärel olemas vallaslapse seadustamise märkus ja hiljem on selgunud, et ema sünniaeg on aktis vigane, on Kohtu- ja Siseministeerium seletanud, et seadustatud laps tuleb täiendavas aktis märkida juba kui abielulaps isa perekonnanimega. Niisuguses aktis tuleb märkida ka vanemate abiellumise aeg, et oleks näha, mis ajast peale laps omab seadusliku lapse õigused (BES § 173, Prs. s. j. § 27 ja K.-S. adm.-o. kiri 21. V 1931, nr. 261 Tõrva linna perekonnaseisuametnikule).

Praktikas on sagedasti tulnud ette arusaamatusi täiendavate abieluaktide kokkuseadmisel. Täiendavas abieluaktis peab olema tähendatud nii esialgse akti kui ka täiendava akti kokkuseadmise aeg. Esialgse akti aeg peab olema märgitud juba seepärast, et abielu maksab esialgse akti kokkuseadmise ajast peale. Abieluakti kokkuseadmise aeg on siin ühtlasi abiellumise ajaks. Us akt on ainult vana täienduseks ja parandamiseks, asendab seega esialgset akti ainult selles osas, mis oli vigane ja vajab parandust. Nii näiteks, kui abieluakt koostati 25. veebruaril 1930 ja selle akti kohta tuli mõni aeg hiljem koostada täiendav akt, siis algab täiendav akt sõnadega: „Allnimetatud perekonnaseisuametniku juurde ilmusid tuhat üheksasada kolmekümnendal aastal veebruarikuu kahekümneviendal päeval seaduslikku abiellu registreerima...“, aga mitte ei märgita sinna aeg, millal täiendav akt seatakse kokku, nagu see praktikas vahest tulnud ette. Täiendava akti kokkuseadmise aeg märgitakse akti lõpul enne allkirju (K.-S. adm.-o. kiri 23. V. 1931, nr. 282 Vana-Põltsamaa valla perekonnaseisuametnikule). Kuna abielu hakkas maksma esialgse akti kokkuseadmisega, tuleb naisel täiendavale abieluaktile alla kirjutada mehe perekonnanime järgi

(K.-S. adm.-o. kiri 16. IX 1932, nr. 897 Muhu-Rinsi ap. õig. kog. perekonnaseisuametnikule).

Esimestel aastatel pärast Perekonnaseisu seaduse maksimahakamist sattus aktidesse perekonnaseisuametnikkude vilumatuse tõttu väga palju vigu, eriti lapse vanemate ja abiellujate sünniaegadesse. Nende vigade kõrvaldamiseks oleks tulnud mõnes perekonnaseisuametis pea iga akti kohta koostada täiendav akt, mis oleks väga tülikas ja aeganõudev töö, ja mõnel korral ka võimatu teostada. Seepärast, vaadates asjale otstarbekohasuse seisukohast, on Kohtu- ja Siseministeerium erandina mõnel juhtumil lubanud aktide parandamist, täiendavate aktide asemel, ääremärkustega, kui viga algdokumendiga tõestatud ja on küllalt selge. Sealjuures ei tohi akti sisus midagi muuta. Märkuses peab olema märgitud ka alus (dokument), mille põhjal märkus tehtud, ja peab Prs. s. juhtnõõride § 15 nõuete kohaselt olema varustatud märkuse tegemise ajaga ja perekonnaseisuametniku allkirjaga (K.-S. adm.-o. kiri Pornuse valla perekonnaseisuametnikule 18. VI 1932, nr. 1913 ja teised).

1. juulini 1926 peetud evang.-lut. koguduse personaalraamatu põhjal väljaantud teatis ei ole algdokument, ja seepärast ei ole see ka küllaldane alus niisuguse parandava märkuse tegemiseks.

Ääremärkuse täpne ärakiri tuleb saata ka Kohtu- ja Siseministeeriumile, kui akti teine eksemplar juba seal hoiul, ja omavalitsusele, kus peetakse isiku perekonnakirju.

Neil juhtudel, kui sünni-, abielu- või surmaakti teise eksemplari on sattunud kirjavead, missuguseid akti esimeses eksemplaris ei ole (ka ümberpöörduvalt), on lubatud niisuguseid kirjavigu pärast hoolikat kontrollimist kõrvaldada õiendusega akti äärel, näiteks järgmiste sõnadega: „Aktis märgitud isanimi „Tefil“ on kirjaviga, peab olema nagu aktiraamatu esimeses eksemplaris „Teofil“. 25. septembril 1931. (allkiri), perekonnaseisuametnik.“ Teine näide: „Aktis märkimata jäetud ema sünnikoht on sama akti esimeses eksemplaris tähendatud „Kabala vallas Harjumaal.“ Sellele järgneb märkuse tegemise kuupäev ja perekonnaseisuametniku allkiri.

Neil juhtudel, kui ebaolulist laadi viga ei saa parandada täiendava aktiga või ääremärkusega (viimane ainult Kohtu- ja Siseministeeriumi erilisel nõusolekul), näiteks lahkarvamuste tekkimisel, peab parandus tehtama kohtu korras. Samuti tuleb toimida ka neil juhtudel, kui ettevõetav parandus muudab akti sisu. Sisulist muudatust tähendab sünniaktis vastsündinu sünniaja valesti märkimine, kuna sünniaeg nii perekonna- kui ka avalikus õiguses omab suure tähtsuse, edasi eksimuse lapse nimes, soos või lapse registreerimise mitte tema oma loomulikkude vanemate nimele, või vanemate nimede tundmatuse ni muutmine, või juhtum, kus lapse vanemana sissekantud isik ei tunnista last omaks, abieluregistris abielu registreerimise aeg, abiellujate nimede tundmatuse ni muutmine, surmaregistris surmaaeg, isiku surnuks registreerimine kellegi teise pähe, näiteks laiba mitteäratundmisel või varjusurma puhul. Tuleb välja, et ühe perekonnaseisu muudatuse kohta on seatud kaks akti, siis osutub muidugi hilisem üleliigseks ja kuulub niisugusena kohtu teel kustutusele, välja

arvamata ka see juhus, kui varajasemas aktis sisaldub mõni ebaoline viga, sest viga peab parandama täiendava akti, mitte iseseisva akti varal. Kui mõlemad aktid koostatud ühel ja samal päeval, määrab järelevalve asutis, kumb aktidest kuulub tühistamisele.

Perekonnaseisu seaduse § 24, rääkides akti parandamisest kohtu teel, ei määra ligemalt, missuguse kohtu teel see peab sündima. Seetõttu tekkis kohtutes perekonnaseisuaktide parandamise korra suhtes lahkuminev praktika. Ühtlase korra maksmapanemiseks palus Kohtu- ja Siseministerium Riigikohut seletada, missuguses kohtu korras tuleb toimetada perekonnaseisuaktide parandamisi (K.-S. kiri 6. III 1931 Riigikohtule).

Selle peale seletas Riigikohtu üldkogu 12. dets. 1931 (Rk. toim. nr. 37 — 1931), et perekonnaseisuaktide kohtu teel parandamise otsustamine kuulub rahukohtunikule administratiivkohtu korras vastava valveasutise algatusel, neil erandlikel juhtudel aga, kui akti pärast on tekkinud asjast huvitatud iskute vahel tsiviilõiguslik tüli, võib parandamine järgneda tsiviilkohtu korras tehtud üldkohtu otsuse põhjal.

Niisugust seletust motiveeris Riigikohus järgmiselt: „Küsimuse otsustamisel peab silmas pidama kõigepealt, et perekonnaseisu muutmise registreerimised on korraldatud eeskätt üldistes ühiskondlikkudes huvides riiklikult ja on sundusliku iseloomuga; kodanikud peavad oma perekonnaseisu muudatusi vastava perekonnaseisuametniku juures registreerima ja peavad seda tegema karistuse ähvardusel RTS § 29 järele. Kuigi perekonnaseisuaktid teenivad tõendusteks ka kodanikkude omavahelistes eraõiguslikes suhetes, mis registreeritavaist sündmusist olenevad, on nad oma iseloomult eeskätt avalikõiguslist laadi ja tulevad sellastena käsitada. Neis leiduvad andmed peavad usaldatavad olema, s.o. vastama tõeludele. Kui nüüd nendesse nende kokkuseadmisel on sattunud viga, peab perekonnaseisuametnik... niivõrd kui parandusi ei ole lubatud temal enesel ette võtta, vaid selleks kohtu autorisatsiooni tarvis on, sellest järelevalve asutusele teatama, kes samme astub üldises administratiivasutuste aktide muutmise korras vea parandamiseks. Kompetentseks tuleb selleks loomulikult lugeda administratiivkohut, kes üldiselt valitsuse ja omavalitsuste asutuste tegevuse üle antavate kaebuste ja protestide lahendamiseks on ellu kutsutud. Seda vaadet kinnitavad ka Prs. s. §§ 42 ja 51, kui nad üksikutel juhtudel, nimelt kui perekonnaseisuametnikud keelduvad abielu registreerimast või välismaal toimetatud abielu lahutamist või maksvusetuks tunnistamist registreerimast, määravad, et nende tegevuse üle võib kaevata administratiivkohtu korras kohalikele rahukohtunikule. Nagu viimati tsiteeritud määrustest näha, on seadusandja kohalikke rahukohtunikke määranud perekonnaseisu küsimusi lahendama vaatamata sellele, kas on tegemist linna või maa, valla või alevi perekonnaseisuametnikuga, mis ka loomulik on, sest et kõigi nende tegevus perekonnaseisuaktide kokkuseadmisel on oma iseloomult ühetaoline.

Perekonnaseisuaktide parandamise küsimust võib, nagu Pere-

konnaseisu seaduse § 28 näha, igatiüks algatada, tähendab, peale perekonnaseisuametniku, kes eesrinnas aktide korrashoiu eest peab hoolitsema, ka iga kõrvaline isik ja asutus, juhtides järelevalve asutuse tähelepanu veale, mida perekonnaseisamet oma jõul parandada ei saa. Järelevalve asutuse kohus on selle järele samme astuda akti parandamiseks, pöördudes kohaliku rahukohtuniku poole, kelle piirkonnas akt on ekslikult kokku seatud, et see paranduse tegemise ette kirjutaks.

Perekonnaseisuaaktide asjus tsiviilkohtu korras akti parandust taotleda ei ole kellelegi ametipidajale antud. Küll aga on valveasutustel üldiselt õigus oma valvealuste asutuste tegevuses vigu leida, nende kõrvaldamist nõuda, kui need otseses subordinatsiooni vahekorras temaga on, kui aga on tegemist omavalitsusasutuste ja nende ametnikkude haldusaktide parandamisega, peab see sündima administratiivkohtu korras.

Sama õigus peab kuuluma perekonnaseisu asjus nende ametnikkude üle seisvatele valveasutustele, sest muidu ei oleks mõtet Perekonnaseisu sead. § 28 määruisel, et nendele registreerimise aktide vigadest teatatakse.

Tsiviilkohtusse peab pöörduma ainult siis, kui akti sisu pärast on tekkinud tsiviilõiguslik tüli, näit., kui abielumees ei tunnusta tema nimele registreeritud last omaks või kui verisugulased vaidlevad lapse sünni vastu sünniaktis tähendatud vanematest, samuti kui nõutakse abielu maksvusetuks tunnustamist; niisugune pöördumine oleneb asjast huvitatud isikute oma vaba äranägemisest. Niisugustel erandlistel juhtudel võib tsiviilkohtu otsus oma ette aluseks olla perekonnaseisuakti sisuliseks parandamiseks või muutmiseks.“

Kuid siin peab ka tähendama, et valveasutise õigus ja kohus nõuda vea parandamist, ei kitsenda kuidagi ka aktiosalisi ja eraisikuid, kui nad akti parandamisest õiguslikult on huvitatud, vigade parandust taotlemast kohtus. Kõrvalised isikud, kellel ei ole otsest huvi akti parandamiseks, võivad vigadest teatada ainult vastavale perekonnaseisumeti järelevalvajale asutisele.

Peale ülalmainitud eksimusjuhtude võib, olgugi harvem, tegemist olla perekonnaseisuakti vigasusega kas selle võltsimise tagajärjel ametniku kaasteadvusel või teadvalt valeandmete esitamisega või kinnitamisega ametniku eksitusse viimiseks (NS §§ 1441 ja järgm., UNS §§ 407, 411), niisugusel juhul kuulub asja lahendamine kriminaalkohtule üldkorras. (Riigikohtu esimehe K. Partsi ettekanne Riigikohtu üldkogule — Riigikohtu esimehe kiri Kohtu- ja Siseministrile 3. okt. 1931, nr, 555.)

Perekonnaseisu seaduse § 65 põhjal on Kohtu- ja Siseministriumile antud üle endised perekonnaseisuarhiivid, mis olid vaimulikkude juures, kes ei asunud perekonnaseisuametniku kohuste täitmisele. Praktikas tuleb sageli ette, et neis leidub sisulisi vigu. Kohtu- ja Siseministri järelepärimisele, missugusele kohtule alluks nende, Kohtu- ja Siseministriumis hoiul olevate meetrikate sisuliste vigade parandamine, teatas Riigikohtu esimees, et ka sel juhtumil võib

parandamist taotleda administratiiv-kohtu korras Kohtu- ja Siseministeeriumi asukoha rahukohtus, kuna ministeerium on nüüd endiste koguduste vaimulikkude järeletulija, nende arhiivide hoidja, korraspidaja ja käsutaja. Kohtu- ja Siseministeerium on ka ise õigustatud ja kohustatud parandamise küsimust algatama, ära ootamata, kas seda asjast huvitatud isikud teevad, sest perekonnaseisuraamatud peetakse üldhuvides ja nende korrashoiust on huvitatud avalik võim. Kohtu- ja Siseministeerium on siin ise järelevalvajaks, et vigased raamatud, mida temale alluvad vaimulikud-perekonnaseisuametnikud on pidanud, parandataks (Riigikohtu esimehe kiri 30 XII 1931, nr. 746 Kohtu- ja Siseministrile).

Seadusejõusse astunud kohtuotsuse ärakirja põhjal tehakse tarvilikud parandused vastava aktiraamatu mõlemas eksemplaris sel teel, et märgitakse vastava akti äärel — kohus, kes otsuse teinud, otsuse tegemise ja jõusseastumise aeg ning paranduse sisu. Kohtuotsusega tehtud paranduste põhjal ei tõmmata esialgses aktis vigaseid andmeid läbi. On parandusega nimes või perekonnanimes muudatusi tehtud, pannakse akti äärel väljakirjutatud nimi või perekonnanimi klambritesse, kirjutades õige nime juurde. Kui aktiraamatu teised eksemplarid on juba saadetud Kohtu- ja Siseministeeriumi, saadetakse sinna järele kohtuotsuse ärakiri ühes ärakirjaga tehtud parandusest, vastavate paranduste tegemiseks. Kohtuotsuse ärakiri saadetakse pärast paranduse registreerimist aktiraamatu teises eksemplaris perekonnaseisuametnikule tagasi (Prs. s. § 27, Prs. s. j. §§ 58, 59).

Suurlinna politsei tegevus valimisvõitlustel.

P. Mänd

Raskeimaiks tegevuspäeviks suurlinna politseile kujunevad kahtlemata valimisajad: valimiseelsed päevad, mil kihutustöö on täies hoos, ja valimispäevad ise, mil parteid teevad veel viimaseid jõupingutusi ja poliitilised vastased tihti pörkavad tänavail vastamisi, mille tagajärjeks on suuremad või väiksemad löömingud ja — surund ning haavatud. Eriti meie ajal on politsei tegevus suurlinnades raskeks muutunud: majanduskriis ja teised põhjused kütavad meeled nii kuumaks, et ükski valimine enam ei möödu suuremate kokkupõrgeteta. Kõige selgemalt võime seda tähele panna Saksamaal ja eriti tema suurimas linnas, Berliinis, kus valimispäevad torkavad silma oma toorusega.

Käesoleva aasta kevadel peeti Saksamaal kolm valimist järgemööda: kaks korda valiti riigipresidenti (esimesil valimisil ei saanud ükski kandidaatidest tarvilikku häälte enamust) ja üks kord — osariikide parlamentide liikmeid. Berliinis valiti 13. märtsil, 10. ja 24. aprillil.

Berliini politseipresiidium kuulub kahtlemata suurimate riigi-

asutiste hulka maailmas: tema koosseisus on ümmarguselt 20.000 inimest (kantseleiametnikud ja politsei töökodade töölised ühes arvatud) ja temal on Berliinis 250 ametikohta (jaoskonnad, raioonid jne.). Berliini politseipresiidium on ühtlasi ka Prëisi osariigi politsei keskuseks ja täidab peale selle veel mitmesuguseid riigi keskpolitsei ülesandeid (pornograafiliste trükitoodete ja salakuulamise vastu võitlemisel jne.), olles lõpuks ka keskuseks naistega kauplemise, uimastavate mürkidega kaubitsemise ja valeraha levitamise vastu võitlemisel Kesk-Euroopas.

Kui palju need igapäevased ülesanded toovad Berliini politseile tööd, näitavad mõned endise Berliini politseipresidendi A. Grzesinski poolt kogutud andmed. Keskmiselt tuleb Berliini politseiasutistesse iga päev postiga 10.700 kirja, käskjalgadega ja muul teel saadetakse politseisse kohtutelt ja teistelt ametiasutistelt päevas 14.800 kirja, kuma politseiasutistelt enestelt saabub keskmiselt 60.700 kirja, kokku seega umbes 85.000 kirja. Samal ajal läheb välja keskmiselt 100.000 kirja, ja nimelt: 14.000 postiga, 24.000 käskjalgadega jne. kohtutele ja teistele ametiasutistele, 62.000 teistele politseiasutistele. Ka telefoni kasutamine ühendusse astumiseks politseiga, resp. politsei enese poolt on suur. Politseipresiidium on muidugi ühenduses hariliku keskjaamaga, peale selle on politseil veel oma keskjaam. Keskmiselt helistatakse politseile 10.400 korda päevas, kuma politseise 6500 korral linna keskjaama tülitab. Politsei keskjaama kaudu helistatakse keskmiselt 51.500 korda päevas. Sellele lisaks tulevad muidugi veel palveavaldajad, kaebajad jne., s. o. publik. Keskmiselt käib politseis päeva jooksul 20.000 inimest. Konverentsidest ja mitmesugustest läbirääkimistest võtab politseis päeva jooksul osa keskmiselt 2800 inimest.

Eeltoodud arvud käivad aga ainult normaalaja kohta, valimiste ajal muutub see pilt: harilik töö suureneb, kohutavalt aga suureneb välistöö. Kantseleid töötavad ööd kui päevad, ööd kui päevad on ka mundrikandja politsei valvel: kas postil või koondatult mitmesse kohta häirevalmis.

Muidugi katsutakse sarnasel tegevusrikkal ajal politseid vabastada nii palju kui võimalik harilikkudest ülesannetest, sest politseil tuleb tema suures enamuses olla väljas valvel. Publik peab politseid alatasa nägema, peab tundma, et politsei on võimas igal hetkel likvideerima kokkupõrkeid ja sumbutama üksikute gruppide väljaastumisi teiste gruppide vastu. Selles seisabki politsei ärahoidev tegevus valimiste päevadel, millel on tingimata määratu suur tähtsus. Kahtlemata aitavad ka mitmesugused teised abinõud vähendada valimisvõitluse teravusi ja nende tagajärgi, siia kuulub: politseiline keeld veoautodel ringi sõita propaganda otstarbel, teatav keeld reklaami tegemise suhtes jne. Kuid tähtsaim kõigist ärahoidevatest abinõudest on siiski, nagu seda on näidanud Berliini praktika, politsei ilmumine tänavatele. Seejuures katsutakse nii väikeste jõududega kui vähegi võimalik läbi saada, sest suurte jõudude alaline kasutamine väsitab politseid, mida aga radikaalsed parteid just tahavadki ja

mille saavutamiseks nad kasutavad kõiksuguseid võtteid ja abinõusid. Kõik see näitab ühtlasi ka seda, et politseis peavad kõik mehed kindlasti kohal olema; juhtidelt nõutakse dispositsioonide võimet, külma verd ja organiseerimise oskust, alluvailt aga — enesevalitsemist, täpset teotsemist ja tarbekorral teotsemist oma algatusel, kui olukord seda nõuab.

1. veebruarist kuni 24. aprillini s. a. peeti Berliinis 5908 avalikku poliitilist koosolekut, missuguseid tuli registreerida politseis. Suurem osa neist koosolekuist peeti politsei kaitse all, kuna üks osa (280 koosolekut) nõudis veel tänu koosolekute kokkukutsujatele ja arvatavatele koosoleku tagajärgedele erilist politseilist kaitset. Preisi siseministrilt keelati käesoleva aasta kevadel demonstratsioonrongkäikude korraldamine, mistõttu peeti võrdlemisi vähe koosolekuid lageda taeva all. Siiski korraldati sarnaseid koosolekuid 109 korral, mis andsid õige palju tööd politseile, sest masside tung koosolekute platsidel ja sealt lahkumine oli suur ja tuli kindlalt reguleerida. Seejuures lõpetas politsei 6 koosolekut, kuna 55 koosolekupidamiseks ei antud luba.

Eeltähendatud aja jooksul, s. o. 1. veebruarist kuni 24. aprillini, kasutati ühenduses poliitiliste parteide suurenenud ja ägedaks läinud võitluses 183.000 ametnikku 2700 hobuse ja 8700 jõuvankriga, teiste sõnadega oli terve välispolitsei meeskond erakordselt väljas 13 korda ja hobused — 9 korda. Muidugi mõista ei suudetud siiski ära hoida kõiki kokkupõrkeid, igasugust verevalamist ja korrarikkkumist. Kuid kahtlemata on politsei oma alalise ja kiire ilmumisega suutnud palju ära hoida, tänu muu seas ka 22 uuele veoautole, mis on määratud politseipatrullide kiireks kohaleviimiseks sinna, kus hädaoht tekkimas.

Muu seas likvideeris Berliini politsei valimisajal 381 poliitilist löömingut, tegi kahjutuks 552 inimgruppi, kes olid endale ülesandeks võtnud poliitiliste vastaste valimisplakatite mahakiskumise ja mustaks määramise; selle tegevuse juures areteeriti 3636 isikut. Üldiselt alistus publik politsei korraldustele, nii et, nagu nähtub vastavastest aruannetest, politsei oli sunnitud tarvitama „ainult“ 16 korral laskeriista ja 74 korral kumminuia. Siin võiks tähendada, et 66 korral katsuti põlema süüdata kuulutuste poste poliitiliste vastaste poolt, kuna 20 korral katsuti kõrvaldada poliitiliste vastaste lippe majadelt. Teadupärast iga sakslane katsub oma poliitilist vaadet demonstreerida ka lipuga, selleks otstarbeks pannakse välja praegune Saksa riigi lipp või keisriaegse riigi lipp või punane lipp jne.

Eeltoodud arvud välispolitsei tegevusest näitavad meile kaht asja. Esmalt on valimisvõitlused Saksamaal läinud ennekuulmatult ägedaks ja tooreks, kohati isegi barbaarseks. Teiseks aga on politsei tegevus sarnastel aegadel ja sarnases olukorras märksa suurenenud. Iga valimiseelne ja valimispäev on politseile kujunenud otseks lahingupäevaks, mille kohta keegi ei tea öelda, kas ei ole lahingu tagajärjeks surm või haavamine. Ja kuigi olukord teistes suurlinna-

des välispolitsei osas on kahtlemata kergem, on ta siiski praegusel ajal kõikjal raske.

On selge, et niisugused ajad toovad hulka tööd juurde ka poliitilisele politseile. Berliini politseipresiidiumi I osakond (poliitiline politsei) on oma alaliselt koosseisult õige väikearvuline: 250 meest peab ära tegema nii sise- kui välistöö. Valimispäevadel tuli neil peale harilikude ülesannete veel korraldada valvet mitmesugustel koosolekutel, areteeritute ülekuulamist ja valimisplakatite, lendlehtede ja ajalehtede kontrollimist. 1. veebruarist kuni 24. aprillini s. a. kontrollis Berliini poliitiline politsei 3731 plakatit ja lendlehte poliitilise sisuga, kusjuures tuli otsustada, kas neid lubada avaldamiseks ka terves Preisi osariigis, kas keelata nende avaldamine, kas neid konfiskeerida jne. 234 lendlehte tuli keelata, resp. konfiskeerida. 6 perioodilise trükitoote ilmumine tuli ajutiselt seisma panna. Kõige raskem oli muidugi ülekuulamise töö. Tähendatud aja jooksul anti poliitilisele politseile üle 5158 isikut, kelle isik tuli kõigepealt kindlaks teha ja keda tuli üle kuulata; neist anti 1046 kohtu alla. Ka need ametnikud olid ööd ja päevad tööl ja suutsid lõpuks oma tööga toime tulla ainult tänu sellele, et kriminaalametnikud tulid neile paar päeva enne valimisi vabatahtlikult appi.

Kõige sarnase töö suurenemisega käivad muidugi käsikäes vastavate kulude suurenemised. Sama A. Grzesinski on arvanud välja, et kulude suurenemine ühenduses valimiseelsete võitlustega teeb välja umbes 250.000 saksa marka, s. o. ümmarguselt 23 miljonit senti, mis tarvitati bensiini, õli jne. ostmiseks, palkade juurdemaksudeks, politseinikkude toitmiseks, kes alatasid pidid häirevalmis viibima koondamiskohtades jne. Nii et peale kõige selle maksid need valimised ka politsei osas riigile kena summakese.

Ühendriikide politseist.

R. Kivi

Aegajalt käib ajalehist läbi mõni teade Ühendriikide kurjategijaist ja kuritegevusest; need teated on aja jooksul saanud nii igapäevaseks nähteks, et keegi õieti ei imestu kuritegevuse suhtes Ühendriiges. Üks skandaalne lugu järgneb teisele, ja eurooplased, kes ka praegusil segaseil ja raskeil ajal on harjunud korruga ja elu ning varanduse kaitsega, aina imestuvad. Al Capone ja Chicago on saanud iseloomustavaiks sümboleiks julgeolekule Ühendriikides.

Ameeriklased ise on nähtavasti juba harjunud nende juures valitseva olukorruga, kuritegevust võetakse nagu mingit pahet, mille vastu on raske ja riskantne võidelda. Siiski suutis hiljuti üks kuritegu ärritada ka paljuga harjunud ameeriklasi: rahva kangelase Lindberg'i lapse röövimine ja laiba juhuslik leid pärast pikka tööd ametivõimude poolt.

Üldiselt ei kuulu laste röövimised Ühendriiges raha väljapressi-

mise otstarbel väga haruldaste kuritegude hulka. Võib olla, et ka see asjaolu ameeriklasi ja Ühendriikide avalikku arvamist nii marru ajas Lindberg'i lapse röövimise puhul. Süüdistati väga kurjasti ja põhjalikult politseid. Kõigil on teada, et niisuguseil juhtumeil ikka politsei kallale tungitakse. Seetõttu tuleb suhtuda tagasihoidlikult niisugusele arvestusile. Kuid siiski näib — ja seda kinnitavad Ühendriikide politsei ja julgeoleku oludega tuttavad asjatundjad — et Ühendriikide politsei ei seisa tõesti ajakõrgusel, mida näitab ja tõendab kuritegevuse vahet pidamata kasvamine. Ühendriigel puudub niisugune politsei, nagu sellel riigil peaks olema vastavalt tema kultuurilisele tasemele ja tähtsusele maailma praeguses ajaloos.

See suur puudus on nähtavasti tingitud politseiorganisatsiooni iseloomust Ühendriiges.

Politsei on seal põhimõtteliselt omavalitsuse asi. Seetõttu puudub ka politsei keskus, tsentrum terve riigi jaoks, puuduvad ka tarvilikud ühtlased seadused, ühtlane kord. Üksikute linnade ja osariikide politseid erinevad selle tagajärjel tunduvalt üksteisest igas suhtes: organisatsioonilt, koosseisudelt, varustuselt jne., isegi ülesannetelt.

Politsei võim on — sõltuvalt kohalikust korrast, kohalikest seadusist — koondatud kas linnavolikogu vastava komisjoni, mõne teise erilise politseikomisjoni, erilise julgeoleku senaatori või linnapea kätte. Neile asutistele või isikutele allub siis politsei tegelik juht — Police Commissioner, kes vastab umbes Euroopa linnade prefektile, politseipresidendile jne. Politsei juht on täiesti rippuv poliitilisest võimukandjaist, parteidest ning vooludest. Alatasa sünnivad konfliktid politseijuhi ja tema ülemuse vahel küsimuste alluvuse suhtes.

Politsei koosseis komplekteeritakse vastava omavalitsuse elanikega, nii et väljastpoolt tulnud kandidaat väga harva satub politseiteenistusse. Mõnes linnas leidub politseikoole või midagi selleaolist, paljudes linnades aga ei pöörata politsei teadmiste täiendamisele ja uuendamisele üldse mingit tähelepanu. Mundrikandja ja kriminaalpolitsei vahel ei ole viidud läbi kindlat tööjaotust. Kriminaalpolitsei juurdlemisviisid on palju tekitanud nurinat, ja kurikuuulus „kolmas kraad“ (ülekuulamine peksmise abil) on juba palju varju heitnud Ühendriikide politseile. Mingit õppekeskkohta politsei jaoks ei ole. Õige küll, mõne ülikooli juures teotsevad „kriminaalteaduslikud instituudid“, kuid neil on ainult kohalik tähtsus ja need peetakse ülal eraalgatusel. Tihe koostöö politseide vahel puudub: üksikud politseiasutised töötavad käsikäes, kuid see koostöö ei põhjene seadustel, pole reguleeritud seadustega, vaid on rajatud üksikute politseijuhtide eraalgatusel.

On õige, et Ühendriikide politsei on mõnes linnas otse eeskujulikult varustatud igasuguste tehniliste abinõudega. Ühendriikide linnade seas leiame linnu, mis politsei varustamise mõttes tehniliste abinõudega kaugelt ületavad Euroopa rikkamaid ja politseilises mõttes eeskujulikumaid linnu. Kuid ega kõik need autod, kuulipildujad, soomusautod, helgiheitjad, raadio jne. üksi ei teotse. Rikkale varus-

tusele vaatamata ei tööta politsei ka niisugustes omavalitsustes hästi. Põhjus seisab, nagu juba eelpool tähendatud, puudulikus organisatsioonis, siis veel maksvates, politsei tegevust kitsendavates seadustes ja lõpuks selles hiiglakorruptsioonis, mis on võtnud maad paljudes politseiasutis. Pole ime, et Ühendriiges õitseb eradetektiivide äri: ameeriklane pöördub meeleldi eradetektiivi poole, kui tal on vaja politseilist abi ja kui tal on raha, sest harilikult politsei vastu tal puudub usaldus.

Väikesed linnad ja maa on Ühendriiges üldiselt paremas olukorras kui suuremad linnad — nii ebamäärane kui see ei näi ka olevat. Nimelt on suur osa osariigest maa ja väikelinnade kaitseks kutsunud ellu erilise osariigi politsei. Viimane on organiseeritud enam-vähem sõjaväelisel ja varustatud jõuvarudega. Osalt on see politsei paigutatud kasarmutesse, et tarbekorral oleks võimalik teda kasutada seal, kus see teataval silmapilgul kõige tarvilikum. Selle politsei ülesanded seisavad peamiselt liiklemise valves: reguleeritakse liiklemist ja võideldakse kurjategijate vastu, kes harilikult autodes põgenevad maanteed kaudu. Asjatundjate arvates teotseb see politsei paremini kui linnade politsei. Koostöö viimasega on rajatud erakokkulepetele linna ja osariigi politseijuhtide vahel.

Nende osariikide politseide nõrkus seisab selles, et nad arvu- liseult pole kuigi suured. Seetõttu on asi nii korraldatud, et tõsise- mate juhtumite puhul peab miilits töttama appi politseile. See miilits on loodud selleks, et sõja puhkemisel täiendada sõjaväge, nii siis midagi kodukaitse taolist. Tarbekorral võib miilitsa politseile abiks kutsuda ka suuremates linnades, seda võib aga teha ainult kuberner.

Ühendriiges on põhiseadusega pandud maksma detsentralisat- siooni põhimõtte valitsemises. Ja see põhimõtte ongi takistuseks üldise ühetaolise riigi politsei loomiseks, kuigi selle järele tarvidust tun- takse ja sarnase asutise suuri kasusid ei eitata. Washingtonis, pea- linnas, asub kriminaalpolitsei ksekkoha taoline asutis, mis allub kohtuministariumile, mis püüab ühtlustada kriminaalametnike tege- vust üle riigi ja kust saadetakse eriettevalmistusega ametnikke tarbe- korral kohtadele. Kuid ka selle keskkoha tegevus ja selle edukus oleneb täiesti politseijuhtide erakokkuleppest ja viimasele rajatud „politseijuhtide ühingu“ tegevusest ja tahetest.

Ainult mõne kuritegevuse ala vastu võitlemiseks on loodud eri- keskkohad — riiklikud asutised, mis aga alluvad mitmele ministee- riumile ja mille ülesandeks on valvata ühe või teise eraseaduse täit- mise järele. Nii on loodud eripolitsei valeraha tegemise ja levita- mise vastu võitlemiseks, alluvusega rahaministariumile, siis veel eri- politsei sisserändamise ja sisserändajate järele valvamiseks, alluvu- sega tööministariumile, ja eripolitsei alkoholi salaveo ja -müügi, samuti uimastavate mürkidega kaubitsemise vastu võitlemiseks.

Peab tähendama, et politseilise iseloomuga on ka veel ranna- valve, mis allub sõjaministariumile ja enesest moodustab sõjaväe osa. Rahuajal seisab selle sõjaväe ülesanne eriti alkoholi salajase sisseveo vastu võitlemises mererannal ja suuremail järvil.

Üleriikliku politsei moodustab lõpuks pealinna Washingtoni politsei, n. nim. „Metropolitan Police“, kelle ülesandeks on korra eest hoolitsemine pealinnas ja Columbia kreisis, kus pealinn asub. Kuid ka see politsei on riiklikult organiseeritud ainult ses mõttes, et ta allub riigile ja mitte omavalitsusele, tema tegevuspiirkond aga on kitsas: Washington ja Columbia kreis.

Kohtuotsuseid.

Kas maavalitsus võib igal juhul teha vallavalitsusele ülesandeks kohulikule vastutusele võtta neid II ja III klassi teede tegijaid, kes oma teesad määratud tähtjaks on jätnud tegemata.

(Riigikohtu Adm.-os. toim. Nr. 474 I — 1932.)

Maanteede seaduse (R.T. nr. 48—1928) § 63 järgi kuulub II ja III kl. maanteede korrashoiu järelevalve maavalitsusele või nende poolt määratud revidentidele, kes ka kohustatud on revideerima nende teede seisukorda ja tegema korraldusi nende teede korrashoiuks, seega ka vastutusele võtma neid teetegijaid, kes ei täida oma kohustusi või täidavad neid puudulikult. Maanteede seaduse § 63 järgi on maavalitsused õigustatud III kl. teede revideerimist ja vastuvõtmist valdade ülesandeks tegema, missugusel korral eeltähen datud kohustused lähevad üle vallavanemaile, nende abidele või vallavalitsuse poolt määratud revidentidele, kuid seks peab tehtama vastav korraldus maavalitsuse poolt. On aga maavalitsus ise toimetanud revideerimise, siis ei või ta vallavalitsusele ülesandeks teha vastutusele võtta neid teedetegijaid, kes ei täida oma kohustusi või on neid puudulikult täitnud.

Kas õppejõudude asetäitjaid võib registreerida alaliseks õppejõuks vallavolikogude otsusel valimisi välja kuulutamata?

(Riigikohtu Adm.-os. toim. Nr. 677 II — 1932.)

Õppejõudude teenistuse seaduse (R.T. 59 — 1931) § 53 alusel vabanevad määralsed õppejõud viiakse sama seaduse §§ 53 ja 54 põhjal reservi 6 kuuks. Õpetaja-kutsega kohata õpetajad ja kohata õpetajaameti kandidaadid võetakse eeltähendatud seaduse § 55 põhjal reservi nende sooviavaldusel ning õppejõudude reservi korralduse (R.T. 65 — 1931) § 2 järgi peetakse reservi viidud õppejõudude nimestikku ja § 7 põhjal seisavad õppejõud reservi nimestikus kõigest 6 kuud, kusjuures kirjaliku sooviavalduse puhul võib reservis olemist pikendada kuue kuu võrra. Õppejõudude seaduse § 34 järgi peab õppejõu valimisist üldiselt kuulutatama ajalehtedes ning § 35 põhjal ei pruugi valimisi kuulutada üksnes juhul, kui kandidaate valitakse õppejõudude reservist. Õppejõudude reservi korralduse § 5 järgi kustutatakse Õppejõudude teen. sead. § 49 põhjal õppejõu asetäitjana määratud õpetaja reservi nimestikust. Nii ei

seisa õpetaja asetäitja õpetajate reservi nimestikus ja neid ei saa määralisiks õpetajaiks registreerida. Õppejõudude tasuseaduse § 35 korras, sest § 35 räägib üksnes kandidaatide esitamisest registreerimiseks õppejõudude reservist, s. o. kes seisavad reservi nimestikus, mitte seda laiendades õpetajate asetäitjate peale, kuigi sisuliselt ka viimased võivad järgmise kooliaasta algusest õppejõudude reservi uuesti vastu võetud olla. Õppejõudude tasu seaduse § 49 on ette nähtud üksnes erijuhtum, millal õpetaja asetäitjat võib registreerida määraliseks õpetajaks, kuid nagu juba eelpool tähendatud, § 35 ettenähtud registreerimise kord ei ole õpetaja-asetäitjate peale laiendatud.

Kas vallavolikogu on õigustatud määrama isikumaksu ametnikule, kelle kasutuses on valla piirides kinnisvara ja seejuures vald ühtlasi kuulub tema teenistuspiirkonda, ametnik ise aga vallas ei ela.

(Riigikohtu Adm.-os. otsus 16. sept. 1932, toim. Nr. 739 I.)

Seadus ei tee vahet isikumaksu maksmise kohustise puhul kodanikkude vahel, kellel valla piirkonnas kinnisvara ja kellel seda ei ole. Isikumaksu maksmise kohustis lasub seaduses piiritletud kodanikel kohustusena, ja seepärast tuleb ka alalise elukoha küsimuse selgitamisel aluseks võtta üldmääruisi, mille põhjal kõigi kodanike alaline elukoht tuleb määrata, s. o. Balti Eraseaduse vastavaid norme. Kinnisvara omandamise fakt ei loo veel ükski kinnisvaraomanikule alalist elukohta kinnisvara asukohas ja isikumaksu maksmise kohustist selle valla heaks, kus kinnisvara asub. Samuti ei saa ametniku alaliseks elukohaks lugeda seda piirkonda, kus ta viibib oma teenistuskohuste täitmisel, kui seejuures tema elukorter ja kodune sisseseade asub väljaspool teenistuspiirkonda, sest alaline elukoht ja teenistuspiirkond ei pruugi alati ühtuda.

Maksude sissenõudmised.

Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-
osakonna ringkiri 26. okt. s. a. kõigile maa-
valitsustele.

Mõnede vallavalitsuste poolt politseile saadetud maksude nõudekirjad ei väljenda Valla- ja maaomaval. sisset., väljam., eelarv. ja aruan. ajut. sead. (RT 1920 nr. 18/19, sead. 83) §§ 53, 54 ja 55 nõuete täitmist ega sisalda Administr.-sissenõudm. sead. (RT 1932 nr. 2, art. 15) § 9 nõutavaid kõiki andmeid. Tuleb ette juhuseid, kus administratiiv-sissenõudmisele pöördud maksu määramist ega vabatahtlikult tasumise tähtaega ei ole maksnikule üldse teatatudki ega võimaldatud maksu määramise peale kaebamist ega maksu vabatahtlikult tasumist. Esitatakse ka maksude nõudekirju, mille andmed ei ole täpsed, osutuvad ebaõigeks. Puudulikud või ebaõigete andmetega maksude nõudekirjad, põhjustades vastuvaidlusi ja kae-

busi maksnikkudelt, kaasutavad nende järgi teostatud sissenõudmise toimetuste tühistamise administratiivkohtus. Politsei peab seesugused puudulikud või ebaõigeks osutunud maksude nõudekirjad vallavalitsustele tagasi saatma asendamiseks uutega, mis sisaldavad täielikke ja õigeid andmeid.

Niiviisi maksude nõudekirjad puudulikkude või ebaõigete andmetega tekitavad ülearust tööd ja kulu nii politseile ja kohtule kui ka maksnikkudele ja vallavalitsustele enestele ning peale selle põhjustavad veel viivituse maksude laekumises. Selliste kahjulikkude tagajärgede vältimiseks Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-osakond palub maavalitsusi nõuda ja valvata järelevalvekorras, et vallavalitsused oma maksude nõudmisel täidaksid eeltähendatud Valla- ja maaomaval. sisset., väljam., eelarv. ja aruand. ajut. sead. §§ 53, 54, 55 ja Administr.-sissenõudm. sead. § 9 kõiki nõudeid ning nende maksude nõudekirjad sisaldaksid kõiki nõutavaid andmeid, nimelt: kellele, kelle poolt, mis aja eest, millise seaduse alusel, millise nimetusega ja kui suur maks määratud ning mis ajaks see pidi tasutama; kas ja kunas maksu alus, maksu määr ja tasumise tähtaeg maksnikule teatatud; mis aja eest ja millisel määral tuleb võtta viivitusprotsente ja sissenõudmise lisaraha (kui need kuuluvad võtmisele) ning kuhu tuleb maksta sissenõutud summa.

E. Dolf,
Direktor.

A. Loorits,
Maa-asjade juhataja.

Ametlik osa.

Kohtu- ja Siseministri käsukirjaga 2. septembrist s. a. nr. 52 on määratud Kriminaalpolitsei vanem agent Voldemar Leniv kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. septembrist 1932. a.

Käsukirjaga 24. septembrist s. a. nr. 58 on vabastatud ametist I jaoskonna politseiabikomissar Pärnumaal, Villem Ravell parandamatu haiguse pärast, mis takistab teenistuse jätkamist, arvates 1. oktoobrist 1932. a.

Tartu linna I jaoskonna politseiabikomissar August-Eduard Johanson on paigutatud ümber teenistuse huvides ja ümberpaigutatava nõusolekul I jaoskonna politseiabikomissari kohale Pärnumaal, arvates 1. oktoobrist 1932. a.

Tartu linna II jaoskonna politseiabikomissar Bernhard Kolk on paigutatud ümber teenistuse huvides ja ümberpaigutatava nõusolekul Tartu linna I jaoskonna politseiabikomissari kohale, arvates 1. oktoobrist 1932. a.

Tartu-Valga prefektuuri Mustvee jaoskonna politseikomissar Isak Anslan (Anslang) on paigutatud teenistuse huvides ja tema oma palvel perekondlikkude ja tervislikkude põhjuste tõttu Tartu linna II jaoskonna politseiabikomissari kohale, arvates 1. oktoobrist 1932. a.

Johannes Gnadenteich on kinnitatud Tartu-Valga prefektuuri Mustvee jaoskonna politseikomissariks, arvates 1. oktoobrist 1932. a.

Senise Pärnumaa I jaoskonna politseiabikomissari Villem Ravelli teenistusest lahkumisel tervishäkkudel põhjustel kriipsutatakse lugupidamisega alla tema pikaajalist laitusetut teenistust politseis ja soovitakse talle edaspidiseks kõige paremat kordaminekut.

Käskkirjaga 5. oktoobrist s. a. nr. 60

on vabastatud ametist I jaoskonna politseiabikomissar Tallinnas, B. Malter tema oma palvel, arvates 5. oktoobrist 1932. a.

Käskkirjaga 13. oktoobrist s. a. nr. 61

on määratud Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Juhan Tobias I jaoskonna politseiabikomissariks Tallinna, arvates 5. oktoobrist 1932. a.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 31. augustist s. a. nr. 13

on vabastatud ametist Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Hans Sutt pensionile mineku puhul, arvates 8. septembrist 1932. a.

Tartu-Valga prefektuuri kordnik August Laar, kes 27. veebruarist kuni 9. märtsini 1932. a. eksternina sooritanud politseiameti kutseeksami, on määratud konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 1. augustist 1932. a.

Lääne-Saare prefektuuri kordnik Evald Pavels, kes politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil s. a. lõpetanud, on määratud konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 8. septembrist 1932. a.

Narva prefektuuri kordnik Endel Otter, kes politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil s. a. lõpetanud, on määratud konstaabliks Narva prefektuuri koosseisu, arvates 1. septembrist 1932. a.

Politseivalitsuse direktori käskkiri 16. septembrist s. a. nr. 14:

Kohtu- ja Siseministri resolutsiooniga 10. sept. s. a. on raudteepolitsei allkonstaablile Jaan Kullmann'ile määratud 30 kr. rahalist autasu hoolsuse ja tähelepanelikkuse eest ametikohuste täitmisel.

Petseri-Võru prefektuuri kantseleiametnik Mihkel Laas, kes politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil s. a. lõpetanud, on määratud konstaabliks Petseri-Võru prefektuuri koosseisu, arvates 15. septembrist 1932. a.

Politseivalitsuse direktori käskkiri 18. oktoobrist s. a. nr. 15:

Kohtu- ja Siseministri resolutsiooniga 20. sept. s. a. on Rõngu raiooni konstaablile Tartumaal August Mõttusele määratud 50 kr. rahalist autasu kuritegude selgitamisel ülesnäidatud hoolsuse eest.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 18. oktoobrist s. a. nr. 16

on määratud Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Voldemar Päss, kes politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil s. a. lõpetanud, konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 16. oktoobrist 1932. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 23. augustist s. a. nr. 116

on määratud teenistuse huvides 1. septembrist s. a.: Petseri jaoskonna Valga raiooni ülem kapten Orgusaar Lääne jaoskonna Mõisaküla raiooni ülemaks ja Lääne jaoskonna Mõisaküla raiooni ülem leitnant Ludvig Petseri jaoskonna Valga raiooni ülemaks.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 24. augustist s. a. nr. 117.

Kapten Martinson on 7. augustil s. a. Petseri jaoskonna Mägiste raiooni kapten Susi'le üle annud ja 8. augustil s. a. Lääne jaoskonna ülema käsutusse sõitnud.

Korraliku teenistuskohuste täitmise eest Mägiste raionis on avaldatud kapten Martinson'ile kiitust ja soovitud temale jõudu ja õnne teenistuses uuel raiooniülema kohal Lääne jaoskonnas.

Narva jaoskonna Vasknarva raiooni valv. van. allohv. Karl Veinberg'ile on määratud eeskujuliku teenistuskohuste täitmise eest Kr. 20.— rahalist autasu.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 5. septembrist s. a. nr. 123

on ülendatud Lääne jaoskonna Haapsalu raiooni valv. kapral Aleksander Leithammel hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest noor. all-ohvitseriks.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 10. septembrist s. a. nr. 126

on määratud van.leitnant Vreibus komanderiks, arvates 1. septembrist s. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 8. oktoobrist s. a. nr. 134

on Tallinna jaoskonna Tallinna 2. raiooni valvurile ream. Karl Staub'ile avaldatud kiitust salakauba tabamistel ülesnäidatud energilise ja leidliku teotsemise eest.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 11. oktoobrist s. a. nr. 135

nimetatakse Petseri jaoskonna Boroki raiooni Anohovo kordon ümber Männiku kordoniks, U.-Irboska raiooni Saputie kordon — Paemurru kordoniks, Kivitee raiooni Podgramje kordon — Soo kordoniks, Mägiste raiooni Anaškino kordon — Vaino kordoniks, Ustrovno kordon — Kõrgemäe kordoniks, Mogilno kordon — Metsa kordoniks ja Babino kordon — Raja kordoniks.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 20. oktoobrist s. a. nr. 138

on Petseri jaoskonna Mägiste raiooni Poddubje kordon nimetatud ümber Tamme kordoniks ja Laura raiooni Zamosje post — Palu postiks.

Politseivalitsuse poolt on antud load laskeriistade parandamiseks: Vilhelm Roberti p. Albrecht'ile Tartus, Lossi 24, maksvusega 9. aug. 1933., Oskar Gustavi p. Lauring'ule Albu vallas, Orgmetsa külas, maksvusega 23. sept. 1933. a., Karl Otto p. Koppelman'ile Tallinnas, V. Karja 3, maksvusega 17. sept. 1933. a., Aleksander Joosepi p. Teinfeldt'ile Vihula v., Metsiku külas, maksvusega 17. sept. 1933. a. ja Jaan Vaherile Priipalu alevikus, maks-

vusega 14. oktoobrini 1933. a.; laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Järva-Jaani tarvitajate ühisuse juhatusele Järva-Jaanis ja Koerus, maksvusega 31. aug. 1933. a., Martin Mardi p. Männil'ile Tallinnas, Pikk 13, maksvusega 5. aug. 1933. a., Julius Adami p. Tibbing'ile Petseris, Turuplats 14-a, maksvusega 31. aug. 1933., Gustav Hansu p. Mätlikule Tapal, Pikk t. 20, maksvusega 30. aug. 1933. a., Adalbert Hansu p. Vassar'ile Tartus, Poe 8, maksvusega 13. sept. 1933. a., Karl Johani p. Hansen'ile Tartus, Kauba 11, maksvusega 4. sept. 1933. a., Jaan Andrese p. Kõresar'ele Otepää alevis, Võru 2, maksvusega 20. aug. 1933. a., Otepää Tarvitajate Ühisusele Otepääl, Turg 13, maksvusega 21. aug. 1933. a., Karl Friedrichi p. Keskküll'ile Kuresaares, Turu tän. 1, maksvusega 10. sept. 1933. a., Mõisaküla Ühispanga juhatusele Mõisakülas, Kesk tän. 7, maksvusega 3. sept. 1933. a., Johan Jüri p. Jaas'ile Rapla alevikus, maksvusega 9. sept. 1933. a., Sõjaväe Majandusühisuse juhatusele Rakveres, Lai 17, maksvusega 6. oktoobrini 1933. a., August Jakobi p. Grünverk'ile Tamsalus, maksvusega 2. okt. 1933. a., Paul Villemi p. Saretok'ile Valgas, Kesk tän. 15, maksvusega 1. okt. 1933. a., Karl Emili p. Siitan'ile Pärnus, Rüütli 51, maksvusega 9. okt. 1933. a., Herman Johani p. Eisen'ile Rake alevikus, maksvusega 22. sept. 1933. a., Vidrik Jaagu Särjele Tartus, Promenaadi 2, maksvusega 14. okt. 1933. a., Andres Peedu p. Karolin'ile Valgas, Vabaduse 34, maksvusega 12. okt. 1933. a., Aleksander Joosepi p. Anos'ele Narvas, Joala tän. 26, maksvusega 20. okt. 1933. a., ja Karl Karli p. Jakobson'ile Haapsalus, Saue tän. nr. 4, maksvusega 14. okt. 1933. a.; laskemoonaga kauplemiseks: Vladimir Peetri p. Veber'ile Koeru alevikus, maksvusega 10. juulini 1933.; laskemoonaga kauplemiseks ja laskeriistade parandamiseks: Aleksander Jüri p. Koplile Vändra alevikus, maksvusega 28. aug. 1933. a.; laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks ja laskeriistade parandamiseks: Alfred Jüri p. Jeerikule Pärnus, Jänesselja 17, maksvusega 12. sept. 1933. a.

Politseivalitsuse direktori otsustega on tühistatud: Kabala vallas, Villevere külas elava Hans Jaani p. Hendrikson'i, Tallinnas, Kungla umbtän. nr. 3 elava August Jaani p. Sunduk'i, Tallinnas, Jakobi 18 elava August Jaani p. Soasepa, Penuja vallas elava Peeter Jakobi p. Lappert'i ja Saulepi vallas, Raheste külas elava Eduard Adler'i laskeriistaload ning Puiatu vallas elava Jaan Jaani p. Kösler'i laskeriistaluba jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) ajakiri „Predigtblatt“, ilmub Pärnus 1—2 korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Vilhelm Kentman;

2) ajakiri „Nõuandja“, ilmub Tartus 4 korda aastas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Sõrra;

3) ajakiri „Eesti Töö“, ilmub Tartus tarvidust mööda; väljaandja — Kodutöö ühing, vastutav toimetaja — Hugo Maasik;

4) ajakiri „Nonüüd“, ilmub Tartus, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Endel Parts;

5) ajakiri „Pildileht“, ilmub Tallinnas, kaks korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Paul Õunapuu;

6) juudikeelne ajakiri „Die Stimm“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Jakob Pekarevitsch;

7) ajakiri „Lood Elust“, ilmub Tallinnas, kolm korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Herta Grenfeldt;

8) ajakiri „Suurmeeste Elulood“, ilmub Tartus 4—6 numbrit aastas; väljaandja — Eesti Kirjanduse Selts; vastutav toimetaja — Daniel Palgi;

9) ajakiri „Edu, tervis, ilu“, ilmub Tallinnas üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — kirjastusäri „Ringraadio“ omanik A. Kõlm;

10) ajakiri „Põllumajandus“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja Põllutöökoda ja vastutav toimetaja — Abel Käbin;

11) perioodiline trükitoode „Pikantsed nalja anekdoodid“, ilmub Viinistul, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Eduard Koppel;

12) ajaleht „Õpilasleht“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja k. k. ü. „Töökool“, vastutav toimetaja — Madis Küla;

13) ajaleht „Eesti Vabadussõjalane“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda ühes hinnata kaasandega „Vabadussõjalane“; väljaandja k/ü. „Võitlus“, vastutav toimetaja — August Klasman;

14) ajaleht „Uhuu“, ilmub Tallinnas, kaks korda kuus; väljaandja — Herman-Aksel Riis, vastutav toimetaja — Modest-Adonis Preast;

15) ajaleht „Ilmatar“, ilmub Antsla-Urvastes, üks kord nädalas; väljaandja — Arnold Pallits, vastutavad toimetajad — Alfred Neeve ja Eugen Karolin;

16) ajaleht „Pala Teataja“, ilmub Pala vallas, igal teisipäeval; väljaandja — Albert Lillo, vastutav toimetaja — Gerhard Kalling;

17) ajaleht „Uus Õpilasleht“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Jürisson;

18) ajaleht „Õpilaste Hääl“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Jürisson;

19) ajaleht „Õppur“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas, väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Jürisson, ja

20) ajaleht „Eesti Õpilasleht“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas, väljaandja ja vastutav toimetaja — Jaan Jürisson.

Küsimusi ja kostmisi.

H. V. Küsimus. Kas põllumajapidamises loomatoidu tagavarad kuuluvad aresti alla panemisele? Ts. kp. s. § 973 p. 9 ja § 974 järgi ei kuulu loomatoidu tagavarad, kui kinnisvara päraldis, mis väljendatud BES. § 566, aresti alla panemisele, kuid Ts. kp. s. § 974 p. 3 järgi kuuluvad need aresti alla.

Vastus. Ts. kp. s. § 974 (R. T. 105 — 1931) järgi võidakse muu vallasvara puudumisel põllumajapidamistes panna aresti alla, arvatud välja Ts. kp. s. § 973 punktides 9 ja 10 loetletud vallasvara, muu seas „teravilja ja teiste maasaaduste tagavarad, mis tarvilikud inimeste ja tööloomade toitmiseks kuni uue lõikuseni“ (p. 3). Ts. kp. s. § 973 p. 9 järgi ei kuulu mingil juhul aresti alla panemisele „vallasvara, mis tsiviilseaduste järgi loetakse kinnisvarade päraldiseks“. BES. § 566 järgi loetakse tarvilikud loomatoidu tagavarad maakohdade päraldisiks.

Esimesel pilgul paistab Ts. kp. s. § 973 p. 9 ja § 974 p. 3 vahel olevat ilmne vastukäivus. Lähemal vaatlusel selgub, et siin ei ole vastolu. Nimelt kõneleb Ts. kp. s. § 973 kinnisvarade päraldisist tldse. Need ei kuulu üldreeglina aresti alla panemisele. Kuid Ts. kp. s. § 974 teeb sellest erandi loomatoidu suhtes. Viimane kuulub muu vallasvara puudumisel aresti alla panemisele.

A. M.—n. Küsimus. Kas n. n. „käsitööliste kruntide“ kasutajate asjad ja varandus, mis neile tarvilikud elukutselise käsitöö alal, kuuluvad Vallasvara aresti panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (R. T. 105 — 1931) § 973 p. 8 kaitse alla juhul, kui nende omanik on käsitööline ja ühtlasi omab krundi eeltähendatud seaduse § 973 p. 10 ettenähtud normide ulatuses inventariga. Kumb osa kuulub kaitse alla?

Vastus. Seadus ei näe ette kõnecolevat juhtu ega tee selle suhtes mingit erandit, seepärast tuleb isikule, kes on käsitööline ja ühtlasi ka põllumajapidaja, kohaldada Tsiv. kp. s. § 973 nii p. 8 kui ka p. 10, s. o. et ei saa arestida selle isiku niisuguseid varasid, mis on nähtud ette neis mõlemas punktis.

A. R. Küsimused. 1) Maksustamiskorralduse seaduse § 67 (R. T. nr. 1 — 32) on tähendatud, et vastulause esitamine paneb seisma otsuse täitmise kuni vastulause otsustamiseni. Omavalitsusasutis saadab omaval. maksu nõudelehe politseile maksu vastuvaidlematus korras sissenõudmiseks. Samal ajal esitab kodanik vastulause maksust vabastamiseks. Kas paneb palve esitamine seisma maksunõudmise ja kas on omavalitsusasutis kohustatud seisma panema politsei käes oleva maksunõudmise täitmise?

2) Kas on omavalitsus kohustatud volikogu poolt määratud maksumääradest kuulutama Riigi Teatajas? Eitaval korral, kas saab makse nõuda sisse vastuvaidlematus korras?

3) Kas on omavalitsuse volikogu poolt vastu võetud otsused kohuslikud, kui need ei ole kuulutatud Riigi Teatajas (näit. vabatahtlikule tuletõrjeühingule tasu maksmine valveteenistuse eest).

4) Kas on jahikoera omanikul õigus nõuda tasu jahikoera eest tsiviilkorras, kui koer lasti maha marutaudi kahtlaseks kuulutatud piirkonnas jahipidamise ajal, metsas või mujal, juhul, kui koer oli suukorvita ega polnud teada, kas temaga on omanik metsas või mitte.

Vastused. 1) Kuna vastulause esitamine paneb seisma otsuse täitmise kuni vastulause otsustamiseni, siis ei tohiks maksu määra-

vad asutised maksuotsuseid üldse täitmisele pöörata enne vastulausetete esitamiseks ettenähtud tähtaja möödumist.

Selleks, et vastulause paneks otsuse seisma, tuleb pidada kinni seadustes vastulausetete esitamiseks ettenähtud tähtaegadest. Seismapanev mõju võib olla vaid õigel ajal esitatud vastulausel. Kui vastulause on õigel ajal antud sisse, siis on maksunõudja asutis kohustatud maksu sissenõudmise seisma panema. Sama oleks maksev ka nende juhtude kohta, kus vastulause tähtaeg on lastud küll mööda minna, kuid kui vastulause esitamiseks on uuendatud tähtaeg (vt. Maksustamiskorralduse seaduse §§ 159—161).

2) Küsimuse ei ole kahjuks öeldud missuguse volikoguga ja missuguse maksuga on tegemist, seepärast ei ole võimalik anda täpset vastust. Riigi Teatajas avaldamine üldiselt ei ole seatud aktide maksvuse tingimuseks. Määrusi ja muid üldisi korraldusi võib maksuma panna ka teisiti. Nii ütleb Riigi Teataja seaduse (R. T. 115 — 27) § 8: „Kui seadluses või määruses eneses ei ole nähtud ette teist tähtaega või avaldamise viisi, hakkab ta maksuma kümnel päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas. Erandid on ette nähtud vastavates seadustes.“ Järelikult on võimalik üldisi korraldusi, nagu seda on üldised maksumäärad, maksuma panna ka ilma Riigi Teatajas avaldamata, nähes ette korralduses eneses avaldamisviisi. Muidugi ei ole see võimalik, kui vastav eriseadus on määranud kindlaks avaldamisviisi.

Vaidlust akti maksvuse kohta peaks aga tõstma asjaosaline isik vastavas administratiiv-kohtus. Sissenõudmist toimetav ametnik igatahes seda küsimust ei ole õigustatud ise üles võtma ega otsustama. Maksuotsus tuleb niisugusel korral täita kuni seda otsust ei ole võtnud tagasi maksu määrav asutis või kuni täitmist ei ole seisma pannud administratiiv-kohus.

3) Küsimuse lahendus järgneb eelmisest vastusest.

4) Marutaudi kahtlases piirkonnas tuleb seaduse (Loomataudide vastu võitlemise seaduse § 27 — R. T. 60 — 1923; Loomataudide vastu võitlemise määruse §§ 78 ja 79 — R. T. 62/63 — 1924) järgi kõik hulkuvad koerad politsei ja eraisikute poolt viibimata hukata. See on avalik kohustus. Jahikoerte suhtes ei ole tehtud erandit. Koera omanikul ei ole niisugusel korral õigust tasu nõuda.

J. M. Küsimused. X metskonna metsaülem saadab minule järjest teadaandeid kodanikele allkirja vastu kuulutamiseks, milles nõutakse viimastelt omavolilise karjatamise eest riigi heaks metsaülemalt määratud rahatrahv. Samas nõutakse kuulutamist kodanikule, et kui viimane ei avalda nõusolekut 2 nädala jooksul selle teadaande täitmiseks, arvates kuulutamise päevast, siis asjale antakse kohtulik käik. Olen seda täitnud ja teadaanded allkirjaga saatnud tagasi metsaülemale. Harilikult jätavad trahvitud tasumat. nõutud trahvi tähtajaks ja metsaülem saadab samad lehed konstaablile tagasi administratiiv-korras sissenõudmiseks.

1) Kas metsaülema teadaannete kuulutamine kodanikele kuulub politsei ülesannete hulka ja kus see on nähtud ette; 2) kas

kuulub metsaülemalt määratud trahv, kui isik on annud selle tasumiseks küll allkirja, kuid kahe nädala jooksul siiski on jätnud tasumata, ilma vastava kohtuotsuseta administratiiv-korras sissenõudmisele.

Vastused. 1) Ministeeriumide asutusseaduse (V. S. K. I k.) § 126 järgi viiakse ministeeriumide poolt tehtavad korraldused kohal lõplikult täide üldise politsei kaudu, kui vastavatel ministeeriumidel ei ole oma eripolitseid. Kõnesoleval juhul on tegemist trahvi määramisest teatamise ja selle sissenõudmise asjaga, milline ülesanne lasub politseil Kr. kp. s. ja Adm.-sissenõudmise seaduse järgi.

2) Seatud küsimus on lahendatud Kr. kp. s. § 1125^a p. 2. Nimelt võib metsavalitsus tähendatud § järgi, kui isik on annud nõusoleku alistuda trahvimäärusele ja seda ei tasu, anda asja kohtu lahendada või teha korralduse trahvi sissenõudmiseks politsei kaudu administratiiv-korras.

„E. P.“ tellija. Küsimused. 1) Kas peab olema vabakauba-veo luba viina vedamiseks veoautol riigi viinalaost viinakauplusse vahemaaga üle 50 km.

2) Kui, näiteks, autol on kümme osanikku, kas nende kaupa võib vedada ilma vabakaubaveo loata?

Vastused. 1) Otsustades maksva määruse järgi peab niisugusel korral olema vabaveo luba.

2) Jõuvankrite seaduse elluviimise määruste (R. T. 45 — 1929) § 48 järgi loetakse vabaveoks maksuline reisijate või kaubavedu ilma kindla sõiduplaanita ja ilma alaliselt kindlaksmääratud alg- ja lõpp-punktideta. Nagu sellest redaktsioonist järgneb, on vabaveo oluliseks tunnuseks veo eest tasu maksmine. Järelikult, kui osanik kasutab ühisomanduses seisvat jõuvankrit maksu eest teistele osanikkudele, tuleb see lugeda vabaveoks; kui aga ühist jõuvankrit kasutatakse osanikkude kauba veoks tasuta, siis ei oleks see vabavedu.

J. K. Küsimus. Kas peab linnavolikogu avaldama sundmäärusi Riigi Teatajas üks kord või kolm korda?

Vastus. Linnaseaduse § 110 järgi peab volikogu poolt vastu võetud sundmäärusi avaldama kolmel korral kohalikes ametlikes häälekandjais. See eeskiri ei ole otsekohe muudetud. Siiski ei saa sellest järeldada, et see kord meil on veel praegugi maksev. See Linnaseaduse eeskiri on kaudselt muudetud Ajutise seaduste ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise korra (R. T. 1 — 1919) V p. § 1, millega seati ühtlane kord kõigi valitsusasutuste, seal hulgas ka linnavolikogud, määruste väljakuulutamise ja jõusseastumise kohta. Selle järgi kuulusid need aktid väljakuulutamisele Riigi Teatajas vaid üks kord. Kuigi viimane seadus kaotatud Riigi Teataja seadusega (R. T. 115 — 1927), ei saanud iseenesest uuesti jõusse astuda Linnaseaduse eeskiri kolmekordse kuulutamise kohta. Riigi Teataja seaduse järgi kuuluvad need määrused väljakuulutamisele vaid üks kord.

P. R. Küsimus. Missuguse seadusega vallaomavalitsuse missuguseis ametis ja missuguseile sugulasile on keelatud ühel ajal teenimine; missuguse seadusega vallaomavalitsuse missuguseile ametnikkele keelatakse ärilisse vahelkorda astumine sama vallaomavalitsusega, kus teenitakse; kas keelust üleastumine on karistatav ja missuguse seaduse järgi?

Vastus. Vallasemstvo seaduse (VSKK 1917 nr. 122, art. 655) § 70 keelab vallavalitsuse liikmeiks (vallavanemaks ja vallavanema abideks) olemise ühel ajal: sugulasile esimeses kahes astmes, hõimlasile esimeses astmes, lapsendajaile ja lapsendatuile ja abikaasadele.

Sama seaduse § 53 keelab vallaomavalitsuse revisjonikomisjoni liikmeks olemise isikuile, kes teenivad samas vallaomavalitsuses.

Riigikohtu seletuse järgi (Adm. t. 735 I/29), mis avaldatud J. Valge poolt koostatud raamatus „Riigikohtu Administratiiv-osakonnas 1929. a. lahendatud küsimusi“ (lhk. 96), vallaomavalitsuse ametnikud ei või pidada samas vallaomavalitsuses neile alluvaid teisi ameteid.

Vallasemstvo seaduse § 73 keelab vallavalitsuse liikmeile kogu nende ametiaja kestel osavõtu hangetest, töövõtetest ja muist sarnaste tehinguist selle vallaomavalitsusega, kas nad ametis.

Hangete, töövõtete ning muude sarnaste tehingute alal süüteod ja üleastumised ning nende tagajärjed on nähtud ette Nuhtlusseaduse §§ 485—505.

M. Küsimus. Kes on kohustatud tasuma veeühingu piirkonda arvatud postijaama veeühingu maksud, kas Põllutöoministerium või maavalitsus?

Vastus. Samuti kui kõik muud postijaama ülalpidamiskulud ja kohuslikud maksud nii peab ka veeühingu maksud tasuma postijaama valdaja maavalitsus nii Postijaamade seaduse (RT nr. 50 — 1922, sead. 24) §§ 2, 3 ja 4, Veeühisuste seaduse (RT 195/196 — 1925, sead. 116) §§ 3 ja 13, Veejuhtmete korrashoiu seaduse (RT 23 — 1928, sead. 122) §§ 3, 4, 5 ja 6 ning Veeühisuste normaalpõhikirja (RT 58 — 1926) §§ 8 ja 13 kui ka Balti eraseaduse III k. §§ 1229, 1236 ja 1237 põhjal.

Kuna Põllutöoministerium ei valda ega kasuta postijaama, siis puudub seaduslik alus Põllutöoministeriumi määramiseks postijaama omanikuna veeühisuse liikmeks. Selline määramine, kui seadusevastane, osutub tühiseks ja ei vabasta maavalitsust neist seaduslikest kohustusist, mis seotud postijaama valdamise ja kasutamise

Yälismailt.

Uudiseid Londoni politseist.

Käesoleva aasta alul otsustati Londoni Metropolitan politsei teenistusse edaspidi võtta ainult isikuid, kelle kasv on vähemalt 177,8 sm., vanusega 20 ja 25 aasta vahel. Seni oli kasvu alammää-

raks 175,4 sm. ja nõutav vanus 20 kuni 27 eluaastat. Muud vastuvõtu tingimused on jäänud endisteks. Need uued tingimused on seetõttu kergesti läbiviidavad, et tung politseiteemistusse on ühenduses kasvava tööpuudusega väga suur; eriti suurenes see tung, kui sai teatavaks, et siseministeerium kavatses Londoni politsei koosseisu suurendada 400 mehe võrra. Pikema kasvu nõudmist põhjendatakse seega, et lühike politseinik praeguses mündris ei näe kena välja. Praegu on ajalehe „Daily Mail“ algatusel inglise avalikus arvamuses levimas nõue, et välismaalasist kurjategijaid halastamatult maalt saadetakse välja. See sai alguse ühe 14-liikmelise kurjategijate salga tabamisel. See salk koosnes eranditult välismaalasist, kusjuures mõni salga liige pääses õige kerge karistusega. Seni pole harilikult saadetud välja välismaalasist kurjategijaid pärast karistuse kandmist; hoopis võimatuks osutus väljasaatmine nende kurjategijate suhtes, kes olid pärit Ida-Euroopast. Nemad suutsid alati näidata, et nad on poliitilised emigrandid, kes oma kodumaale — Nõukogude Venesse — ei pääse tagasi, keda ootab sunniviisil tagasiviimise korral surmanuhtlus või midagi muud sellesarnast. Nüüd nõutakse, et säärase „poliitiliste tegelaste“ elulugu täpsemalt uuritaks ja neist püütaks võimalikult eranditult lahti saada.

Tänavliiklemise reguleerimine lennukite abil.

Näib, et suurte rahvahulkade kogunemisel on tänavliikumise reguleerimine kõige kergem lennukite abil, mõnikord saab reguleerimist teostada nähtavasti ainult lennukite abil. Mõne aja eest puhkes New Yorgi lõbustuskohtade linnaosas (Conny Islandis) suur tulikahju, mida tulid pealt vaatama suured rahvahulgad, lehed kirjutasid isegi sajatuhandelisest rahvakogust. On selge, et ülevaate saamiseks inimeste liikumisest polnud muud abinõu kui lennukid; see ülevaate aga oli äärmiselt tähtis, et aidata ja kergendada tule-tõrje tööd. Ühendus maaga ja politseiga peeti raadio teel. Ka Londonis võeti hiljuti ühe suurema võidusõidu puhul liikumise reguleerimiseks abiks lennuk. Lennukist anti politseile teada, missugused tänavad ja platsid on üle koormatud ja missuguses suunas liigub publik. See andis politseile võimalusi ajutiselt mõningaid läbikäiguteid ja platse liikumiseks sulgeda ja juhtida inimmurdu sinna, kus vähem liikumist.

Vaimlise vastavuse katsed saksa kriminalistidele.

1. oktoobril astusid jõusse uued saksa määrused saksa kriminaalametnike teenistusse võtmise, koolitamise ja katsete sooritamise ning teenistuses avansseerumise kohta. Tähtsaim muudatus, võrreldes endise korruga, seisab muu seas selles, et tulevikus pääsevad kõrgematele kohtadele kriminaalpolitseis ainult need kriminaalametnikud, kes on rahuldavalt sooritanud vaimlise vastavuse katse. Seni oli tarvitusel n. n. psühotehniline katsetamisviis, millest aga nüüd loobutakse, kuna see ei olevat annud oodatud tagajärgi. Avansseeruda ilma katseteta võivad tulevikus ainult need kriminaalkomissariaatide sekretärid, kriminaalsekretärid ja kriminaalassis-

tendid. Katsed korraldatakse Berliini politseinstituudis, kusjuures politseivalitsused peavad vakantkohtade tekkimisel saatma katsetele kaks korda nii palju kandidaate kui on vabu kohti.

Belgia kriminoloogiakool.

Alatasa suurenev kuritegevus ja sotsiaalsete vaadete muutumine kurjategijate suhtes tingisid pärast maailmasõja lõppu Belgia „kriminoloogia ja politseiteaduse kooli“ asutamist. See kool allub kohuminiistrile ja asub Brüsseli justiitspalees, kus tema tarvitada on hulk hästi sisseseatud ruume: auditooriume, laboratooriume, raamatukogusid, lugemistube jne. Kooli eesotsas seisab tuntud kriminoloog dr. de Rechter. Koolis peetakse kahesugused kursused: ametnikele ja kõrgemaile ametnikele. Esimeste hulka arvatakse kursustest osavõtmise mõttes: prokuratuuri käsutuses olevad kriminaalametnikud, omavalitsuse politsei komissarid ja abikomissarid, erialade ametnikud teatavas ulatuses ja selleks eriti valitud sandarmiväe allohvitserid. Kõrgemate ametnike kursustest võtavad osa: teatavad kohtuametnikud, kaitsjad, kriminaalpolitsei kõrgemad ametnikud ja sandarmiväe ohvitserid. Ametnike kursus kestab 2 kuud, antavate tundide arv kõigub 65 ja 70 vahel. Õppeainetest tuleks nimetada: 1) nuhtluseaduse ja vangistusseaduse põhijooned (lektoriks on üks kindralprokuröridest); 2) kohtumeditiini põhimõisted (lektoriks — Brüsseli ülikooli kohtumeditiini professor); 3) kriminaal-antropoloogia, psühhiaatria ja tunnustuste psühholoogia põhijooned (lektoriks — vangimajade kriminaal-antropoloogia osakonna juhataja); 4) politseiteadus, identifitseerimine, läbiotsimised, jälgede otsimine ja alalhoidmine, tegevuspaiga uurimine, grafomeetria, süütamise tehnika, salakiri (lektoriks — kooli direktor); 5) otsimisõpetus (lektoriks — kõrgem kriminaalametnik). Kursustega käivad käsi-käes praktilised õppused, mitmesugused ettekanded, ekskursioonid jne. Kõrgemate ametnike kursuses kestab kolm kuud (umbes 10 tundi nädalas). Üldiselt võetakse sel kursusel läbi samad ained, ainult muidugi laiemas ulatuses. Neile lisaks tuleb veel: antropoloogia, toksikoloogia, ballistika ja teised. Instituut töötab juba üksteist aastat ja olevat igapidi täitnud temale pandud ülesandeid. Belgias ei ole praegu ühtki politseivalitsust, ühtki sandarmiväe üksust, kus ei tööta üks või rohkem tähendatud kooli lõpetajaist.

Politseita linn.

Nagu teatab „Dansk Politiblad“, üllatas Glaszboro linnapea (New Yorgi osariigis) linna kodanikke ühel ilusal päeval teadaandega, et terve linna politsei on tema poolt vallandatud. Sarnase drakoonilise abinõu tarvituselevõtmise motiiviks nimetas linnapea seda hirmsat korrupsiooni, mis valitsevat politseis. Linna kodanikel olevat, linnapea seletuse järgi, esialgu võimalik valida kahe olukorra vahel: jääda ajutiselt sootuks politsei kaitseta või aga lasta ennast kaitsta politseiametnike poolt, kes seisavad lähedas ühenduses kurjategijatega, töötades isegi nendega käsi-käes. Linnapea

vastased püüdsid seletada, et linnapea olevat üldse tuntud oma diktaatorlike kalduvuste poolest ja et tema soov olevat soetada endale politseiaparaat, mis pimesilmi täidaks tema käske ja soove. Muidugi tõsteti New Yorgi kuberneri juures vali protest omavolilise linnapea vastu. Vahepeal aga organiseeriti linnas sama linnapea eestvedamisel vabatahtlikke salku korra ja julgeoleku alalhoidmiseks. Kuberner saatis otsekohe voliniku kohale asju uurima. Nagu esialgu näib, oli linnapea talitusviis õige. Kõneldakse, et Glaszboro linna politsei tegevuses on tulnud ilmsiks asju, mis kaugelt varju jätavad senised politseiskandaalid Ühendriiges. Kuberneri volinik pole ajakirjandusele seni annud lähemaid teateid uurimise tulemustest, on aga seletanud, et tema arvates on linnapea õieti talitanud, kuigi juriidiliselt pole talitamisviis vast ehk õige. Nüüd saadeti linna sõjaväge, kelle ülesandeks on esialgu täita politsei ülesandeid.

Peru politsei reorganiseerimine nurjus.

Peru väbariigis kavatseti juba pikemat aega politseid ümber korraldada ja teda viia Euroopa riikide politsei tasemele. Suurenev kuritegevus, kurjategijate uued võtted ja olemasoleva politsei saamatus võitluses kuritegevuse vastu sundisid seda Lõuna-Ameerika riiki abi otsima Euroopalt. Eriti halvast seisukorras olid sandarmivägi ja kriminaalpolitsei. Peru valitsus pöördus 1929. a. Hispaania poole palvega saata tarvilikke instruktoreid politsei reorganiseerimiseks. See palve täideti ja juunikuus 1929 saabusid vastavad ametnikud (1 sandarmiväe kolonel, 2 kapteni ja 1 seersant) Perusse. Mehed alustasid kohe oma tegevust Peru pealinnas Limas, kuid pidid varsti otsusele jõudma, et kõik vaev on asjatu. Muidugi takistas ka majanduskriis, mille all Peru kannatab õige tugevasti, ülesande täitmist, kuid hoopis rohkem takistasid seda alalised mässud ja revolutsioonikesed, mis alatasa närveerisid elanikke ja mille tagajärjel üks valitsus langes teise järel. Nüüd, pärast kaheaastast viibimist Perus on ametnikud Hispaaniasse tagasi jõudnud, jättes ülesande täitmise pooleli, kuna selle lõpuleviimiseks puuduvad -- vähemalt praegu -- kõik eeldused.

Ihunuhtlus Inglismaal.

Inglise karistusseaduse järgi võib röövimise korral süüalust karistada ka kehaliselt (peale harilikku karistuse). Sellest õigusest ei taheta loobuda, seda tarvitatakse isegi ohttrasti, nagu näitavad järgmised arvud, mis Inglise siseministrilt parlamendile kanti ette. 1926. a. mõisteti röövimises süüdi 56 isikut, neist karistati vitsadega 1 ja piitsahoopidega 13; 1927. a. olid need arvud: 50, 0, 12; 1928. a. — 45, 2, 14; 1929. a. — 53, 3, 15 ja 1930. a. — 89, 7, 16. Nii siis karistati 1926.—1930. a. 293 röövlist 73 piitsa- või vitsahoopidega (ümmarguselt 25%)!

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

- Kapper**, Voldemar, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissariilt 29. 9. 28 a. nr. 1023. (26886)
- Keldermägi**, Emilie, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 22. 4. 22 a. nr. 511. (26887)
- Vahtrik**, Emilie, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissariilt 3. 3. 26 a. nr. 335. (26888)

- Gustavson**, Voldemar Mihkli p., välja antud Enge vallavalitsuselt 9. 5. 22 a. nr. 343.
- Laager**, Mihkel Aleksandri p., välja antud Kalvi vallavalitsuselt 26. 2. 26 a. nr. 273.
- Lõhmus**, August Johani p., välja antud Kuigatsi vallavalitsuselt 13. 4. 23 a. nr. 970.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

- Toppi**, Eduard Mari p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 4452, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 3. 9. 24 a.
- Veider**, Osvald Gustavi p., kaitsev. vab. tunnistuse duplikaat nr. 7408, välja antud Tartu maak. rahvaväe ülemalt 8. 12. 26 a. (129)
- Lusmann**, Hans Hansu p., tunnistus nr. 5, välja antud Koigi valla vaestelaste kohult 8. 11. 28 a. (130)
- Korts**, Hans Tõmise p., hobusepass nr. 71, välja antud Vana-Tänassilma vallaval. 20. 12. 20 a. (131)
- Rusalk**, Karla Mihkli p., kaitsev. vab. tunnistus, välja antud 7. jalaväe polgu ülemalt 22. 4. 20 a. (132)

- Mängel**, Jüri Mardi p., mootorpaadi tunnistus nr. 602, välja antud Piirivalve Pärnu r. ülemalt 8. 8. 26 a. (16410)
- Kask**, Aleksander Mihkli p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 1650, välja antud 1. diivi staabilt 3. 9. 24 a. (16819)
- Kask**, August Mihkli p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 2737, välja antud 3. suurtükiväe rügemendi ülemalt 1924 a. (16820)

- Pöder**, Jaan Mihkli p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 2870, välja antud 10. jalaväe rügemendi ülemalt 1924 a. (16821)
- Brandt**, Hans, kaitsev. vab. tunnistus nr. 3415, välja antud Tallinna Vahipataljonist 9. 8. 20 a.

- Miller**, August, kaitsev. vab. tunnistus nr. 3082, välja antud Lääne maak. rahvaväe ülemalt 2. 9. 24 a.

- Naiskodukaitse gaasikorjanduse kaart** nr. 8750.

- Rõem**, Tõnis Peetri p., hobusepass nr. 509, välja antud Pada vallavalitsuselt 7. 1. 21 a. (44863)

- Vill**, Johannes Hansu p., kaitsev. vab. tunnistuse duplikaat nr. 7412, välja antud Harju kaitseväe-ringkonna ülemalt 18. 12. 31.

- Mesila**, August, kaitsev.-teen. kõlbmatuse tunnistus nr. 599, välja antud 1. jalaväe rügemendi ülemalt 4. 2. 24 a. (44865)

- Ruusauk**, August, kaitsev. vab. tunnistus nr. 11306; välja antud Inseneripataljoni ülemalt 1. 12. 23 a. (44864)

Birk, Gustak, hobusepassid:
1) nr. 5 välja antud Martna vallavalitsuselt 22. 1. 25 a. ja
2) nr. 198, välja antud sealt samast 23. 3. 32 a.

Hobusepass nr. 415, välja antud Rägavere vallavalitsuselt 20. 1. 21 a. Põllutöoministeriumile Vaeküla mõisale, mis ümber kirjutatud 28. 4. 32 a. Anette Roosioksa nimele. (44368)

Kirjanduse-, Kunsti- ja Näitlejate klubi „Must Roos“ algpõhikiri, registreeritud 25. 2. 21 a. nr. 107 all Tall-Haapsalu rahukogus. (44869)

Padesaar, August Hansu p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2319, välja antud Viljandi maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 14. 3. 22 a. (44373)

Elken, Eduard Rudolfi p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 7385, välja antud 7. jalaväe rügemendi ülemalt 2. 11. 25 a. (44872)

Liigmann, Robert, hobusepass nr. 1, välja antud Anija vallavalitsuselt 18. 1. 27 a. Hindrek Sillami nimele. (3553)

Vahtrus, Johannes Priidiku p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 781, välja antud Kindluse suurtükiväe divisj. 1. grupi ülemalt 9. 8. 20 a. (3554)

Piibemann, Jüri Jüri p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 745, välja antud 9. jalaväe polgu ülemalt 4. 5. 32. (3555)

Kressmann, Konstantin Juliuise p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3469, välja antud 5. jalaväe rügem. ülemalt 1. 10. 25 a. (3556)

Jürgens, Elmar, sõjaväest vab. tunnistus nr. 13/15137, välja antud Narva karantiini ülemalt 22. 9. 22 a.

Pill, Jüri Madise p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8979, välja antud 3. jalaväe polgu ülemalt 19. 5. 21 a. (3557)

Hoffmann, Ferdinand Hermani p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 217, välja antud Viru maakonna rahvaväe ülemalt 1. 8. 23 a. (3558)

Vahtrus, Jakob Priidiku p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 11009, välja antud 6. jalaväe rügemendi ülemalt 1. 10. 23 a. (3559)

Kingisepp, Mikkkel Jüri p., veneaegse pensionäri pensioniraamat nr. 1944/51, välja antud Lääne maavalitsuselt. (25291)

Depman, Johan Jaagu p., hobusepassid: 1) välja antud Saue vallavalitsuselt ja 2) välja antud Hageri vallavalitsuselt. (44890)

Betmann, Aleksander, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 7320, välja antud 5. jalaväe polgu ülemalt 2. 6. 22 a. (28186)

Luik, Jaan Mardi p., hobusepass nr. 48, v. a. Sangaste vallav. 29. 1. 29 a.

Leevold, Jaan Anna p., kaitseväest vab. tunnistus nr. 2728, v. a. 2. jalaväe polgu ülemalt 7. 10. 21 a.

Õunapuu, Jaan Gustavi p., sõjaväest vab. tunnistus nr. 33925, v. a. Tartu maak. rahvaväe ülemalt 11. 11. 20 a.

